

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05 и 71/05 – исправка),
Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ

дугорочног економског развоја југа Србије општина Прешево, Бујановац и Медвеђа

„Службени гласник РС”, број 21 од 21. фебруара 2007.

I. УВОДНИ ДЕО

Економски тим за Косово и Метохију и југ Србије је израдио Стратегију дугорочног економског развоја југа Србије општина Прешево, Бујановац и Медвеђа (у даљем тексту: Стратегија) која ће представљати програмску подршку реализацији приоритетних циљева из свих области привреде и ванпривреде, са утврђеним Акционим планом. С обзиром да су у питању средине које су у веома неповољним социо-економским условима, значај израде Стратегије је да се обезбеди подршка за активирање свих развојних потенцијала и превазилажење обележја неразвијености и помогне привредним субјектима да се оспособе за пословање у савременим тржишним условима.

Стратегија је усаглашена са стратегијама привредног развоја, Стратегијом приступања Републике Србије ЕУ и другим стратегијама.

Скраћенице:

БДП – бруто друштвени производ

ЕУ – Европска унија

ЈЛС – јединица локалне самоуправе

МСПП – мала и средња предузећа и предузетништво

НД – народни доходак

НИП – Национални инвестициони план

ПДВ – порез на додату вредност

РС – Република Србија

СДИ – стране директне инвестиције

Циљ и значај Стратегије

Стратегија је припремљена са циљем убрзаног економског развоја општина које се налазе у саставу Пчињског и Јабланичког округа који спадају у најнеразвијеније округе у Републици Србији. Након детаљног и свестраног сагледавања досадашњег економског нивоа развијености и развојних могућности ових општина идентификовани су основни привредни потенцијали и стратешки правци њихове валоризације.

Применом Стратегије ће се обезбедити економска стабилност и просперитет ових општина и побољшање животног стандарда грађана што су основни предуслови за унапређење стабилности на југу Србије.

Основни циљеви Стратегије су:

1) Стварање подстицајног привредног амбијента, као предуслов за привлачење домаћих и страних директних инвестиција, с обзиром да не постоји финансијски потенцијал локалних предузећа да покрену значајан инвестициони циклус.

2) Јачање капацитета локалних самоуправа за пружање услуга постојећим предузећима и предузећима која започињу пословање у овим општинама. Посебна пажња је усмерена на њихово повезивање са надлежним институцијама Републике Србије и републичким Агенцијама задуженим за привредни развој.

3) Валоризација употребе локалних ресурса, с обзиром да се у овим општинама налазе значајни природни потенцијали (шуме, налазишта минерала, пољопривредно земљиште, термални извор). Посебан допринос остваривању овог циља ће пружити завршетак дела ауто-пута паневропског коридора 10, чија траса пресеца територије ових општина.

Реализација и остваривање ових циљева је засновано на унапређењима у оквиру 6 развојних приоритета:

- 1) инфраструктура;
- 2) пољопривреда и рурални развој;
- 3) индустрија, услуге и развој МСПП;
- 4) туризам;
- 5) развој људског потенцијала и социјална питања;
- 6) привлачење страних директних инвестиција.

Стратегија садржи и Акциони план у оквиру кога су дати пројекти за дефинисане приоритетне области, по општинама. У Акционом плану су дефинисани и носиоци и рокови имплементације набројаних пројеката.

II. EX-POST АНАЛИЗА ЈУГА СРБИЈЕ

Карта 1: Подручје југа Србије

Стратегија и перспектива интеграције Србије у ЕУ

Стратегија је координисана напорима Републике Србије да уђе у чланство ЕУ. Концепт и методологија Стратегије, њени основни принципи, имплементација алата и правила за њено спровођење су зато креирани у

великој сагласности са регионалном и кохезионом политиком ЕУ, партиципирајући реформе које су у току, посебно имајући у виду последње проширење ЕУ које наглашава критичку улогу регионалне политике, с обзиром на пропорцију становништва које живи у подручјима где се БНП по глави становника, стандард живота, инфраструктура, структура економије, значајно разликују од чланица ЕУ-15.¹

Образложење и циљ нове Европске регионалне и кохезионе политике су представљали платформу приликом конципирања Стратегије и идентификације његових циљева и приоритета. Скуп планираних интервенција се базира на два циља нове Европске регионалне и кохезионе политике:

1) примарно стварање подстицајног амбијента за развој бизниса (појачавање позитивне спољашности и унапређење административних капацитета локалних самоуправа);

2) ефикаснија валоризација локалних ресурса у циљу привлачења спољних ресурса у подручје (капитала, пре свега) који су дефицитарни на локалном нивоу.

Правни и финансијски оквир

Убрзањем привредних реформи повећана је правна сигурност привредних субјеката и побољшани су услови пословања (донети су закони који омогућују боље пословно окружење, односно штите својину, уговоре, повериоце и инвеститоре: о привредним субјектима, стечају, регистрацији привредних субјеката, извршном и парничном поступку, хипотеци, спољно трговинском пословању, заштити конкуренције и др.).

¹ Осим неколико изузетака (мала Република Кипар, прашки регион Републике Чешке и регион Братиславе у Словачкој), на целокупној територији ЕУ, БНП по глави становника значајно заостаје иза ЕУ-15 просека и, са изузетком Словеније и Kőzér Magyarország у Мађарској, такође је, економски посматрано, знатно иза ових типичних мање развијених делова („Медитеранска зона”).

Поред бројних закона, којима је дефинисан правни оквир за економски развој на националном нивоу, за регионални развој и развој општина, посебно су релевантни: Устав Републике Србије, Закон о локалној самоуправи и Закон о финансирању локалне самоуправе.

Устав Републике Србије у Седмом делу прецизно уређује територијалну организацију Србије, у коме посебно је наглашено да су општине одговорне за свој развој и да морају донети своје програме развоја (члан 190).

Према Уставу Републике Србије, општина у складу са законом:

- уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности;
- уређује и обезбеђује коришћење грађевинског земљишта и пословног простора;
- стара се о изградњи и одржавању локалних путева;
- стара се о задовољавању потреба грађана у области просвете, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе;
- стара се о развоју туризма, занатства, угоститељства и трговине;
- стара се о заштити животне средине;
- стара се о заштити, унапређењу и коришћењу пољопривредног земљишта.

Сходно одредбама чланова 115. и 116. Закона, јединице локалне самоуправе могу сарађивати на решавању питања од заједничког интереса или организовати асоцијације. Оне могу и сарађивати са асоцијацијама локалних самоуправа из иностранства.

Закон о финансирању локалне самоуправе доноси бројне позитивне промене у циљу равномернијег регионалног развоја и јачања аутономије локалне самоуправе:

- у односу на базну 2000. годину, досадашњи систем финансирања обезбедио је реалан раст прихода ЈЛС за преко 2 пута, а учешће локалне самоуправе у БДП повећано је са 3,8% у 2000. години на 6,6% у 2004. години;

– присутне су биле значајне разлике у висини расположивих средстава између појединих ЈЛС, разлика између фискално најјаче ЈЛС (Нови Сад) и фискално најслабије ЈЛС (Бојник) је око 16 пута (доделом трансфера, разлика је сведена на 9,5 пута у 2005. години); трансфер добијају само оне ЈЛС, чији је просечан износ уступљених пореза по становнику до нивоа од 90% просека свих општина (без градова);

– порез на имовину као изворни порез ЈЛС значајно ће омогућити јачање аутономије локалне самоуправе;

– законом се утврђује јединствена стопа учешћа ЈЛС у порезу на зараде у висини од 40% који се плаћа према пребивалишту запосленог;

– ЈЛС се уступа 80% прихода од туристичке накнаде уведене Законом о туризму.

Имајући у виду најновија решења Стратегија је дизајнирана ка јединицама локалне самоуправе, на хоризонталној кооперацији и координацији између општина и вертикалној кооперацији и координацији између општинског нивоа са једне стране и државног нивоа са друге стране, уважавајући принципе субсидијарности. Координација и сарадња у дизајнирању и управљању Стратегије нису засноване једино на институционалној основи, већ се проширују и на остале релевантне социјалне и економске партнере који представљају интересе приватног сектора и „трећег“ сектора (невладине организације).

Интезиван интерактивни рад између Економског тима, Координационог тела Владе Републике Србије за југ Србије, локалних самоуправа, надлежних министарстава и других релевантних институција на републичком и локалном нивоу трајао је континуирано у периоду мај–октобар 2006. године.

Основни принципи Стратегије

Партнерство – стварање јаког партнерства укључујући јавни, приватни сектор и локална удружења. Партнерства ће се градити на локалном, суб-регионалном и на вишим нивоима, са владиним агенцијама и републичким органима.

Промовисање једнаких могућности – ниједна група неће бити искључена из процеса регионалног развоја и сви аспекти заједнице би се требали подстицати на учешће у регионалном развоју.

Одрживост – Стратегија ће учинити све напоре како би успоставила програме и пројекте који имају дугорочне економске и социјалне ефекте.

Квалитет – потреба за остваривањем највиших стандарда квалитета ће бити наглашена у свим активностима Стратегије.

Интеграција и координација – активности Стратегије ће бити интегрисане, те ће допуњавати циљеве националне стратегије привредног развоја Србије, осталих националних секторских стратегија, као и политика и програма ЕУ.

Иновација – развој и промовисање нових начина управљања потребама регије ће бити подстакнуто у свим активностима Стратегије.

Сарадња – Стратегије ће промовисати вољу људи из региона да подстакну добру сарадњу и партнерство са другим регионима у Србији, земљама југоисточне Европе и Европске уније, а у циљу напретка, путем бржег трансфера знања и најбољих примена.

1. Основни социо-економски индикатори југа Србије

Југ Србије обухвата 13 општина Јабланичког и Пчињског округа, што је била полазна основа за статистичко-аналитички обухват и давање основних оцена о стању и могућностима развоја овог подручја, на коме живи 468.613 становника и чија је површина 6.289 km².

Основни показатељи југа Србије

Окрузи/Општине	Површина (km ²)	Број становника 2002.	НД по становнику 2004. (евра)	Запослени 2005.	Незапослени 2005.
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	88.361	7.498.001	1.553	2.068.964	990.669
ЈУГ СРБИЈЕ	6.289	468.613	767	99.337	75.244
% у РС	7,12	6,25	—	4,80	7,59
Јабланички округ	2.769	240.923	711	49.671	39.886
Бојник	264	13.118	600	2.029	2.784
Власотинце	308	33.312	463	6.407	5019
Лебане	337	24.918	447	3.875	5.045
Лесковац	1.024	156.252	842	34.333	25.440
Медвеђа	524	10.760	329	1.521	1.265
Црна Трава	312	2.563	699	1.506	333
Пчињски округ	3.520	227.690	823	49.666	35.358
Босилеград	571	9.931	265	1.799	1.182
Бујановац	461	43.302	546	7.395	5.449
Владичин Хан	366	23.703	521	5.312	4.163
Врање	860	87.288	1.305	24.450	14.045
Прешево	264	34.904	307	3.620	5.418
Сурдулица	628	22.190	995	5.933	4.113
Трговиште	370	6.372	335	1.157	988

Просечна величина општина се креће око 484 km². У најмање општине спадају Прешево и Бојник (са 264 km²), док општина Лесковац са 1.024 km² спада у групу највећих општина у Србији.

Општа одредница економско-социјалног нивоа развијености је да, осим општина Врање и Лесковац, већина општина већ више од три деценије има статус неразвијених општина, док чак 7 од 11 општина припадају групи најнеразвијенијих општина (Прешево, Бујановац, Медвеђа, Црна Трава, Босилеград, Трговиште и Бојник).

Рељеф, просторна организација, демографски токови и инфраструктурна опремљеност подручја допринели су да се преко 11% насеља Републике сконцентрише на овом простору (669 насеља). Међутим, са 74,5 становника на km² (просек Републике Србије је 86) подручје југа Србије има испод просечну насељеност.

2. Становништво и демографске карактеристике

Нарушена дугогодишња општа стабилност основна је карактеристика актуелних демографских кретања на подручју југа Србије. У читавом послератном периоду становништво у целини бележи умерен, константан пораст који је остварен захваљујући позитивном миграционом салду до краја 90-их година (пре свега у седиштима општина), проистеклом из привлачног развојног амбијента у периоду индустријализације и високом природном прираштају.

Међутим, дестимулативна кретања почетком 90-тих, условила су процес исељавања радно-способног (и фертилног) контингента и опадање стопе наталитета, што је резултирало у смањењу броја становника за 24.687, односно за 5,1% у односу на 1991. годину. На позитивну стопу природног прираштаја (1,3 промила, 2004. године), пресудно утичу екстремно високе стопе прираштаја у општинама Бујановац (9,3) и Прешево (22,4), што је допринело да негативна кретања укупног становништва буду ублажена.

Као илустрација негативних демографских токова на овом подручју послужиће пример општина Трговиште и Медвеђа које су изгубиле скоро 50% свог становништва у периоду између 1971–2002. године. Укупан број становника из 2002. године укључује и око 8.000 избеглих и интерно расељених лица, углавном српске националности.

Процес старења захватио је и ово подручје, а најизраженији је у сеоским срединама. Релативни однос ова два контингента – индекс старења 80% – значајно прелази границу која указује на почетак старења становништва (40%), што условљава и повећање стопе mortalитета.

Графикон 1. Број становника на југу Србије 1948–2002. године

Табела 1. Образовна структура и број неписмених, 2002. година

	Јабланички округ %		Пчињски округ %		ЈУГ СРБИЈЕ %	
Неписмени	18.082	11,3	15.332	10,2	33.414	10,8
Без школе	23.114	14,4	19.861	13,2	42.975	13,8
Основно	44.174	27,5	56.293	37,5	100.467	32,3
Средње	67.794	42,2	50.195	33,5	117.989	37,9
Више	6.679	4,2	5.211	3,5	11.890	3,8
Факултетски	7.185	4,5	6.794	4,5	13.979	4,5
Нерегистровано	11.702	7,3	11.627	7,8	23.329	7,5
Укупно	16.0648	100,0	149.981	100,0	310.629	100,0

3. Инфраструктура југа Србије

На југу Србије присутни су озбиљни инфраструктурни проблеми који успоравају развој региона: незадовољавајуће стање путне и железничке мреже, слаба путна повезаност урбаних и руралних подручја, застарелост канализационе и водоводне мреже, знатни проблеми са отпадним водама, чврстим отпадом и водо-снабдевањем становништва и привреде, незадовољавајућа опремљеност телекомуникационим и поштанским капацитетима. За решење крупних инфраструктурних проблема неопходна су велика инвестициона улагања.

Путна мрежа је у веома лошем стању и захтева хитну реконструкцију и модернизацију. Општински путеви, којих је највише (71%) углавном су у незадовољавајућем стању. Само 22,4% су са савременим коловозом, а остали су земљани или макадамски. Због њиховог лошег стања, није омогућено нормално одвијање саобраћаја и међусобна повезаност села, посебно у брдско-планинским деловима подручја.

Табела 2. Дужина путне мреже према функционалним категоријама и врсти коловоза, 2004.

	Путеви укупно			Државни путеви првог реда				Државни путеви другог реда				Општински путеви			
	Укупно		Савремени коловоз о	Савремени коловоз		Укупно		Укупно		Савремени коловоз		Укупно		Савремени коловоз	
	km	km		km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%
Србија	38133	23688	62,1	4696	12,3	4618	98,3	10364	27,2	8902	85,9	23073	60,5	10168	44,1
Југ Србије	4540	1691	37,2	313	6,9	313	100	1006	22,2	658	65,4	3221	70,9	720	22,4
Удео %	11,9	7,1	–	6,7	–	6,8	–	9,7	–	7,4	–	14,0	–	7,1	–
Јабланич. округ	1787	790	44,2	143	8,0	143	100	422	23,6	300	71,1	1222	68,4	347	18,4
Пчињски округ	2753	901	32,7	170	6,2	170	100	584	21,2	358	61,3	1999	72,6	373	17,7

Извор: РЗС, Општине у Србији 2005, израчунато у РЗР

У односу на Републику Србију, где укупно има 5,09 метара путева по становнику, на југу Србије има 9,69 метара пута по становнику, што је знатно изнад просека.

Југ Србије има повољан положај у оквиру железничке мреже Републике Србије, јер територијом Бујановца пролази паневропски Коридор 10, на правцу Будимпешта – Београд – Крагујевац – Ниш – Скопље – Солун. Железничка мрежа на територији целе Србије је у врло лошем стању, па самим тим и у овом региону. Мрежа заостаје за стандардима европских земаља у погледу електрифицираности, дужине двоколосечних пруга, максимално дозвољених брзина и осовинског оптерећења, због чега јој је потребна модернизација.

Степен изграђености и стање поштанских и телекомуникационих капацитета на југу Србије није задовољавајуће. Ситуираност објектима ПТТ саобраћаја сврстава овај регион међу најнеразвијеније у Републици. На југу Србије има свега 19,5 претплатника фиксне телефоније на сто становника, (58,6% у односу на просек Републике). Уколико се узме у обзир то да је просечна величина домаћинства према попису из 2002. године у Јабланичком округу 3,29, а у Пчињском 3,55 (просечна величина домаћинства у Србији је 2,97) овај показатељ није толико негативан, али опет захтева корективне акције. У региону има 71 пошта, што је 6.579 становника на једну пошту, док у Републици једна пошта просечно опслужује 4.806 становника.

Фиксне телефонске линије су недовољне да задовоље тражњу, док покривеност региона сигналом мобилне телефоније није потпун. У поређењу са бројем становника, око пет становника отпада на један прикључак, а републички просек је три прикључка. Ситуација је посебно негативна у Прешеву, Бујановцу, Медвеђи и Трговишту.

Табела 3. Пошта и телекомуникације, 2004. године

	Поште	Становника на једну пошту	Телефонски претплатници	Телефонских претплатника на сто становника
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	1.553	4.806	2.485.232	33,3
Југ Србије	71	6.579	90.972	19,5
Удео, у %	4,6	–	0,039	58,6
Јабланички округ	32	7.430	48.547	20,4
Пчињски округ	39	5.881	42.425	18,5

Извор: РЗС, Општине у Србији 2005.; обрада РЗР

Електроенергетски капацитети углавном задовољавају потражњу за електричном енергијом. Проблем у електроенергетском систему представљају лоша преносна и дистрибутивна инфраструктура.

4. Привреда – ex-post анализа

Основне карактеристике привреде југа Србије:

- значајан пад у висини народног дохотка у периоду 1990–2004. године;
- значајан удео прерађивачке индустрије и зависност од пољопривреде у структури привредне активности;
- приватни сектор генерише већи део народног дохотка у Јабланичком округу, док у Пчињском округу доминира мешовити сектор;

Табела 4. Структура НД по секторима, 2004. година

	Пољ., шумарство и водопр.	Прерађив. индустрија	Грађев.	Трговина	Саобраћај	Остали сектори привреде	Ванпривреда
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	17,3	26,2	7,0	24,7	10,3	9,8	4,7
Југ Србије	25,3	32,2	8,5	16,8	6,5	8,8	1,9
Јабланички округ	32,8	25,6	7,6	18,6	6,4	6,5	2,5
Бојник	78,2	0,9	3,9	10,8	2,3	3,4	0,5
Власотинце	54,9	9,9	11,9	14,6	2,5	5,4	0,8
Лебане	57,2	4,2	2,9	16,4	6,1	12,3	0,9
Лесковац	24,8	31,7	7,0	19,9	7,2	6,3	3,1
Медвеђа	66,1	0,1	1,0	18,6	4,4	9,6	0,2
Црна Трава	16,2	6,0	67,8	4,2	2,9	2,9	0,0
Пчињски округ	17,7	38,7	9,5	15,0	6,6	11,1	1,4
Босилеград	38,5	6,4	8,2	13,8	17,2	14,3	1,6
Бујановац	27,9	41,7	1,8	17,4	2,7	7,3	1,2
Владичин Хан	30,7	32,8	4,4	15,9	5,7	9,1	1,4
Врање	12,6	45,6	11,6	14,5	8,0	5,9	1,8
Прешево	43,6	12,6	11,5	21,0	4,8	6,1	0,4
Сурдулица	8,5	22,4	9,8	11,3	2,6	44,8	0,6
Трговиште	37,8	19,5	2,3	20,7	18,6	1,1	0,0

- пораст броја регистрованих предузећа;
- пораст је забележен у свим секторима власништва (осим у друштвеном сектору);
- око 50% предузећа се бави трговином, 10% послује у индустрији;
- мање од 30% регистрованих фирми је активно;
- МСП чине 99% укупног броја активних предузећа;
- број радњи расте, али са ниским утицајем на запосленост;
- успорен процес приватизације.

Народни доходак у региону опао је драматично у последњих 15 година. Наиме, привреда југа Србије је у 2004. години изгубила око 55% вредности народног дохотка из 1990. године, док су поједине општине (Медвеђа, Трговиште, Босилеград) изгубиле око 74% вредности. Републички индекс износи 47%, што значи да је пад НД на овом подручју Србије много оштрији.

НД по глави становника југа Србије износи 49,3% републичког просека.

Табела 5. Број предузећа по величини и број запослених – југ Србије

величина	1990.		2000.		2005.	
	укупно	%	укупно	%	укупно	%
мала	423	75,5	2.158	94,4	2.171	95,4
средња	104	18,6	86	3,8	79	3,5
велика	33	5,9	41	1,8	25	1,1
укупно	560	100,0	2.285	100,0	2.275	100,0
запослени	82.209		66.076		44.426	

Табела 6. Број регистрованих предузећа по власништву – Јабланички округ

	Укупно	Друштвени	Приватни	Задружни	Мешовити	Државни	Без ознаке
2000.	4.456	269	3023	127	54	55	928
2006.	4.973	175	3.266	151	60	135	1.204
Индекс	111,6	65,1	108,0	118,9	111,1	245,5	129,7

Табела 7. Број регистрованих предузећа по власништву – Пчињски округ

	Укупно	Друштвени	Приватни	Задружни	Мешовити	Државни	Без ознаке
2000.	3.610	219	2.462	123	62	50	694
2006.	4.687	112	3.220	145	60	139	1.011
Индекс	129,8	51,1	130,8	117,9	96,8	278,0	145,7

Иако је као показатељ број предузећа мање релевантан у односу на износ капитала (само једна велика „гринфилд“ инвестиција може донети веће економске користи од отварања више малих предузећа) овај тренд указује на позитивна кретања у привреди.

Табела 8. Број регистрованих предузећа по пореклу капитала – Јабланички округ

	Домаћи	Страни	Мешовити	Без ознаке
2000.	3.492	5	31	928
2006.	3.699	13	63	1.198
Индекс	105,9	260,0	203,2	129,1

Табела 9. Број регистрованих предузећа по пореклу капитала – Пчињски округ

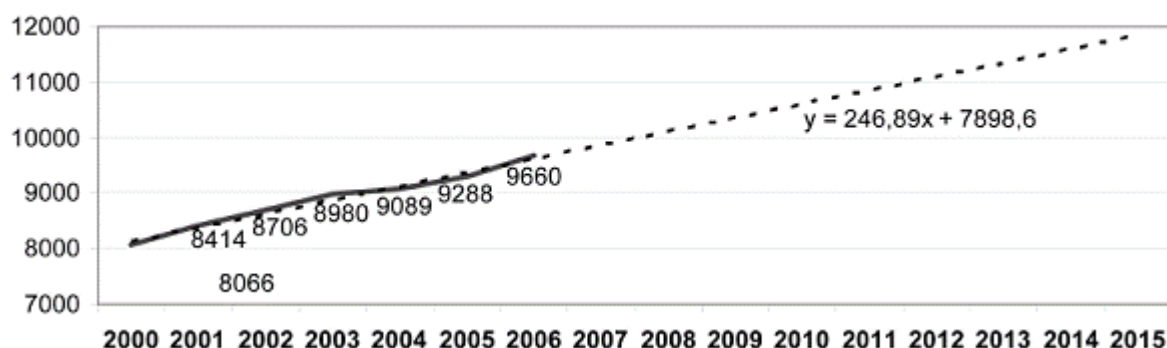
	Домаћи	Страни	Мешовити	Без ознаке
2000.	2.887	8	21	694
2006.	3.604	31	35	1.017
Индекс	124,8	375,0	166,7	146,5

Табела 10. Структура привреде према броју предузећа, 2005. година

	УКУПНО	Пољ., шумарство и водопр.	Прерађив. индустрија	Грађев.	Трговина	Саобраћај	Остали сектори привреде	Ванпривреда
1	2	3	4	5	6	7	8	9
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	69.394	3.016	14.664	3.823	32.628	3.966	1.490	9.807
Југ Србије	2.275	87	503	138	1.139	161	64	183
Јабланички округ	1.043	45	233	73	491	86	23	92
Бојник	20	3	4	2	5	1	1	4
Власотинце	96	5	17	19	37	7	2	9
Лебане	68	2	20	2	30	6	3	5
Лесковац	837	34	181	50	416	71	13	72
Медвеђа	15	1	8	–	3	1	1	1
Црна Трава	7	–	3	–	–	–	3	1
Пчињски округ	1.232	42	270	65	648	75	41	91
Босилеград	19	2	1	2	9	3	2	0
Бујановац	210	8	46	5	135	6	5	5
Владичин Хан	78	3	24	6	30	8	2	5
Врање	716	22	167	35	365	38	27	62
Прешево	132	–	13	7	80	14	2	16
Сурдулица	54	2	16	9	16	6	3	2
Трговиште	23	5	3	1	13		0	1

Графикон 2. Регресиона анализа кретања броја предузећа до 2015. по наставку постојећег сценарија

Регресиона анализа кретања броја
предузећа до 2015. – југ Србије

Уочава се да је око 50% предузећа регистровано у трговини, а затим друштвено-политичке организације (14%), предузећа из индустрије и рударства (10%) и образовне институције (9%). По подацима Народне банке Србије, мање од 30% предузећа у 2005. години је било активно. Ситуација у Јабланичком округу је још неповољнија (21,5%), посебно у општинама Црна Трава (9,4%) и Медвеђа (11,7%).

5. Пољопривреда

5.1. Опште карактеристике

Јабланички и Пчињски округ поседују повољне услове за развој пољопривреде и прехранбене индустрије. Брдско-планински део погодује развоју воћарства, виноградарства и сточарства и чини око две трећине подручја.

Табела 11. Број регистрованих пољопривредних газдинстава на дан 27.10.2006. године

Општина	Регија	ППГ	РПГ	Укупно	Активни			Блокирани		
					ППГ	РПГ	Укупно	ППГ	РПГ	Укупно
Бојник		634	1	635	633	1	634	1	0	1
Власотинце		2342	0	2342	2340	0	2340	2	0	2
Лебане		1256	6	1262	1251	6	1257	5	0	5
Лесковац		5488	10	5498	5401	8	5409	87	2	89
Медвеђа		564	1	565	563	1	564	1	0	1
Црна Трава		255	0	255	254	0	254	1	0	1
Јабланички		10539	18	10557	10442	16	10458	97	2	99
Босилеград		512	2	514	512	2	514	0	0	0
Бујановац		1655	8	1663	1654	8	1662	1	0	1
Владичин Хан		1150	0	1150	1149	0	1149	1	0	1
Врање		1960	22	1982	1956	21	1977	4	1	5
Прешево		895	4	899	895	4	899	0	0	0
Сурдулица		668	1	669	668	1	669	0	0	0
Трговиште		264	1	265	264	1	265	0	0	0
Пчињски		7104	38	7142	7098	37	7135	6	1	7

Индивидуални сектор заузима примарно место у примарној пољопривредној производњи у чијем је власништву 90% свих производних капацитета.

5.2. Пољопривредна запосленост

Учешће пољопривреде у друштвеном производу привреде овог подручја износи 25,2%. Структура газдинства је врло неповољна са просечном величином газдинства од око 3 хектара, а само мали проценат произвођача обрађује преко 10 хектара земљишта.

Укупно пољопривредно становништво у општини Бујановац износи 8.267 што чини 19,1% укупног броја становника, у Прешевоу 8.223 (17,8%), док је у општини Медвеђа број пољопривредног становништва 2.990 или 27,8%.

Пољопривредна популација значајно стари, а ниво образованости је прилично низак. Веома мали број пољопривредника је специјализован за одређени тип пољопривредне производње. Наводњаване површине су јако мале, а системи су застарели.

5.3. Финансијска помоћ пољопривреди

За последње три године од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа краткорочним мерама кредитирања издвојено је 4.172.000 динара. Највише у општини Бујановац, 52 кредита, од чега 36 у 2006. години.

Табела 12. Краткорочни кредити пласирани у пољопривреду на територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа

	УКУПНО		2004.		2005.		2006.	
БУЈАНОВАЦ	52	3.944.000	3	200.000	13	720.000	36	3.024.000
МЕДВЕЂА	14	1.480.000	4	280.000	3	240.000	7	960.000
ПРЕШЕВО	1	80.000	0	0	1	80.000	0	0

Табела 13. Дугорочни кредити пласирани у пољопривреду на територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа

	УКУПНО		2004		2005		2006	
БУЈАНОВАЦ	5	18.624.026	3	16.737.500	1	782.496	1	1.104.030
МЕДВЕЂА	1	883.224	0	0	0	0	1	883.224
ПРЕШЕВО	10	25.073.383	1	3.600.000	0	0	9	21.473.383

Дугорочним мерама кредитирања у 2004., 2005. и 2006. години издвојено је 44.580.633 динара од чега је највише реализовано у општини Прешево, 9 кредита за 2006. годину.

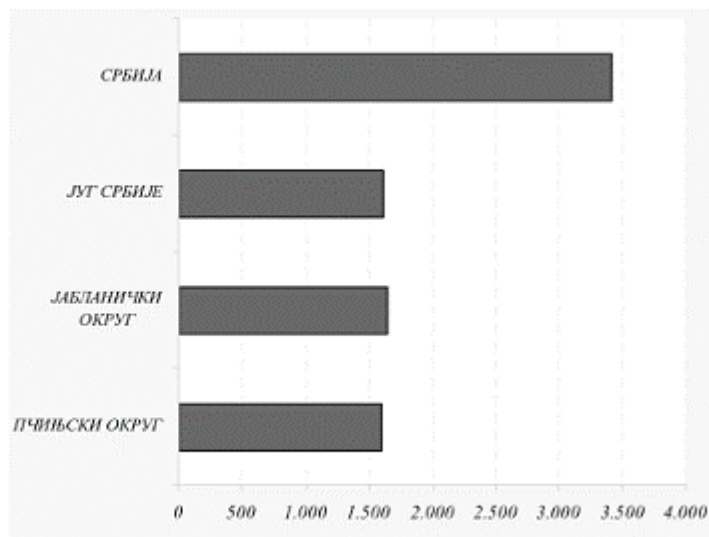
6. Конкурентност привреде југа Србије

Анализа трошкова рада по запосленом има значајну улогу приликом процењивања конкурентности појединих сектора, нарочито у ситуацији када високи трошкови по запосленом поништавају користи вишег нивоа продуктивности.

6.1. Продуктивност рада

Ефикасност коришћења радне снаге, тј. продуктивност рада предузећа у Јабланичком и Пчињском округу је далеко испод нивоа привреде (47,3%).

Графикон 3. Продуктивност рада у хиљ. дин., 2005.

Нивои продуктивности рада у 2005. години у предузећима оба округа су приближно исти (Јабланичком 48,2% и Пчињском округу 46,7%). Ови показатељи указују на могућност решавања широког сета проблема повећањем продуктивности.

7. Приватизација и реструктурирање

Од почетка приватизације од јануара 2002. године до септембра 2006. године на подручју југа Србије је укупно приватизовано 67 предузећа, чиме је остварен приход од 74,9 мил. евра, а укупна вредност уговорених инвестиција износи 61,5 мил. евра. Аукцијом је продато 63 предузећа, а тендерском процедуром 4. На финансијски резултат приватизације тендерском продајом је инкасирано 74,2% средстава, а 25,8% аукцијском продајом.

Табела 14. Резултати приватизације јануар 2002. – септембар 2006. године

	Број предузећа			Приход од приватизације, 000 евра			Уговорене инвестиције, 000 евра		
	Укупно	Тендер	Аукција	Укупно	Тендер	Аукција	Укупно	Тендер	Аукција
Јабланички округ	40	1	39	17.513	3.500	14.013	24.097	20.000	4.097
Бојник	4	–	4	1.412	–	1.412	277	–	277
Власотинце	5	–	5	1.000	–	1.000	290	–	290
Лебане	1	–	1	301	–	301	20	–	20
Лесковац	30	1	29	14.800	3.500	11.300	23.510	20.000	3.510
Медвеђа	0	–	–	0	–	–	0	–	–
Црна Трава	0	–	–	0	–	–	0	–	–
Пчињски округ	27	3	24	57.400	52.100	5.300	37.409	27.018	10.391
Босилеград	3	–	3	170	–	170	38	–	38
Бујановац	1	–	1	491	–	491	406	–	406
Владичин Хан	6	1	5	1.176	50	1.126	1.579	578	1.001
Врање	11	2	9	54.771	52.050	2.721	27.803	26.440	1.363
Прешево	2	–	2	590	–	590	7.509	–	7.509
Сурдулица	4	–	4	202	–	202	75	–	75
Трговиште	0	–	–	0	–	–	0	–	–
ЈУГ СРБИЈЕ	67	4	63	74.913	55.600	19.313	61.506	47.018	14.489

Динамика процеса приватизација показује неравномеран ток приватизације на целој територији Србије. Успорен процес приватизације посебно је изражен на југу Србије.

8. МСП и предузетништво југа Србије

Положај МСПП сектора у Србији. Сектор малих и средњих предузећа и предузетништва на југу Србије суочава се са доста проблема у раду. Као кључни су наведени проблеми у обнављању и проналажењу тржишта, неопходност улагања у опрему, повољнији услови кредитирања и др. За већину МСПП сектора са овог подручја доступни су само нижи делови ланца снабдевања (подуговарачки односи), али постоје и примери успешног наступа на регионалном тржишту.

Табела 15. Индикатори услова пословања

ПОСЛОВАЊЕ	Србија	Бугарска	Румунија	Хрватска	Мађарска	Словенија	ранг
	68	54	49	124	66	61	
Оснивање предузећа	18	32	11	45	38	60	број дана
Издавање дозвола	211	226	242	278	212	207	број дана
Регулатива у области рада	38	47	51	50	34	57	индекс
Укњижавање имовине	111	19	150	399	78	391	ригидности
Одобравање кредита	5	4	5	0	5	3	запослености
							број дана
Заштита инвеститора	5,3	6	6	3	4	6	индекс
							кредитног
							обавештавања
Плаћање пореза	168	616	198	196	304	272	индекс
Прекогранична трговина	11; 12	26; 25	14; 14	26; 18	23; 24	20; 24	инвеститора
							број сати
							број дана
							извоза,
							односно увоза
Решавање трговинских спорова	635	440	335	561	335	1350	број дана
Затварање предузећа	2,7	3	4,6	3	2	2	број година

Према резултатима истраживања Светске банке о резултатима пословања (Извештај о пословању 2007. године), Србија је значајно поправила рејтинг. На листи од 175 анализираних земаља Србија се по питању услова пословања налази на 68. месту, што представља побољшање са 95. позиције из извештаја од претходне године. У поређењу са земљама у окружењу, Србија је остварила највеће побољшање услова пословања у 2005. и 2006. години. Резултати анализе показују да је у Републици Србији тренутно убрзан процес за отпочињање пословања: за оснивање предузећа потребно је 18 дана, за регистрацију предузећа 111 дана, за издавање дозвола 211 дана, а за плаћање пореза 168 сати годишње. Потребно је напоменути да ови подаци значајно варирају у зависности од ефикасности локалне администрације.

У Медвеђи и Прешеву нема великих предузећа, док је у Бујановцу присутно једно велико предузеће. Број малих предузећа у Бујановцу је 266, Прешеву 144 а у Медвеђи екстремно мало – свега 20. Средњих предузећа је у Прешеву 2, Бујановцу 8 и у Медвеђи немамо категорију средњих предузећа.

Број предузећа. Од укупног броја МСПП, 69,0% их је концентрисано у три сектора: трговина на велико и мало, оправка моторних возила, мотоцикала и предмета за личну употребу у домаћинству – 42,0%, прерађивачка индустрија – 16,1%, и саобраћај, складиштење и везе 10,9%.

Просек на овом подручју је 29,1 радњи и МСП на 1000 становника у 2004. години је значајно мањи од републичког просека – 37,6. Ова чињеница је у супротности са устаљеним мишљењем (веома позитивним) регионалног становништва, везано за ниво предузетништва: уколико се радње и МСП сматрају формама отеловљене предузетничке иницијативе, ниво предузетништва регионалног становништва је испод републичког просека (2,51% становништва у јужној Србији, 3,76% у Републици Србији). Процењује се да овом подручју недостаје још 1.638 МСП и чак 4.199 радњи, да би био на нивоу републичког просека.

Запосленост. У сектору МСП југа Србије радило је 2.958 запослених.

Укупан промет. Пораст учешћа малих и средњих предузећа у промету МСПП са 41,1% у 2005. години на 46,2% у 2004. години указује на чињеницу да су мала и средња предузећа почела са озбиљнијим развојем и може се очекивати да ће постати иницијатор убрзанијег привредног развоја.

Да је сектор МСПП изузетно неразвијен на подручју југа Србије показује и анализа утицаја МСПП на промет укупне привреде (свега 2,3%, односно 2,6% промета приватног сектора укупно).

Пораст вредности изведених показатеља: БДВ по предузећу (1.251,0 хиљада динара у 2004. години; 1.686,8 хиљада динара у 2005. години), БДВ по раднику (473,9 хиљада динара у 2004. години; 575,6 хиљада динара у 2005. години) и раст учешћа БДВ у промету (са 14,3% на 16,8%) указује на оживљавање производне активности и повећан утицај МСПП на укупну економску активност Републике Србије, а самим тим и на

спровођење структурних реформи. Остварена БДВ по предузећу повећана је код свих привредних субјеката, а највећи пораст остварила су микро предузећа (38,4%), која су остварила и највећи пораст БДВ по раднику (40,5%).

Ефикасност пословања МСП. МСП су концентрисана у радно интензивним и услужним делатностима са бржим обртом капитала и краћим производним циклусом, тако да је скоро 70% профита МСП сектора остварено у трговини на велико и мало (38,2%) и прерађивачкој индустрији (30,8%).

Основни проблеми пословања МСПП сектора.

Табела 16. Главни проблеми у пословању по мишљењу анкетираних МСПП

Број	Главни проблеми у пословању	Одговор, у %
1.	Недостатак средстава	36,0
2.	Прописи (законска регулатива)	21,0
3.	Недостатак информација о тржиштима	11,0
4.	Неусклађеност са стандардима	9,3
5.	Недостатак квалификоване радне снаге	8,3
6.	Недостатак информација о технологијама	5,2
7.	Развој људских ресурса	3,3
8.	Друго	5,9
Укупан број одговора		100,0

Табела 17. Преглед рангираних законских и административних препрека

Редослед најчешћих законских препрека	Ранг
1. Пореска оптерећења	3,66
2. Дозволе за градњу и реновирање некретнине	4,05
3. Подношење обавезних финансијских и пореских извештаја–	4,16
4. Рад инспекцијских органа	4,25
5. Дозволе за рад	4,57
6. Увоз и транзит робе	4,86
7. Извоз робе	5,05
8. Регистровање пословања	5,26

Стимулативни порески систем

Подстицаји који постоје у оквиру наплате пореза на добит за велика предузећа су представљени у пореских ослобађања:

1) на рок од 10 година за пореског обвезника који изврши улагање веће од 600 мил.дин. и запосли на неодређено време најмање 100 лица. Пореско ослобађање тече по испуњењу услова од прве године у којој се оствари опорезива добит;

2) порески обвезник који обавља делатност на подручју од посебног интереса за РС, ослобађа се плаћања пореза за период од 5 година ако испуни услове:

- ако уложи у основна средства више од 6 мил. дин;
- користи 80% вредности основних средстава на подручју од посебног интереса за РС;
- у периоду улагања додатно запосли најмање 5 лица на неодређено време;
- ако најмање 80% новозапослених има пребивалиште и боравиште на подручју од посебног интереса за РС.

Стопе пореза на добит предузећа од 10% и ПДВ од 18% међу најнижима су у Европи, али се ефекти девалвирају другим пореским оптерећењима, разним таксама, процедурама и администрацијом.

На МСПП се примењују исти подстицаји који постоје у оквиру наплате пореза на добит као и за велика предузећа (осим за инвестициона улагања у износу од 600 милиона динара и запошљавање 100 нових радника).

Поред пореских олакшица које постоје и за велика предузећа, постоје и пореске олакшице које се односе на МСПП, као што су порески кредити из члана 48 (за улагање у сопствена средства у сопственој регистрованој делатности), 48а (за улагање у основна средства за обављање одређених производних делатности) и 49. Закона о порезу на добит предузећа, 84/04 (за запошљавање нових радника на неодређено време).

Највећи терет за МСПП представља фискално оптерећење зарада. Током 2006. године усвојене су измене Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање и Закона о порезу на доходак грађана, како би се допринело фискалном растерећењу у пословању предузећа и предузетника, а које се односи на зараде запослених. Извршена је корекција којом је просечно фискално оптерећење нето зарада смањено са 73,1% на 62,7%, с тим што је обезбеђено веће растерећење за радноинтензивне гране и неразвијена подручја. Уведено је селективно стимулисање запошљавања и заштите најосетљивијих старосних и социјалних група становништва. Ове измене нису предвиделе повољнији третман за МСПП, али ће се повољно одразити и на њихово пословање. Суштина пореских измена састоји се у следећем:

- стопа пореза на зараде смањена је са 14% на 12% и утврђен је неопорезиви део зараде до износа од 5.000 динара;
- ослобођене су од обавезе плаћања зарада и доприноса, на терет послодаваца, фирме које запошљавају младе и то: у трајању од три године за приправнике млађе од 30 година и у трајању од две године за незапослене (који су пријављени код НЗС најмање три месеца) млађе од 30 година;
- фирме које запосле лица старија од од 45 година (која су на евиденцији НЗС најмање шест месеци) неће плаћати порез на запослене и биће ослобођени плаћања 80% доприноса на терет послодавца. Примењује се од 1. септембра 2006. године;
- за запошљавање лица старијих од 50 година фирме ће се ослобађати обавезе плаћања пореза на зараде и доприноса у потпуности;
- уведена су ослобађања за инвалиде;
- катастарски приходи од пољопривреде и шумарства неће се опорезивати у 2006. и 2007. години.

9. Трговина

9.1. Анализа области

9.1.1. Квантитативни индикатори

У текућој деценији у већим урбаним срединама запажа се извесно приближавање светским трендовима: концентрацији трговине, пре свега обима промета, на мањи број великих учесника, појачано повезивање са производњом, јачање промоције, диверзификовање канала продаје, скромно увођење новијих облика трговине (електронско) и др.

Врло мало од тога је забележено у три општине југа Србије. Активност претходних друштвених трговинских предузећа, углавном локалних монопола, преузео је изузетно велики број малих трговинских предузећа и радњи.

Табела 18. Југ Србије: Број трговинских предузећа и радњи

Општина	Правна лица	Радње	Укупно
Бујановац	135	244	379
Прешево	80	214	294
Медвеђа	3	60	63
УКУПНО	218	518	736

Према наведеним подацима, на подручју три општине регистровано је преко 700 трговинских актера. На величину подручја од око 89 хиљада становника, ово даје високу „покривеност“, односно постоји једно регистровано трговинско предузеће/радња на око 120 становника.

Трговинска делатност учествује са око 60% у броју самосталних предузетника (радњи), и углавном је концентрисана на малопродају. Статистика у три општине збирно евидентира око 2.200 запослених у сектору приватног предузетништва, те би се процена запослености у трговинским радњама могла кретати око 1.200–1.500 званично запослених.

У све три општине југа Србије удели трговине су испод одговарајућих републичких просека, који износе 24,7 % за удео у националном дохотку и 13,2% у запослености.

9.2. Конкуренција и кретање цена

Постоји одређена конкуренција унутар локалне трговине, пре свега у оним областима у којима је предимензионираност наглашенија. С обзиром на структуру трговине, основни облици конкурентског надметања су локација и квалитет услуге.

Конкуренција преко цена углавном је мање заступљена. Продајне цене су нешто ниже него у окружењу. Ниска куповна моћ потрошача је један од главних фактора.

9.3. Спољнотрговинске перформансе

Спољнотрговински биланс југа Србије је негативан, али мање него што је случај са националним билансом. Извоз се углавном састоји од средстава за потрошњу. Извоз инвестиционе робе је веома мали. Регионалним увозом доминира увоз средстава за репродукцију. Средства за потрошњу углавном долазе из других региона.

Табела 19. Структура извоза и увоза (у мил. долара)

ИЗВОЗ	Средства за репродукцију	Средства за инвестиције	Средства за потрошњу
2000.	16,5	0,9	55,2
2001.	17,0	1,5	55,0
2002.	20,5	1,3	68,6
УВОЗ	Средства за репродукцију	Средства за инвестиције	Средства за потрошњу
2000.	82,5	9,3	7,5
2001.	74,9	11,2	12,9
2002.	67,6	14,9	18,1

Јужна Србија има негативан трговински биланс са већином земаља. Биланс је позитиван само са две бивше југословенске републике. Неколико грана индустрије је одржало добре односе са овим државама током санкција и економског слабљења. Салдо са Италијом показује нове карактеристике југа Србије: производња потрошачке робе коју дизајнира и дистрибуира нека страна држава. Овакав „џобинг“ представља основу технолошког и тржишног развоја као и потенцијални повратак на тржиште југоисточне Европе од стране независних српских предузећа.

Табела 20. Главни увозни и извозни партнери у 2003. години (у мил. долара)

Земље	Укупно	Извоз	Увоз	Биланс
Италија	56.9	24.9	32.0	-7.1
Македонија	27.1	16.2	10.9	5.3
Немачка	17.2	5.6	11.6	-6.0
БиХ	16.5	13.3	3.2	10.1
Грчка	10.5	3.3	7.2	-3.9
Бугарска	6.6	2.5	4.1	-1.6

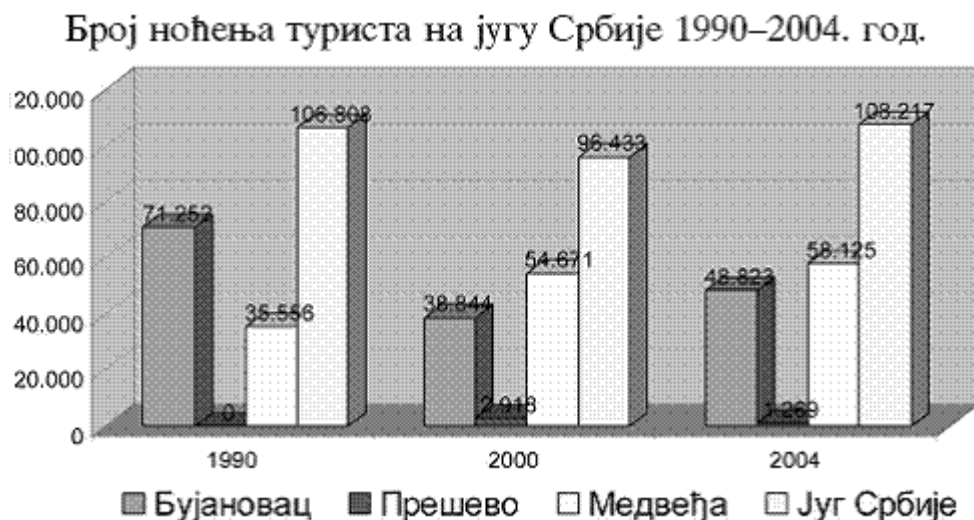
10. Туризам и остале услуге

10.1. Квантитативни индикатори

Туризам, као класична терцијарна делатност, је и у општинама југа Србије у претходном периоду био под дејством неповољних фактора развоја, пре свега економске стагнације и рецесије. Кретања најрепрезентативнијих параметара, броја туриста и њиховог просечног боравка, је различито по општинама:

Графикон 4. Број ноћења туриста по општинама на југу Србије

Број ноћења туриста на југу Србије 1990–2004. год.

Збирно посматрано, број ноћења је сада око нивоа од пре петнаестак година, на основу компензација два кретања супротних смерова: смањен је број туриста, али је повећан просечан боравак. Просечан боравак (8,6 дана по туристи) је знатно изнад републичког просека (3,6). Ово је резултат структуре ове делатности на југу Србије, са доминатним уделом бањског, тј здравствено-рекреативног туризма, који претпоставља дужи боравак.

Удео страних туриста је у општинама са развијенијим туризмом (Медвеђа и Бујановац) практично маргиналан, са око 2–3% у тоталима. За поређење, републички просек удела страних туриста је посматране године (2004.) износио 20% и 13%, за број туриста и ноћење, респективно.

Посматрано збирно за подручје, удели туризма нису знатније различити од републичких просека, који износе 1,9% за народни доходак и 2,6% за запосленост.

10.2. Развијеност и оцена капацитета

Најзначајнији постојећи туристички капацитети су из области бањског, тј здравствено-рекреативног туризма. У општини Медвеђа, где је туризам једна од окосница целокупног економског развоја, носилац туристичке активности је Завод за специјализовану рехабилитацију из Сијеринске бање који располаже са око 300 лежајева (Стационар завода 150, хотел „Гејзер“, Б категорије, 100 постеља и камп „Сијеринска Бања“ са 50 лежајева). Бања располаже са око 1500 лежајева у приватном сектору. Носилац туристичког развоја у општини Бујановац је Холдинг компанија ДП „Врело“ која у свом саставу има Завод „Врело“ – објект Б категорије са 200 лежајева у Бујановачкој Бањи и конак манастира Св. Прохор Пчињски са 100 лежајева. Компанија запошљава око 200 радника. У Бујановцу се угоститељском делатношћу бави и ДП Пролеће које у свом саставу има Мотел кампинг Бујановац са 80 лежајева и погон за производњу угоститељске опреме. Запошљава 52 радника. У оквиру ДП Дуванска индустрија Бујановац послује мотел на језеру са 25 лежајева. У општини Прешево нема предузећа (правних лица) из области туризма и угоститељства. Регистровани туристички промет у овој општини односи се на приватне угоститељске радње.

Туризам није развијен сразмерно потенцијалима подручја које карактерише природне лепоте, биодиверзитет, културно историјски споменици и већ изграђени, постојећи капацитети. Активирањем ових потенцијала уз помоћ додатних финансисјких средстава, решавање инфраструктурних проблема и упошљавањем стручног кадра, као и осмишљавање организованије понуде, ова грана привреде би могла да значајније допринесе повећању друштвеног производа подручја.

10.3. Остале услуге

За сектор услуга у нашим условима процењује се да је удео сиве економије знатно изнад просека за остале делатности.

У укупном броју актера понуде на тржишту услуга далеко је најзаступљенија трговина (60%), потом следе услуге из делатности транспорта (11%), туризам и угоститељство (10%) и услуге одржавања и оправки (3,5%), које се највећим делом односе на моторна возила. У броју регистрованих актера за остале услуге (145, или 16,5% укупног) релативно су значајно заступљене услуге вишег стручног нивоа, углавном адвокатске (24), и тек почетно услуге везане за консалтинг и компјутере (6). Остале радње су из класичних области личних услуга и занатства. Услуге се по правилу организују преко формалног облика самосталних радњи, те увид о реду величине сектора осталих услуга може пружити наредна табела.

Табела 21. Број регистрованих услужних радњи

	Бујановац	Прешево	Медвеђа	Југ Србије
Регистроване самосталне радње, укупно	452	308	120	880
– трговина	244	220	60	524
– хотели и ресторани	39	28	19	86
– одржавање и оправке	13	14	4	31
– друге радње	156	46	37	239
– такси и превоз роба	68	6	20	94
– остале услуге	88	40	17	145

Шансе за остварење стратешких циљева развоја осталих услуга најпре се везују за:

- повећање тражње за услугама на основу укупног економског раста;
- екстерне финансијске и остале подршке активностима самозапошљавања;
- развој транзитног туризма и изградњу мултифункционалних објеката на главним саобраћајницама и граничним прелазима;
- издвајање и подршке за неколико страријих заната, који би се уградили у препознатљиву слику регионалних специфичности;
- релативно младо становништво, спремно за обуке и преквалификације.

11. Стране директне инвестиције

Стране директне инвестиције (СДИ) су неопходан услов за бржи економско-социјални развој привреда у транзицији и то не само због недостатка домаћег капитала, већ и због унапређења метода корпоративног управљања, трансфера нове технологије, повећања конкурентности преко проширења и стандардизације производних програма и услуга, јачих трговинских веза са пословним партнерима на пропульзивним тржиштима и с тим у вези, повећане извозне активности. Основна подела СДИ уочава следеће 4 категорије:

- 1) „Гринфилд“ инвестиције;
- 2) Мерџинг/аквизиције;
- 3) Вертикално повезивање СДИ;
- 4) Хоризонтално повезивање СДИ.

За наше окружење значајна је и категорија „браунфилд“ инвестиција које су карактеристичне за земље у транзицији или пост-рецесиони период. По овом приступу у сарадњи са локалним властима улаже се у напуштене производне погоне који су најчешће еколошки загађени.

Применом концепата који су усвојени на састанку Пакта за стабилност Република Србија током последњих неколико година побољшава инвестициону климу и кредитни рејтинг, и захваљујући стабилизацији, погодностима за инвеститоре, јефтиној и образованој радној снази значајно повећава износ страних директних инвестиција. Република Србија је 2004. године од стране Светске банке проглашена за земљу са најбољим процесом реформи.

Посебне погодности за стране инвеститоре су могућности приступа на страна тржишта:

– Србија је једини члан ван Заједнице независних држава који са Русијом има споразум о слободној трговини, што отвара тржиште од 150.000.000 људи за робу произведену у Србији;

– Србија има статус преференцијалне трговине са ЕУ и САД;

– Европски коридори 7 и 10 пролазе кроз Републику Србију, што је посебно интересно за југ Србије.

Такође, основ за привлачење страних директних инвестиција су и погодности које Република Србија нуди у смислу:

– брзог отварања предузећа;

– велики број пореских олакшица, подстицаја и кредита који се нуде инвеститорима, а чији се износи крећу и до неколико десетина милиона евра за директне инвестиције у аутомобилску индустрију,

– најниже стопе пореза на додату вредност у Централној и Источној Европи (0%, 8% и 18%), у односу на 19%-25% у осталим земљама;

– најниже стопе пореза добит у Централној и Источној Европи (10%) у односу на 15%–26% у земљама окружења;

– најнижа стопа пореза на лична примања, која се креће од 14% за зараду, до 20% за друге личне приходе (порез се креће од 16%–45% у земљама окружења) Од 1 јануара 2007. године стопа пореза на зараду ће износити 12%. Садашња стопа пореза на приходе од самосталне делатности 10%;

– споразума на основу којих се избегава двоструко опорезивање;

– јефтина и стручна радна снага – у Републици Србији годишње дипломира 15.000 студената, магистрира 1.000, а докторира 350. Наши универзитети су признати у свету, посебно Универзитет у Београду. Просечни трошкови за радну снагу су 334 евра месечно, што је много ниже у односу на земље са сличним квалификацијама радне снаге.

Графикон 5. Стране директне инвестиције у Србију
2001–2006.

Од 2001. године наставља се тренд повећања СДИ, а већи део инвестиција се односи на куповину дела домаћих државних и друштвених предузећа и банака у процесу тендерске и аукцијске приватизације. Уочава се благо експоненцијални тренд са прекидом после 2003. године. Уколико се овај тренд ексатраполира добијају се очекиване вредности СДИ за будући период.

Када се посматра југ Србије, од 2002. године само је 7 предузећа нашло стратешке партнере. Продајом ових фирми остварена је укупна цена од 56,6 мил. евра, што износи 75,6% укупних прихода од приватизације у два округа југа Србије, односно 74,5% вредности укупно планираних инвестиција.

Генерални закључак је да је на југу Србије дошло до пораста броја финансијских институција. Неколико домаћих и међународних банака су одлучиле да отвори филијале у региону.

Одлуке о одобрењу кредитних аранжмана се углавном доносе од стране Кредитних одбора на централном нивоу. Рад банака је под константним критикама. Највише жалби је везано за превелику захтевност банака по питању обезбеђења кредита и компликованих процедура. Такође, постоје коментари усмерени на спремност банака да инвестирају у регионално предузетништво. Међутим, нове банке које су се појавиле у региону опслужују тржиште агресивније, неке обезбеђују зајмове за извоз или микро кредите, док остале нуде пун спектар стандардних кредита. Ово ће за неколико година у великој мери утицати на доступност кредита. UNDP је подржао прерастање Гаранцијског фонда општине Лесковац у Регионални гаранцијски фонд.

Што се тиче међународне финансијске помоћи развоју ових региона, на територији југа Србије је најзначајније деловање следећих хуманитарних организација:

- CHF;
- UNDP;
- Фонд Краљевине Норвешке;
- Фонд Белгијског Црвеног Крста;
- Европска агенција за реконструкцију;
- INC и UNICEF.

13. Имовинско-правни односи

13.1. Надлежне институције

Институције надлежне за заштиту имовинско-правних односа су општински судови наведених општина, општинска јавна тужилаштва, секретаријати унутрашњих послова и органи локалне самоуправе (дирекције за имовинско-правне послове, служба катастра...) које у свим општинама функционишу.

Не сме се занемарити чињеница да је неопходно постојање осталих институција РС у виду испостава, канцеларија и служби које би својим активностима допринеле реализацији стратегије, а биле би формиране тј. отворене у зависности од броја и природе прихваћених пројеката.

13.2. Људска и мањинска права и слободе

Последњих неколико година, безбедносне прилике су побољшане, смањене су несугласице и нетрпељивости између српског и албанског становништва и реално је очекивати да ће одговарајућа стратегија још више поспешити систем имовинско-правних односа и људских права.

Избори за локалну самоуправу довели су до учешћа Албанаца у раду локалне власти и присуство у институцијама сразмерно националној структури становништва, тако да су уз већински број одборника у Прешеву и Бујановцу и председници општина Албанци што терен политичких права и слобода чини најразвијенијим.

Четири основне области друштвеног живота у којима се мора обезбедити потпуно поштовање права мањина су:

- 1) образовање;
- 2) култура;
- 3) заступљеност мањина у правосуђу и управи и службена употреба језика;
- 4) информисање на матерњем језику.

13.3. Образовање

Образовање на албанском језику омогућено је на нивоу основне и средње школе. Постоји потреба за новим уџбеницима који би били прилагођени албанским ђацима, јер се превођење уџбеника са српског језика није показало као адекватно решење. До издавања уџбеника на албанском језику, као прелазно решење, постоји предлог да се користе уџбеници са Косова, из Албаније или Македоније.

Што се тиче вишег и високог образовања, студенти одлазе на универзитете на Косову или у Македонију, а након дипломирања подносе захтев за признавање диплома тих факултета.

Албанци, као и припадници других националних мањина у Србији, имају право на изражавање, чување, неговање, развијање и јавно испољавање националне и етничке, културне и верске посебности. Имају право на оснивање просветних и културних организација и удружења, чије је финансирање добровољно.

13.4. Заступљеност мањина у правосуђу и управи и службена употреба албанског језика

Постоји иницијатива за повећањем броја Албанаца у администрацији, као и огранима државне управе. Иначе, Албанци су једина значајна мањина у Републици Србији која још није формирала своје Национално веће.

Што се тиче органа правосуђа, за сада не постоји довољан број судија и тужилаца Албанаца који би одговарао процентуалној заступљености Албанаца у укупном броју становника ове три општине. Као један од разлога наводи се недостатак квалификованих кадрова.

Судски и административни поступци спроводе се углавном на српском језику, а на албанском језику уз ангажовање судског тумача. Међутим, уз напоре да се повећа број судија Албанаца, као и судија који говоре оба језика, овај проблем би требало да буде превазиђен.

13.5. Информисање на матерњем језику

На територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа постоји више телевизијских и радио станица које емитују програм на албанском језику.

13.6. Уочени проблеми

Уочени проблеми у раду судова као најзначајнијих институција за заштиту имовинско-правних односа:

- недовољан број судског и другог стручног особља;
- недостатак кадрова са знањем албанског језика;
- недостатак финансијских средстава;
- проблем смештајних и техничких услова за рад;
- незаинтересованост лица албанске националности за рад у судовима.

14. Носиоци улагања у развој југа Србије

14.1. Државна помоћ

Фонд за развој Републике Србије је у периоду 2001–2006. године у три општине југа Србије – Бујановац, Медвеђа и Прешево одобрио кредите у износу од 843,9 милиона динара, односно трећину укупно одобрених кредита југа Србије (13 општина). Највише кредита одобравано је за улагања у агрокомплекс (40,5%), дрвну индустрију (22,1%), текстилну индустрију (10,5%), металски комплекс (5,5%), хемијску индустрију (5,2%) и грађевинарство (4,4%).

14.2. Одобрена средства по општинама на југу Србије у периоду 2000–2006. године

У периоду од 2000. до 2006. године, Координационо тело у сарадњи са страним донаторима учествовало је у финансирању програма у општинама на југу Србије, у укупној вредности од 50,2 милиона евра. Страни донатори међу којима су CHF, UNDP, EAR, INC, UNICEF, Краљевина Норвешка и Белгијски Црвени крст, учествовали су у овом периоду са 22,0% (11,0 милиона евра) од укупних средстава.

Материјална подршка страних донатора, осим што се по укупном обиму средстава повећавала, била је најизразитија код улагања у општину Прешево (44,4%) и Бујановац (37,2%), док су Медвеђа (5,9%) и остале општине са југа Србије учествовале са 18,4%.

Табела 22. Преглед утрошених средстава Координационог тела и страних донатора (у дин.)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	УКУПНО
Прешево	8.000.000	59.821.508	99.486.380	58.621.399	93.305.394	39.379.000	358.613.680
Бујановац	18.162.144	72.934.308	41.144.871	32.094.172	59.074.568	76.415.092	299.825.154
Медвеђа	–	13.500.000	7.274.930	849.492	18.133.460	7.814.847	47.572.729
СВЕГА	26.162.144	144.541.005	147.906.181	91.565.063	170.513.422	123.608.939	706.011.564
ОСТАЛЕ ОПШТИНЕ	–	4.500.000	8.214.140	–	75.787.639	12.363.556	100.865.334
УКУПНО	26.162.144	149.041.005	156.120.321	91.565.063	246.301.060	135.972.495	806.876.898

14.3. Средства Националног инвестиционог плана за развој општина

У циљу што ефективнијег коришћења инвестиција од приватизационих прихода као и кредита међународних финансијских институција (Светска банка, ЕБРД, ЕИБ) и предприступних фондова Европске уније, Влада Србије је усвојила израду Национални инвестициони план за период 2006–2011. године. До краја 2006. и 2007. године биће уложено око 1,2 милијарде евра у капиталне инвестиције у разним секторима. У првој половини 2007. године припремиће се план за период 2007. до 2011. године. Национални инвестициони план даје предност оним пројектима² који су препознатљиви као приоритети и на основу препоруке Националне стратегије за приступање ЕУ, којима ће се на дужи временски рок, обезбедити раст запослености, одрживи и динамичан привредни развој као и равномерни развој свих региона у Србији. Значајна средства биће инвестирана у регионе којима редовна буџетска средства нису довољна за убрзани напредак.

Финансирање развоја неразвијених општина (чији је кориговани народни доходак до 55% нивоа РС) и право на коришћење посебних средстава, садржана су у следећа три програма које спроводе Министарство финансија, Министарство привреде, Фонд за развој Републике Србије и органи локалне самоуправе:

- 1) Програм кредитирања у циљу подстицања инвестиција и повећања запослености у неразвијеним општинама;
- 2) Програм кредитне подршке за почетник;
- 3) Програм кредитирања незапослених физичких лица, лица проглашених технолошким вишком, као и иноватора кроз одобравање микрокредита за запошљавање.

14.3.1 Програм кредитне подршке за почетнике

Овим програмом су посебно прилагођени услови за одобравање кредита за предузетнике и правна лица – почетнике из области разних занатских, производних и услужних делатности као и за иноваторе који су верификовани кроз такмичење за избор најбоље технолошке иновације. Кредити су наменски и служе за

набавку основних средстава, пословног простора и делом за обезбеђење трајних обртних средстава. Предност у коришћењу кредита имају лица до 35 година старости као и предузетници и лица која обезбеђују и сопствена средства.

Укупан износ расположивих средстава за финансирање ових програма за Републику Србију износи 595 милиона динара, од којих је за кредитирање предузетника намењено 150 милиона динара. Југ Србије је идентификован као један од најнеразвијенијих подручја па стога се може остварити значајно учешће у фонду намењених средстава.

2 Приоритете имају пројекти из седам сектора: Подстицање привредног развоја, унапређење образовања, модернизација здравственог система и заштите животне средине, изградња саобраћајне инфраструктуре, станоградња, побољшање стандарда грађана (спорт, култура, социјална заштита) и унапређење рада државне управе.

14.3.2. Програм кредитирања незапослених физичких лица, лица проглашених технолошким вишком, као и иноватора кроз одобравање микрокредита за запошљавање

Коришћење средстава из овог програма имају предузећа и предузетници, физичка лица регистрована код Националне службе за запошљавање, запослени који су утврђени као вишак под условом да средства исплаћена на име отпремнине уложе у сопствени бизнис и иноватори. Микрокредити се не могу користити за програме примарне пољопривредне производње, кредитирање инфраструктуре, трговине и такси услуга, као и за програме чија предрачунска вредност улагања прелази 30 хиљада евра.

Услови за одобравање микрокредита су:

- кредит у вредности од 8,0 до 30,0 хиљада евра;
- каматна стопа од 1% годишње уз примену валутне клаузуле;
- рок отплате до 3 године уз период почека до 1 године;
- тромесечна отплата кредита.

Инструменти обезбеђења микрокредита су хипотека на непокретности у приватном власништву у односу 1:1 вредности одобреног микрокредита или уговорно јемство правног лица за корисника кредита.

Расположива средства за финансирање овог програма за Републику Србију износе 850 милиона динара.

15. Основни оквир институционалних решења

Укупан развој општина Бујановац, Медвеђа и Прешево биће у читавом наредном периоду под снажним утицајем спољних чинилаца. Посебан значај за оптимално комбиновање фактора развоја имаће механизми и мере политике регионалног развоја, а нарочито решења којима је:

- 1) утврђено да општина има статус приоритета првог ранга у оквиру политике подстицања развоја недовољно развијених подручја;
- 2) утврђено формирање Економског савета Владе Републике Србије за југ Србије и Косова и Метохије;
- 3) утврђено конституисање Координационог тела за југ Србије при Влади Републике Србије, које би у континуитету разматрало проблеме развоја општина Бујановац, Прешево и Медвеђа и предлагало мере и решења за њихово превазилажење;
- 4) утврђено формирање републичког Савета за регионални развој и регионалне капиталне инвестиције;
- 5) утврђено формирање Канцеларије за развој МСП у Бујановцу;
- 6) утврђено доношење Националне стратегије привредног развоја Србије за период 2006–2012. године;

7) утврђен предлог новог Закона о подстицању равномерног регионалног развоја Републике Србије за период 2007–2012. године;

8) утврђено да се у реализацију програма општине, поред Фонда за развој Републике Србије, у истој мери укључују и други републички буџетски фондови;

9) наглашена оријентација ка комплексном развоју села, развоју пољопривредне производње и прераде на бази расположивих сировина, са аграрним буџетом као материјалним оквиром за развој ове области;

10) утврђено приоритетно решавање инфраструктурних проблема у недовољно развијеним подручјима;

11) наглашен Просторним планом Републике Србије значај заштите природних добара: влажна станишта код Прешева, средњевековни споменици културе, објекти народног градитељства;

12) утврђено увођење значајних пореских олакшица на добит корпорација, које реализују инвестиције у недовољно развијеним подручјима, као и на доходак грађана.

16. SWOT АНАЛИЗА ЈУГА СРБИЈЕ

Предности

- Добра географска позиција и клима
- Коридор 10
- Уградња оптичких каблова ка Лесковцу
- Јефтина радна снага
- Плодно земљиште за одређене културе
- Ресурси за производњу здраве хране
- Јужна Србија је позната по неким пољопривредним производима (паприка, вишња, итд.)
- Висок медицински квалитет воде
- Потенцијали за развој туризма
- Значајан број инфраструктурних пројеката са комплетном пројектном документацијом
- Непостојање предузећа - локалних привредних лидера

Недостаци

- Ниска продуктивност
- Неизграђени инфраструктурни објекти (лоше стање регионалног пута Лесковац-Приштина, неодржавање локалних путева, слабо функционисање путничког железничког система, недостатак фиксних ПТТ прикључака, постојећа опрема за мобилну конекцију не покрива све области, високи дистрибутивни губици због ниске волтаже, спора гасификација, застарелост локалних мрежа, неефикасна политика наплате рачуна од индустрије и домаћинстава, недостатак капацитета за прераду отпадних вода, недостатак фабрике за рециклажу чврстог отпада, недостатак филтера за пречишћавање, бројни илегални отпади, прекомерна употреба хемијских средстава, непоштовање Закона о планирању и изградњи, проблем дивље градње, неефикасно функционисање Катастра непокретности)
- Слабости људског фактора (неадекватна квалификациона структура, инертност радне снаге – мотивација и мобилизација, нефлексибилност старијих незапослених које долазе из државних и друштвених предузећа, недостатак традиције додатног обучавања и специјализације-менталитет)
- Апатија код незапослених људи
- Слаба подршка агро института у погледу трансфера знања и искуства
- Неразвијен аграрни сектор (уситњени поседи, застарела механизација, пад сточног фонда, неорганизован тржишни наступ)
- Нестајање постојећих брендова, недостатак нових брендова
- Слаб менаџмент и маркетинг
- Недостатак адекватне развојне стратегије
- Незавршена приватизација

Шансе

- Повратак сеоским имањима великог броја радника из пропалих фабрика
- Брана Првонек и систем за водоснабдевање Барје
- Изградња регионалних отпада
- Развој туризма и формирање еко кампова
- Интер регионални рециклажни капацитети
- Међурегионална сарадња
- Коришћење бањских потенцијала
- Повећање броја транзитних туриста
- Близина Косова (потенцијално тржиште)
- Акумулиран приватни капитал (неинвестиран у економске активности или ван легалних токова)

Опасности

- Демографски фактор (демографско пражњење, старење становништва, миграције, низак наталитет)
- Мања заинтересованост младих људи за живот у традиционалним условима
- Понашање по менталитету „чекај и види“
- Недостатак поверења између етничких група
- Сива економија
- Јака конкуренција у области аграра из других региона и иностранства (Македонија, Грчка, Бугарска, Турска)
- Еколошки проблеми узроковани НАТО бомбардовањем

- Активности различитих фондова и донатора (међународних организација)
- Дијаспора – тржиште и капитал

- Лоша безбедносна ситуација, због Космета

EX-POST АНАЛИЗА ОПШТИНА БУЈАНОВАЦ, МЕДВЕЂА И ПРЕШЕВО ОПШТИНА БУЈАНОВАЦ

1. Економија

1.1. Основни фактори развоја

1.1.1. Географски положај

Карта 2 Положај општине Бујановац

Подручје општине Бујановац највећим делом припада брдско-планинској области, 2/3 површине (односно 313 km²) је у интервалу изнад 500 m надморске висине, док је 1/3 (148 km²) равничарског карактера. Погољна геоморфолошка конфигурација терена (50% површине у интервалу 800–1000 m надморске висине, незнатна дисецираност рељефа према планини Рујан, мали део терена са великим нагибом) утицали су на задовољавајућу инфраструктурну повезаност општине са осталим подручјима Републике.

1.1.2. Природни услови

Вегетациони покривач у великој мери је прилагођен педолошким и климатским условима. Шуме су веома слабог квалитета. Умерено-континентална клима је под великим утицајем Егејског мора са карактеристичним дугим вегетациониом периодом (9 месеци изнад 5°C).

Пољопривредно земљиште је најобимнији ресурс, обухвата 58% територије општине и простира се на 26.740 ha. У структури најзаступљеније су оранице и баште (55,1%), пашњаци 33,3%, док воћњаци заузимају

2,2%, виногради 1,3% и ливаде 7%. Обимност различита струкутра пољопривредног земљишта омогућава разноврсну производњу коју, пре свега, треба усмерити на сточарство и ратарство.

Од хидролошких карактеристика, поред тока Јужне Мораве и Пчиње, највеће богатство општине и изузетну развојну подлогу представљају термалне (+43° С) и минералне воде. Према хемијском саставу ове воде припадају бикарбонатном натријумском типу и веома су квалитетне као лековита бањска вода.

Минералне сировине, због своје заступљености и разноврсности представљају веома значајан природни потенцијал. Од енергетских сировина заступљене су руда урана (незнатних резерви) и лежишта термоминералних вода, од којих посебан значај има термоминерални извор Раковачке бање са издашношћу од 10 l/сек и температуром око 43°С. Од металичних минералних сировина највећи значај има антимон. Некадашња експлоатација лежишта у пределу Трнавца и Брезнице указују на могуће резерве. На територији општине регистровано је и истражено више лежишта неметаличних сировина. Индицирано је више појава бентонитске глине, а најинтересантније лежиште је Доња Брезница. Резерве се процењују на око 300.000 тона. Резерве каолинске глине процењују се на око 450.000 тона (лежиште Муслина Крушка). Квалитет сировине задовољава захтеве производње керамичких и стакларских производа. Резерве опекарске глине, која се користи у индустрији грађевинског материјала, процењују се на милион тона (лежиште Карадник). Лежишта фелдспата позната су у околини села Трновца, Лучана, Левосоја, Боровца и Самољице. Ова сировина је високог квалитета, користи се у стакларској индустрији. Утврђене резерве лежишта Боровец износе око 156.000 тона. Лежиште белог гранита у Самољци (са процењеним резервама од 5 милиона тона) експлоатише се од 1986. године, прерађује и производи фелдспат, лискун и кварцни песак. Поред тога, економски су значајне и резерве кварца (локалитет Горњи Старац) за производњу феросилицијума. Индиковано је, али неистражено и лежиште граната – полудрагог камена (локалитет Свињиште).

Под шумама се налази око 31,8% укупне површине општине. У структури шума преовлађују изданичке шуме (62%). Посечена дрвна маса износи око 15.339 м³ просечно годишње. Доминирају лишћари (96%), а у оквиру њих буква (55%) и храст (39%). Поред веома слабог квалитета шумског комплекса, ограничавајући фактор развоју шумарства у општини представљају и мала густина путне мреже и високо учешће меких у укупној мрежи путева.

1.2. Основни макроекономски оквир

1.2.1. Друштвени производ, народни доходак

Основни параметри привредне развијености указују да општина Бујановац од 2000. године бележи константан пад нивоа дохотка по становнику – са 61,4% свео се на свега 35% просека Републике. С друге стране, ниво запослености је у благом порасту (са 59,5% на 61,9% просека Републике), и поред постепеног опадања и даље је изузетно висок ниво незапослености (са 150,1% на 131%), док су параметри животног стандарда сви испод националног просека – број ПТТ претплатника на 100 становника 29,7%, 81,7% путева са савременим коловозом, промет у трговини 42%.

1.2.2. Инвестиције

Ни општина Бујановац није у овом периоду избегла судбину ниске инвестиционе активности. Наиме, општина је у процес транзиције ушла са нивоом инвестиција који је 2004. године износио 22,7% нивоа инвестиција по становнику, односно 16,8% нивоа инвестиција по запосленом у односу на 1990. годину.

Поредећи инвестициону активност према типу инвестирања³, 1990. године производне инвестиције имале су доминатно учешће (87,9%) у општини Бујановац, а у 2004. години око 47,1% инвестиционог фонда локална привреда уложила је у нове капацитете, око 50% усмерила је у реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење капацитета, док је у одржавање постојећих капацитета уложила око 3% средстава.

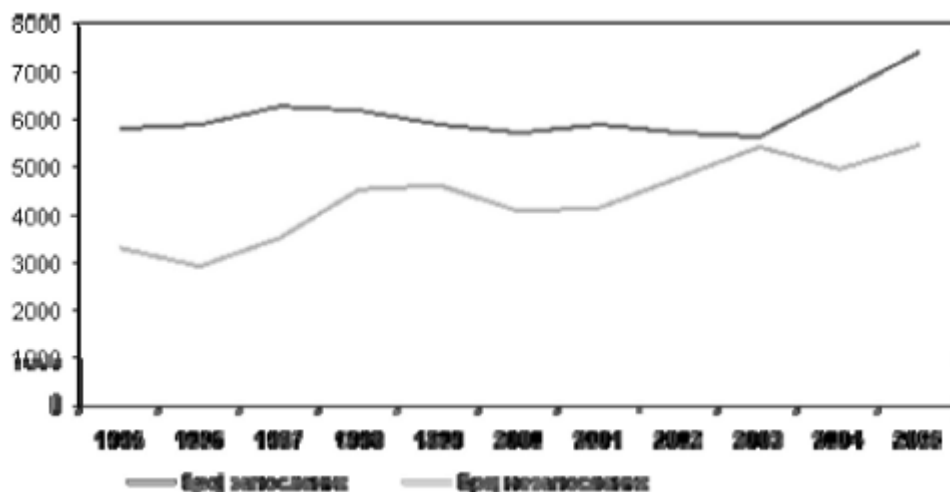
Преглед структуре улагања по секторима у општини Бујановац указује да је најупосленији био сектор прерађивачке индустрије (51,2%), грађевинарства (3,8% укупних инвестиција), а сектор услуга је инкасирао 45% инвестиција. Појединачно посматрано, највише инвестиција у оквиру терцијарног сектора уложено је у државну управу и социјално осигурање (34,4%), финансијско посредовање (4,9%), образовање (2,5%), здравствену и социјалну заштиту (1,8%).

1.2.3. Запосленост, незапосленост

Неспроведен процес реструктурирања опредељујуће утиче на овај социо-економски индикатор. Наиме, тек својинском трансформацијом предузећа значајно ће се променити слика на тржити радне снаге, која ни сада није повољна. Тако на пример, од 1990. до 2004. године број незапослених у општини Бујановац се повећао са 2.591 на 5.449, а стопа незапослености са 30,5% на 42,4%, што је за 5,5% изнад националног просека.

3 Обухваћен само друштвени сектор.

Динамика запослених и незапослених у општини Бујановац

Такође, настављен је негативан тренд у структури незапослених. У посматраном периоду незапослена лица без квалификација су повећала своје учешће (са 59,3% на 61,5%) у укупном броју незапослених, као и учешће женске популација (са 47,6% на 50,1%).

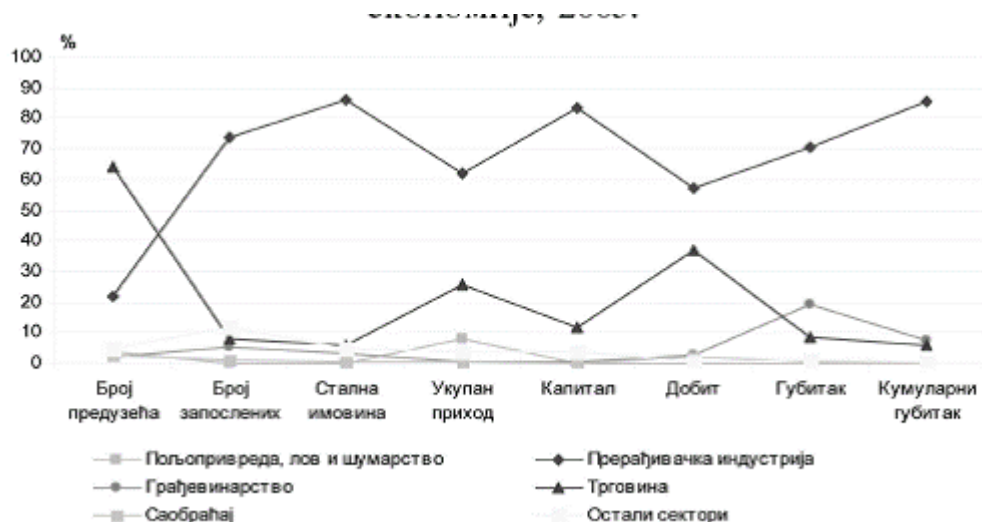
Стопа искоришћености радно-способног становништва износи 65% што је близу просека Републике (67,5%). С обзиром да се ради о индустријском центру, високо је учешће запослених у прерађивачкој индустрији (38%), затим у грађевинарству (2,6%), 2,4% у осталим секторима привреде, док чак 32,5% запослених ради у терцијарном сектору. Лица која самостално обављају делатност чини 25% укупно запослених.

1.3. Структура привреде и квалитативни показатељи пословања

Привредна активност општине Бујановац одвија се у 10 сектора, а највећи утицај на привреду општине имају прерађивачка индустрија, трговина и грађевинарство који запошљавају 86,6% укупно запослених у општини (према завршним рачунима 2005. године). Значај прерађивачке индустрије види се и на основу доприноса овог сектора стварању НД општине.

Графикон 6. Учешће сектора у пословним резултатима локалне економије

Учешће сектора у пословним резултатима локалне економије, 2005.

1.4. Продуктивност и јединични трошкови пословања

Предузећа општине Бујановац доминирају у Пчињском округу и истичу се по нивоу продуктивности рада изнад нивоа продуктивности рада и Пчињског округа и југа Србије, и остварују 50,7% нивоа продуктивности привреде Србије. Међутим, остварени нивои продуктивности рада су недовољни да би се достигао задовољавајући ниво конкурентности производа или предузећа. Поређењем продуктивности са осталим економским параметрима долазимо до закључка да би се већина проблема решила када би се продуктивност у општини подигла на просек Србије.

1.5. Основни привредни сектори

1.5.1. Индустрија – подсектори и гранска анализа

Општина Бујановац припада групи неразвијених општина. Захваљујући подстицајним средствима Републичких фондова у периоду до 90-тих у општини су изграђени бројни привредни капацитети што је условило релативно динамичан привредни развој. Тиме су створени основни предуслови за превазилажење обележја неразвијености. Међутим, у последњој деценији у општини је са пропадањем друштвеног сектора замирала привредна активност што је ретроградно деловало на укупан развој и чиме је општина остала у кругу најнеразвијенијих општина у Србији.

У структури привреде доминантно место заузима прерађивачка индустрија која константно учествује у народном дохотку привреде општине са преко 40% (1995. године индустрија је партиципирала са 57%. Према завршним рачунима за 2005. годину овај сектор запошљавао је укупно 1.699 радника, или 73,7% запослених у привреди, односно 22,9% укупно запослених у општини. Од укупно 210 предузећа, 22% предузећа послује у овом сектору стварајући 57,4% добити, 70,5% губитка и 85,5% кумулираног губитка привреде. Ова предузећа партиципирају са 86,3% у вредности сталне имовине, са 61,8% у вредности укупног прихода и са 83,4% у капиталу локалне економије.

Степен искоришћења капацитета у индустрији општине Бујановац, као и Пчињског округа, је веома низак и смањен је са 69% у 1990. години на свега 30%, што је на нивоу републичког просека. Тако на пример, коришћење капацитета у текстилној индустрији опало је са 71% на 13%, а у металопрерађивачкој са 70% на 20%.

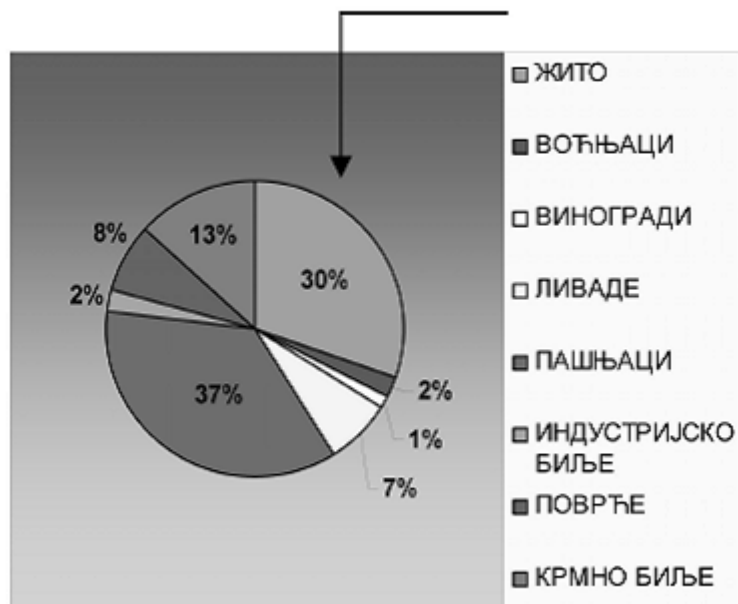
Изграђени производни капацитети нису лимитирајући фактор даљег развоја и повећања производње, али ће на квалитет и продуктивност опредељујући утицај имати технолошки ниво инсталираних капацитета, структура и организациона усклађеност. Висок је степен отписаности основних средстава у индустрији (преко 60%), а опреме око 85%. Ово иницира потребу за великим инвестицијама које су у периоду после 2000. године изостале, посебно уколико се предузећа и привреда општине стратешки одреде на инострано тржиште.

1.5.2. Пољопривредни и рурални развој

Пољопривреда има посебну улогу у економији Бујановца. Последњих година скоро 30% дохотка општине Бујановац оствари пољопривреда. Релативна позиција овог сектора није се мењала током протекле деценије, а и даље је велики проценат становништва запослен у пољопривреди.

Са тачке гледишта власништва над земљиштем, транзиција ка моделу базираном на доминантном приватном власништву, још није завршена. Заправо до сада у укупној организованој производњи друштвене фарме и кооператива играју главну улогу, док су приватне фарме ограничене величине за самосталне потребе или за продају вишкова производа.

Графикон 7. Структура засада

Развијеност пољопривреде Бујановца. Специфичност региона омогућава велики број травних заједница различитог састава и продуктивности. Пашњаци и ливаде заједно чине 42 % земљишта док најмању површину имају виногради, само 1%. Од крмних култура доминира луцерка која са површине од 900 хектара остварује производњу од 3.600 тона са просечним приносом од 4 тона по хектару.

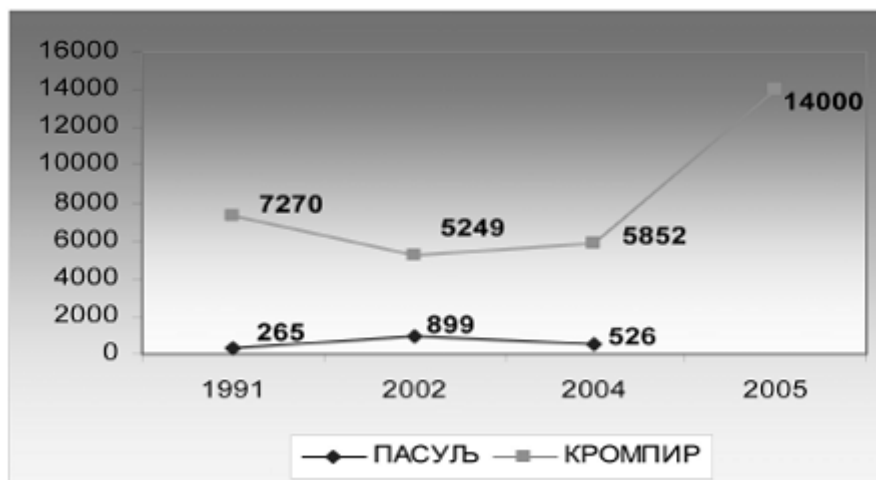
Производња кукуруза у 2005. години бележи значајан пад на 11.25 тона у односу на претходну годину. Приноси доста варирају што у највећој мери зависи од климатских услова и примене агротехничких мера. Побољшање земљишта квалитетним ђубривом уз увођење хибридних сорти, даје добру основу за повећање производње.

Од произвођача прехранбене индустрије запажену улогу имају предузећа

- „ХЕБА“ – производња пића
- „АГРО-АДРИЈА“ – производња меса
- „ЈУГОКОП“ – производња меса
- „РАЗВИТАК“ – производња млека
- „NATURAL FOOD“ – производња печурака
- „КОНДИВА“ – производња кондиторских производа

У бујановачкој општини постоје добри климатски услови за развој повртарства. Квалитет земљишта је врло различит и зависи од рејона. Постоји добар број канала за наводњавање, сортимент је прилагођен домаћим условима, али је семе лошијег квалитета. Производња је углавном везана за мале произвођаче који имају великих потешкоћа у пласману робе. Пластеничка производња је слабо развијена и укупна површина под пластеницима је 7.98 хектара. Производња кромпира је у 2005. години износила 14.000 тона са просечним приносом од 20 тона по хектару што је скоро три пута више у односу на 2004. годину.

Графикон 8. Приноси пасуља и кромпира на територији Бујановца (у тонама)

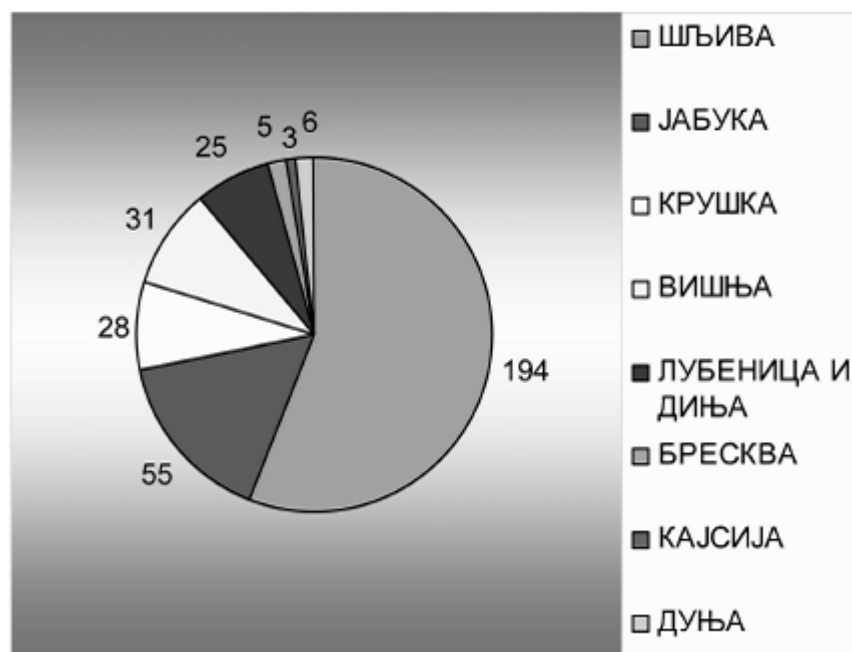
Стручност произвођача поврћа је на ниском нивоу, а старосна структура је неповољна. Застарела механизација, слабо удруживање и недовољна едукација имају за последицу лошу технологију производње повртног биља. Чување поврћа, паковање и класирање представља велики проблем услед неодговарајућих капацитета, па долази до знатних губитака.

Присутни су многобројни термоминерални извори који пружају идеалне услове за производњу у пластеницима и стакленицима. Стога су потребна значајна улагања у веће објекте кроз дугорочне мере кредитирања. Средства би била враћена кроз мали временски период понудом био-производа високог квалитета (нпр. разног поврћа и јагодичастог воћа), који достижу и до 50% већу цену на тржишту.

Стање складишних капацитета је јако лоше, а са постојањем слабе путне мреже и дотрајалим транспортним средствима проблем постаје већи. Иако је стратешки значај ове гране веома велики, тренутно највећу претњу стабилности и конкурентности представља неконтролисан увоз.

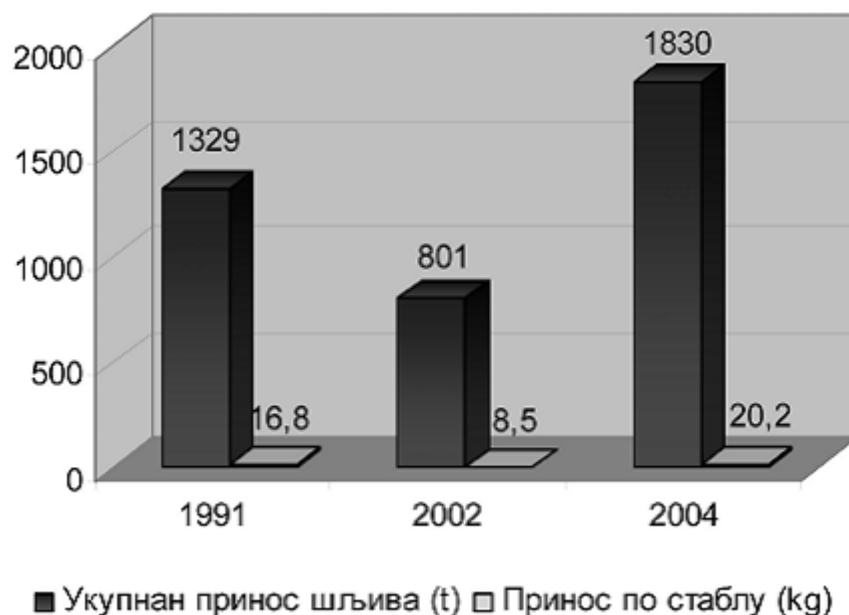
Веома повољни климатски услови погодују развоју воћа, а квалитет земљишта је прилично добар. Производни програм се углавном односи на застареле сорте који имају слаб потенцијал за квалитетан развој ове гране пољопривреде. Највећи значај у производњи имају јабуке и шљиве. Производња јабука у 2005. години са површине од 55 хектара износила је 550 тона. То је значајан пад за 50% у односу на период из 2004. године. Евидентна је слаба вертикална и хоризонтална повезаност, а произвођачи су слабо информисани. Сортимент је неприлагођен тржишту, а заступљеност сорте јабука ајдаред која нема перспективу у извозу је чак 70%. Производња се може поправити адекватном употребом агротехничких мера и увођењем хибридних сорти испитаних у нашим условима, као што су НС 25-183 и НС 25-140. Подручје општине Бујановац поседује добре услове за узгајање воћних садница. Са површине од 10 хектара могуће је понудити преко 120.000 младих садница воћа, а тиме би се створили услови и за нова радна места.

Графикон 9. Производња воћа на територији Бујановца

Производња шљива у 2005. години износила је 1940 тона. Приноси значајно варирају у зависности од климатских фактора и сортимента. Производња је нестабилна честом појавом вируса шарке. Ипак, ово подручје има перспективу за производњу шљиве и њених прерађевина. Највећи део свеже шљиве преради се у ракију, а могући пласман ракије шљивовице на тржишта других земаља условљен је квалитетом и стандардима који морају бити испуњени.

Графикон 10. Производња шљива у Бујановцу 1991–2004. год.

Од других воћарских култура значајнију улогу имају вишње, које се гаје на подручју од 31 хектара и лубенице и диње на 25 хектара површине. Њихова производња је у 2005. години износила 310 тона за вишње и 1.250 тона за лубенице и диње. Малине се гаје на само 0.7 хектара површине са производњом од 5.6 тона и немају велики значај. Површина под виноградом износи 368 хектара са производњом грозђа од 1840 тона и просечним приносом од 5 тона по хектару. Површине под виновом лозом су се смањиле у задњих пар година, а самим тим и производња вина.

Упркос честој појави летњих суша и раних мразева климатски услови су готово идеални за развој сточарства. Постоји посредно лош утицај температурних разлика на производњу сточне хране као и на развој пашњачке и ливадске вегетације.

Табела 23. Индикатори развијености сточарства, 2005. година

Општине	Број говеда на 100 ха обрадиве површине	Број свиња на 100 ха ораничне површине	Број оваца на 100 ха пољопри- вредне површине
Република Србија	1.176.906	3.587.172	1.447.675
Југ Србије	93.205	95.172	53.071
Бујановац	9.071	2.893	4.133

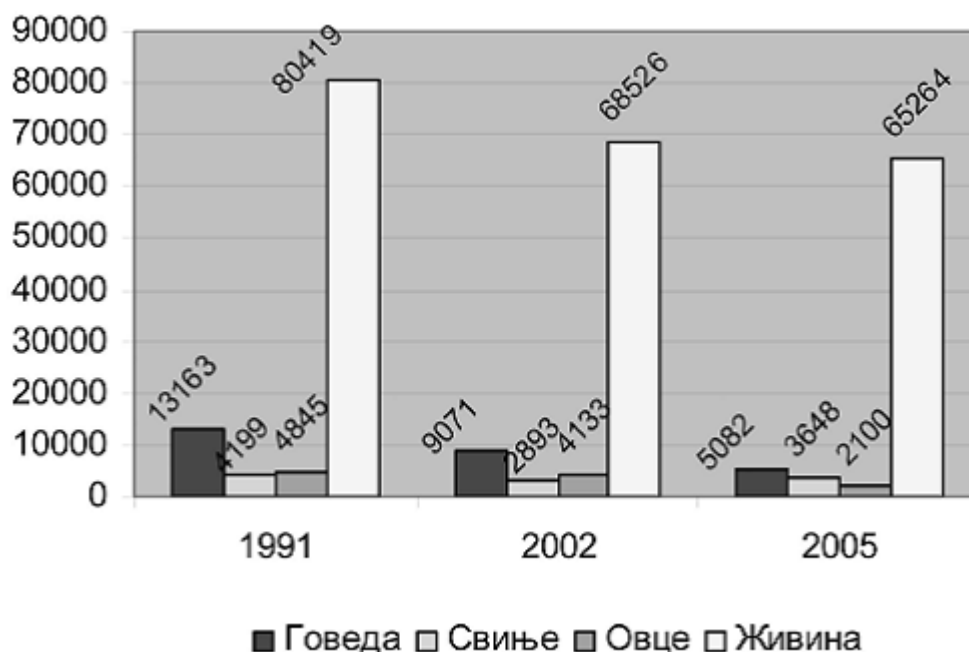
Већина домаћинства овог региона бави се сточарском производњом. Сточарство ствара 40% друштвеног производа што је доста мање у односу на земље у региону. Подручје општине Бујановац највећим делом припада брдско-планинској области, а повољна геоморфолошка конфигурација терена (50% површине у интервалу 800–1000 m надморске висине) даје оптималне услове за развој ове гране пољопривреде.

Производња млека на фармама организује се гајењем специјализованих млечних раса говеда и то најзаступљенија на овим просторима холштајн-фризијска. Локално становништво се ипак опредељује за говеда двојног правца производње, сименталска и домаће шарено говече која обезбеђују добар квалитет меса уз врло добру производњу млека. Побољшањем услова држања животиња уз поштовање виших принципа хигијене доприноси већем квалитету меса и млека.

Производња свиња директно зависи од осцилације цена на тржишту зрнастих и концентрованих хранива. Оптимални услови уз адекватну негу и здравствену заштиту омогућавају високе резултате. Ако би се производњом постигло 10 одгојених прасади по крмачи у једном леглу, добило би се 20 товљеника годишње, а то је чак 2000 kg меса. У том циљу неопходно је унапређење производње освежавањем крви запата убацивањем нових гена приплодних грла.

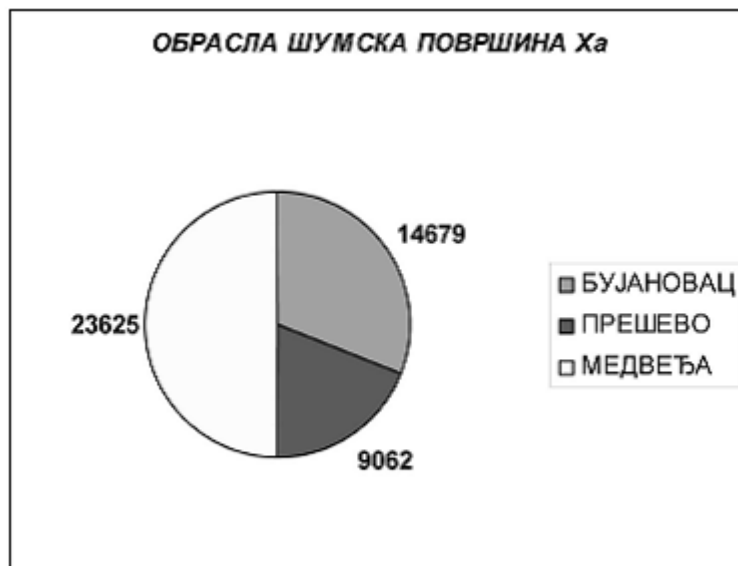
Живинско месо учествује приближно са 14% у укупној производњи и потрошњи меса што је у односу на друге земље јако скромно. На живинарским фармама дошло је до заостатка у техничко-технолошком смислу, недостаје планирање производње, евидентна је слаба организованост. Производња се одвија углавном код великог броја малих произвођача који су неорганизовани и неконкурентни.

Графикон 11. Сточни фонд у Бујановцу

Шуме представљају битан фактор у развоју државе и пружају вишеструке користи и чине стуб одрживог развоја сваког друштва. Скромне економске могућности власника шума приморавају их да из своје шуме узимају знатно изнад њених могућности. Тренутно стање шума на подручју општине Бујановац карактерише недовољан производни фонд, неповољна старосна структура, незадовољавајућа обраслост и шумовитост, велико учешће закоровљених површина као и незадовољавајуће здравствено стање. Према подацима из 2004. године број пошумљених четинара у општини Бујановац био је 6,4 хектара.

Графикон 12. Обрасла шумска површина

Кад је у питању дрвна индустрија технологија је у знатној мери остерела, а производи неконкурентни. Додатни проблем узрокује недовољан број стручних људи па је потребно успоставити савремен систем образовања и едукације. Требало би побољшати и научноистраживачки рад као и међународну сарадњу ради укључивање у активности везане за шуме.

1.6. Туризам

Основна обележја туристичког промета општине Бујановац су:

- пад посете страних туриста и позитивна кретања посете домаћих туриста;
- туристички токови зависе од посете домаћих туриста;
- изнад просечно задржавање туриста;
- неинвестициони тренд;
- незадовољена кадровска структура;
- недовољно коришћење капацитета;
- узак сегмент корисника;
- ценовна конкурентност.

Графикон 13. Динамика туристичког промета општине Бујановац

Динамика туристичког промета општине Бујановац

Временска серија индикатора броја туриста и њихово просечно задржавање указује на изузетно флукутирајући туристички промет током 90-тих година, али се тај тренд наставио и после 2000. године, тако да је у 2004. години туристички промет у општини био за 70% мањи него у 1990. години.

Носилац туристичког развоја је Холдинг компанија ДП „Врело“, која у свом саставу има Завод „Врело“ – објекат „Б“ категорије са 200 лежајева у Бујановачкој бањи, Конак манастира „Св. Прохор Пчињски“ са 100 лежајева. Компанија „Врело“ запошљава око 200 радника.

Угоститељском делатношћу бави се и ДП „Пролеће“ које у свом саставу има Мотел кампинг Бујановац са 80 лежајева и погон за производњу угоститељске опреме. Запошљава 52 радника. У оквиру ДП „Дуванска индустрија Бујановац“ послује мотел на језеру са 25 лежајева. Поред ових објеката на територији општине регистровани су бројни приватни угоститељски објекти.

Валоризација расположивих туристичких потенцијала захтева планску и организовану активност везану, пре свега, за развој Бујановачке бање – здравствено-туристичког центра, комплекса манастира „Св. Прохор Пчињски“ и вишенаменог центра „Прохорово“. Ширење постојећих капацитета са допунским садржајем и изградња нових капацитета, уз развој сеоског туризма у циљу употпуњавања туристичке понуде, али и боља организација и повећање обима и квалитета понуде, основ су за значајнији развој туризма и угоститељства.

Кадровска опремљеност је незадовољавајућа. Изражен је недостатак високостручних кадрова туристичко-угоститељске струке, специјалиста за маркетинг, менаџмент и слично.

1.7. Развој МСП и предузетништва

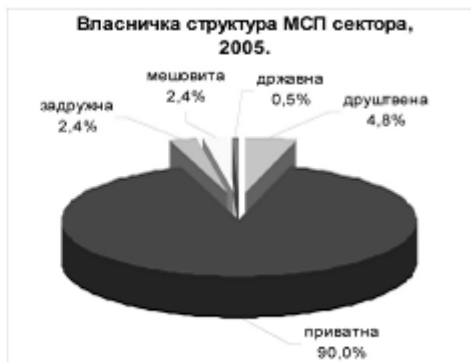
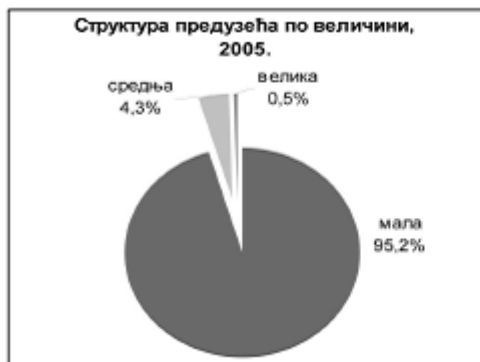
У сектору МСПП у 2005. години радило је 209 предузећа са укупно 1.776 запослених што је на нивоу броја предузећа 2000. године, али се број запослених смањио за близу 10%. Структура предузећа према величини и својини има све карактеристике крататања на нивоу Републике, тачније, доминатно је учешће малих предузећа у приватној својини.

Овај сектор учествује са 70% у укупном броју запослених у привреди општине, са 75% у вредности сталне имовине, 74,4% капитала, у укупном приходу са 77,4%, у добити са 74,8% и целокупни губитак и кумулирани губитак привреде остварује овај сектор. Просечан број запослених по предузећу је 8 радника. У свим секторима локалне привреде најзаступљенија су мала, приватна предузећа, осим у сектору пољопривреде где је заступљенији задружни облик својине. Стварањем услова и даљим улагањем, пре свега у производне делатности, мала привреда може имати значајнији утицај на укупан развој.

Развој МСП и предузетништва у протеклом периоду захтевао је изградњу институционалне основе и уклањање административних баријера у циљу успешног пословања малих и средњих предузећа и стварања конкурентне тржишне привреде.

У периоду 2000–2004. године, број регистрованих и активних МСП и радњи у Републици Србији бележи динамику раста. У општини Бујановац овај сектор у дужем временском периоду не бележи значајнији раст, иако институционалних предуслова за то постоји (отворена је канцеларија Републичке агенције за развој МСПП).

Графикон 14. Структура предузећа по величини и власничкој структури

1.8. Приватизација и реструктурирање

У периоду од јануара 2002. године до септембра 2006. године на подручју општине Бујановац приватизовано је само једно предузеће, а у поступку приватизације је 6 предузећа, што говори о изузетно спором процесу приватизације. Акцијском приватизацијом продато је предузеће INTEGRAL – Бујановац (грађевинска делатност). Приход од приватизације износи 491.000 евра, а вредност уговорених инвестиција износи 406.000 евра. Неконкурентност производа и услуга, нерешена својинска питања, непрецизни подаци о имовини и обавезама, застарелост опреме, вишак запослених и низ других проблема, онемогућавају бржи ток приватизације у овој општини.

1.9. Државна помоћ (Фонд за развој РС)

Фонд за развој Републике Србије је активан и на нивоу овог региона, тако да је у периоду 2002–2006. година укупан износ одобрених кредита износио 515 мил. динара. Структура указује да се највише кредита одобравало за улагање у агроиндустрију (49,5%) и дрвну индустрију (35,2%), а остали сектори партиципирани су знатно мање – 3,7% кредита одобрено је предузећима из хемијске индустрије, у металопрерађивачку 4,6%, текстилну индустрију 3,7, туризам 1,2%, индустрију грађевинских материјала 1,8%. Из ових података види се да постоји могућност остваривања синергетских користи од улагања у микс дрвне индустрије и индустрије грађевинских материјала.

2. Инфраструктура

Актуелно стање у области инфраструктуре манифестује се као крупно развојно ограничење и један је од основних узрока вишегодишњег демографског пражњења и заостајања овог простора.

2.1. Енергетика

Покривеност општине објектима крупне енергетске инфраструктуре високог и средњег напонског нивоа је задовољавајуће. Основни проблем код поузданости напајања потрошача је слаба пропусна моћ 10 kv и 0,4 kv мреже и трафо станица, нарочито на сеоском подручју. Основни узрок пада напона и прекида довода електричне енергије је застарелост мреже, старост и дотрајалост дрвених стубова, слаб пресек и велика дужина проводника.

Снабдевање топлотном енергијом условљен је организацијом и мрежом насеља у општини. Топлификацијом је обухвћено постојеће градско језгро града Бујановца са индустријским објектима и део Бујановачке Бање.

2.2. Саобраћај

2.2.1. Друмски саобраћај

Постојећа путна мрежа општине омогућава њену добру саобраћајну повезаност са окружењем. Међутим, техничко-експлоатационе карактеристике не одговарају категорији и саобраћајном оптерећењу ових путева. Густина путне мреже највећа је у зони града Бујановца, нешто је слабија у зонама Кленике и Биљача, а најмања у зони Велики Трновац.

Путна мрежа општине Бујановац састоји се од 365 km категорисаних путева. У погледу привредног значаја има 32 km (8,8%) магистралних, 67 km (18,4%) регионалних и 266 km (72,9%) локалних путева. Стање путне мреже је незадовољавајуће јер је само 51,8% путева са савременим коловозом, односно 189 km, од чега су: 32 km магистрални, 42 km регионални и 115 km локални путни правци.

Преко територије општине пролазе два магистрална: М-1 аутопут Београд – Скопље и М-25-3 Бујановац – Ђиљане и четири регионална путна правца: Р-214 Београд – Скопље (паралелан са М-1); Р-125 Давидовац – Трговиште; Р-125-а Света Петка – Прохор Пчињски – македонска граница и Р-125-б Бујановац – Зарбинце. Стање магистралних и регионалних путева је веома лоше, посебно М-25.3 (ударне рупе, без ивичњака), Р-214 (6 km је макадам) и Р-214-б Бујановац – Зарбинце (од 27 km само је 5 km асфалтирано, а 22 km је земљани застор).

Просечан годишњи дневни саобраћај (ПГДС) на магистралном путу М-1 у 2004. години, на деоници Ристовац-Бујановац (6 km) износио је 5.673 возила, на деоници Бујановац-за Прешево (20,4 km) 5.840 возила и за Прешево-граница БЈР Македоније (6,1 km) 6.246 возила. ПГДС на магистралном путу М-25-3, на деоници Кончуљ-Бујановац за Косово (14,7 km) је 2.026 возила.

На територији општине Бујановац на регионалном путу Р-125-а, у непосредној близини манастира Прохор Пчињски налази се гранични прелаз Србије са БЈР Македонијом. Овај гранични прелаз потпуно је неизграђен, комунално неопремљен и без основних пратећих садржаја. У монтажном објекту смештени су царинска служба и полиција. Преко овог прелаза углавном се обавља путнички саобраћај, а врло ретко теретни саобраћај.

2.2.2. Железнички саобраћај

Општина има повољан положај у оквиру железничке мреже Србије, јер територијом Бујановца пролази паневропски Коридор 10, на правцу Београд–Ниш–Скопље. Преко железничке станице у Божињевцу обавља се промет робе и путника. Иако железница има велики развојни потенцијал, она није довољно искоришћена. Даљим развојем и модернизацијом железнице доћи ће до повећања квалитета и поузданости услуга на виши ниво, што ће довести до потражње за железничким услугама и постепене прерасподеле робних и путничких токова на овај вид саобраћаја.

2.3. Телекомуникације

Степен изграђености и стање ПТТ капацитета на територији општине Бујановац није задовољавајуће. Ситуираност објектима ПТТ саобраћаја сврстава општину Бујановац међу најнеразвијеније у Републици из ове области. У општини има 9,9 телефонских претплатника на 100 становника чини свега 29,7% просека Републике (33,3 телефонских претплатника на 100 становника). У општини има пет пошта, што је 8.901 становника на једну пошту. У Републици Србији једна пошта просечно опслужује 4.805,6 становника. Овај број становника по једној пошти генерише значајне проблеме кроз успоравање пословних процеса, а могуће је и повезивати непостојање инфраструктуре са проблемима наплате рачуна.

2.4. Водопривредна и комунална инфраструктура

Преко територије општине Бујановац протиче Јужна Морава са најзначајнијим притокама Биначка Морава, Моравица, Љиљанска река, Кршевичка река, Трновачка река и део водотока Пчиње из слива Вардара. Постојећи водни потенцијал није у довољној мери искоришћен о чему говори низак степен изграђености водопривредних објеката у области водоснабдевања привреде и становништва и наводњавања пољопривредних површина. Вода из водотока користи се за наводњавање само приобалног дела јер на територији општине нема изграђеног мелиорационог система.

Од осталих водопривредних објеката изграђене су две мини акумулације: „Кисела вода” (за рекреацију и туризам) и „Прохор Пчињски” (за рекреацију, туризам и производњу електричне енергије – 1 MV).

Решење проблема водоснабдевања општине је у оквиру регионалног подсистема горњег тока Јужне Мораве (акумулација „Првонек” на Бањској реци). Поред тога, од посебне важности је и изградња Кончуљске бране на Биначкој Морави. Изградњом ове бране, поред решења проблема водоснабдевања од Косовског поморавља до Владичиног Хана, решио би се и систем наводњавања плодног земљишта у сливу Јужне Мораве.

Постојећа канализациона мрежа покрива само град Бујановац и Бујановачку Бању. На територији општине постоји једна привремена и две дивље локације за депоновање отпада које угрожавају град Бујановац и Бујановачку Бању.

2.5. Урбанизам и просторно планирање

Урбанистички и просторни планови су кључни документ стратешког планирања у циљу усмеравања и управљања урбанистичким растом и променом демографске, привредне, стамбене структуре општине. Неажурирани и неразвијени урбанистички и просторни планови су главна препрека системском развоју регије.

У општини ради Одељење за урбанизам, имовинско-правне, комунално-стамбене, грађевинске послове и заштиту животне средине. Укупно је запослено 10 радника, а услови рада незадовољавају стандарде рада овако важног општинског одељења, што се огледа пре свега у непостојању основних информатичких средстава. Од 2000. године ово одељење издало је неколико аката о урбанистичким условима за изградњу привредних објеката.

Планови који се примењују на простору општине Бујановац су: Генерални план Бујановца (2005. година), Регулациони план система за пречишћавање и евакуацију отпадних вода у Бујановцу (2003. година), Регулациони план насеља „Ѓџилански пут”, Регулациони план блокова 5,6,7, 12 и 12, као и детаљни урбанистички планови донешени пре 20–25 година. Неопходно је припремити неопходне недостајуће планове и по могућности пребаците постојеће у електронски облик.

2.6. Заштита животне средине

Са становишта утицаја на здравље људи, постојећа инфраструктура (водовод, канализација, управљање чврстим отпадом) је у веома лошем стању. Због ниских цена, малих општинских буџета и недовољног нивоа наплате рачуна, није било довољно средстава за инвестиције усмерене на побољшање и одржавање ових система.

Недостатак контролисаних и еколошких депонија, такође представља велики проблем. Ово узрокује нелегално одлагање чврстог отпада скоро свуда, а посебно поред путева. Са оваквим стањем ове инфраструктуре, цео простор јужне Србије, а тиме и општине Бујановац, сигурно не може активирати своје потенцијале за развој еко-туризма и производње здраве хране.

Заштита и унапређивање животне средине представљаће један од опредељујућих критеријума за одлуке о локацији, технолошким решењима и режиму рада, односно коришћења привредних, инфраструктурних и других објеката. Основни циљ је да се у општини Бујановац, сачува здрава животна средина, односно, спрече сви облици угрожавања и загађивања вода, тла, ваздуха, флоре и фауне, пре свега дуж реке Пчиње на подручју ловишта–резервата на планинама Рујан и Козјак и обезбеде услови за производњу здраве хране и коришћење других природних вредности којима општина располаже.

3. Људски ресурси

3.1. Запошљавање

Најважнији стратешки циљ општине Бујановац је стварање такве привредне структуре која ће омогућити убрзан процес запошљавања. Динамика развоја МСП сектора и с тим у вези завршетак процеса приватизације, у великој мери ће зависити од могућности прилагођавања тржишним условима привређивања, развоја предузетничке иницијативе и инвентивности као и од нивоа подстицајне политике коју општина треба да пружи

кроз обезбеђење локације за изградњу објеката, обезбеђивање основних инфраструктурних предуслова, олакшице код плаћања такси и дажбина и сл.

Национална служба за запошљавање на југу Србије није довољно повезана ни са привредним, ни са образовним системом. НСЗ би требала да има кључну улогу и њене филијале би требале да постану центри који повезују понуду и тражњу на одговарајући начин. На страни тражње, ови центри би требали препознати реалне потребе за људским ресурсима, што је основна претпоставка за оснивање ефективног и ефикасног тржишта радне снаге. С друге стране, на основу стварних потреба за људским ресурсима, НСЗ би требала да иницира већи број пројеката у циљу развоја људских ресурса, а у складу са захтевима тражње.

Постоји потреба за претварањем сиве економије у легалне токове. Проширење пореске основице, увођење ПДВ и смањење нелојалне конкуренције су једни од најважнијих разлога за покретање тог процеса. На тај начин ће процес претварања сиве економије у легалне токове повећати број активних предузећа на тржишту радне снаге и самим тим повећати понуду послова.

3.2. Образовање

Општина Бујановац је релативно добро покривена објектима друштвених делатности. Проблеми који отежавају и умањују нормалан рад запослених у овим установама су, пре свега, проблеми смештајних капацитета, опремљености објеката савременим средствима (модернизација наставе) и апаратима (примена нове технике и технологије у раду здравствених, културних и образовних установа) и генерално, присутни проблеми одржавања установа супраструктуре (адаптације, реконструкције и санације).

У општини Бујановац постоји и ради 11 основних школа, са још 4 осмогодишњих и 35 четвороразредних школа, 2 средње школе. Највећи инвестициони подухват у овој области је изградња Средње школе „Сезиу Сурои” у Бујановцу коју треба да похађа 1000 ђака који наставу обављају у баракама. Ово би био школски центар са кабинетима, лабораторијама, физкултурном салом и савременим учионицама.

3.3. Здравство

Здравствена заштита у општини Бујановац обавља се у Дому здравља који је у склопу Здравственог центра из Врања. Дом здравља има 4 здравствене станице у насељима Кленике, Велики Трновац, Биљача и Муховац, као и 4 амбуланте у местима Жбевце, Спанчевац, Несалце и Зарбинце. На територији општине постоји и ради једна државна и 5 приватних апотека. У области здравства је у 2004. години радило 48 лекара.

Бројност и структура медицинског особља још увек не задовољава потребе становништва, с обзиром да на једног медицинског радника долази 927 становника, док је републички просек 369. Велики проблем представља, због већ поменутог одлива кадрова, недостатак кадровских станова.

3.4. Социјална заштита

Социјална карта општине Бујановац има неколико кључних одредница:

- веће учешће млађе у укупној популацији;
- интензиван процес емиграције;
- доминатно учешће радно-способног становништва;
- неповољна образовна структура становништва;
- тренд пораста малолетних и пунолетних корисника социјалне заштите;
- пораст сиромаштва.

Институција која се бави проблемима социјалне заштите у Бујановцу је Центар за социјални рад. У скорије време примећена је тенденција да се као корисници јављају и лица из сеоских средина која имају статус старачких домаћинстава. Социјалном заштитом у 2004. години било је обухваћено укупно 2.301 лице, чији се број од 2000. године стално повећава (два пута већи број корисника). Структуру корисника услуга социјалне заштите чине 63,4% пунолетна и 36,6% су малолетна лица. Иначе, на територији општине Бујановац не постоји

ниједан објекат социјалне заштите, нити дом за смештај старих лица и пензионера. У оштинском центру постоји Клуб пензионера, али не постоји нити је у плану изградња Дома пензионера.

3.5. Култура

Главни носилац културних активности у општини Бујановац је Дом културе, саграђен 1982. године, који у свом саставу има салу (462 седишта) за приказивање приредби, концерата и представа. Разноврсност активности организованих при Дому културе је такав да задовољава потребе младих ове општине, али недостатак финансијских средстава за уређење просторија и набавку опреме отежава њихов рад. Највећи проблем на објекту Дома културе је редовно одржавање и модернизација рада установе.

У Кленикама постоји Дом културе са биоскопском салом, као и истурено одељење Централне библиотеке. У оквиру ове институције постоји и Градска библиотека са читаоницом са око 32.000 књига. Књижни фонд се дуго није обнављао. У насељу постоји најстарија кућа која припада манастиру „Прохор Пчињски“ и због историјске вредности неопходно је објекат ставити под заштиту државе.

4. SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ БУЈАНОВАЦ

ПРЕДНОСТИ

- Међународни коридор
- 3 гранична прелаза
- Обновљиви извори енергије (термоминерални)
- Привредни капацитети
- Висок проценат запослених у индустрији
- Низак индекс старења
- 20% становника на раду у иностранству
- Развијен бањски туризам

ШАНСЕ

- Земљиште погодно за развој пољопривреде
- Амбијенталне карактеристике за развој туризма
- Завршетак процеса приватизације
- Велики број пројеката у области развоја локалних институција и инфраструктуре
- Пословни инкубатори
- Стварање инфраструктуре за обуку предузетника и пољопривредника
- Ефикасност рада локалне самоуправе

СЛАБОСТИ

- Синтетички индикатор развијености - 52,8% нивоа Републике
- Низак степен запослености укупног и радно-способног становништва
- Висока стопа незапослености, посебно женског дела популације
- Спора приватизација
- Недовољно изграђена привредна и социјална инфраструктура
- Слаба економска снага становника
- Монолитна привредна структура
- Спор процес приватизације
- Неадекватно корпоративно управљање
- Низак предузетнички капацитет

ОПАСНОСТИ

- Политичка нестабилност
- Занемаривање концепта одрживог развоја
- Дивергентна демографска кретања
- Еколошка угроженост – наставак деградације земље, воде, ваздуха
- Недовољна инвестициона активност
- Неадекватно решавање проблема локалне инфраструктуре
- Угрожавање здравља становника
- Недостатак стручних кадрова за реализацију стратегије

ОПШТИНА МЕДВЕЂА

1. Економија

1.1. Основни фактори развоја

1.1.1. Географски положај

Географски положај Медвеђе карактерише велики степен изолованости у односу на главне инфраструктурне коридоре. Једина значајнија саобраћајна комуникација представља путни правац Лесковац–Плиштина који повезује Јужну Србију, преко Приштине, са Јадраном. Поред доминирајућих нижих и средњих планинских предела (Гољак, Радан, Мајдан), простор општине карактерише густа мрежа речних долина (Јабланице, Бањске и Туларске реке).

The map illustrates the Medveđa region, a historical and administrative area in central Bosnia and Herzegovina. The region is bounded by the following areas:

- North:** БОЈНИК (Bojnik)
- East:** ЛЕБАНЕ (Lebane)
- South:** КОСОВСКА (Kosovska)
- Southwest:** ПРИШТИНА (Priština)
- West:** ПОДУЈЕВО (Podujevo)
- Northwest:** КУРШУМЛИЈА (Kuršumlija)

The central part of the map shows the Medveđa region itself, with the name **МЕДВЕЂА** prominently displayed. The region is divided into numerous administrative units (municipalities or settlements), including:

- ТАТАН (Tatan)
- ДРЕНЧЕ (Drenče)
- ЛОЦЕ (Loče)
- СТУПА (Stupa)
- СКОПЧЕ (Skopče)
- РЕТКОЦЕРСКО (Retkocersko)
- ЧОКОТШ (Čokotš)
- ТУВАРЕ (Tuvare)
- ВАЛА БРАТНА (Vala Bratna)
- ГУВАЊЕ (Guvanje)
- КОПОВИЦА (Kopovica)
- МЕЖИЦЕ (Mežice)
- БРАТЦЕ (Bratce)
- МАЛЕДОНЧЕ (Maledonče)
- ПЕТРИЦЕ (Petrice)
- БОЛУНИЦА (Bolunica)
- БОРОВАЦ (Borovac)
- СЕНЈЕЦ (Senjlec)
- РАВА БАНА (Rava Bana)
- СТАРА БАНА (Stara Bana)
- ГРВАЦЕ (Grvace)
- ВАРОВАЦ (Varovac)
- БУЧЕМЕТ (Bucemet)
- ГЛУХОВО (Glukovo)
- ТУЖЕВО (Tuzjevo)
- ДОЧА (Doča)
- ПАЛАНКА (Palanka)
- ГОРНА ПАЛАНКА (Gorna Palanka)
- КАПЛА (Kapla)
- ТУРАЦЕ (Turace)
- ПРЕСКОП (Preskop)
- СЛАВКА (Slavka)
- СЕНЈЕЦ (Senjlec)
- РАВА БАНА (Rava Bana)
- СТАРА БАНА (Stara Bana)
- ГРВАЦЕ (Grvace)
- ВАРОВАЦ (Varovac)

The map also shows a network of roads and rivers, with the Drava River (ДРАВА) flowing through the region. Dashed lines indicate administrative boundaries with neighboring areas.

1.1.2. Природни услови

Брдско-планинско подручје општине Медвеђа располаже разноврсним природним ресурсима, који су недовољно валоризовани. Поред регистрованог читавог спектра минерализација рудних појава и лежишта металичних и неметаличних минералних сировина, у перспективније природне ресурсе убрајају се пољопривредно земљиште, шумски, водни и разноврсни туристички потенцијали. Њихова потпунија валоризација у директној је зависности од стварања „подстицајног амбијента“, односно стимулативних предуслова који би постали довољно привлачан мотив за производно ангажовање становништва.

Минералне сировине услед своје заступљености и разноврсности представљају најперспективнији природни потенцијал и ослонац будућег развоја. На подручју општине Медвеђа познате су појаве и лежишта енергетских, металичних, неметаличних сировина и сировина за индустрију грађевинског материјала.

Од енергетских сировина утврђене су само појаве геотермалне енергије у непосредној околини Сијаринске Бање. Постоји неколико природних извора и плитких бушотина са истицањем воде од укупно 8 l/sec, температуре од 32–71°C и термоминералне воде у количини од 30 l/sec, са температуром од 76°C.

Металичне минералне сировине локализована су на 3 лежишта: Леце са златоносном рудом олова и цинка, Туларе и Сијаринска Бања са бакровом и олово-цинковом рудом. Највећи ниво истражености има рудно поље Леце. У атару општине Медвеђа врше се регионална истраживања епитермалног злата у Лецком андезитском масиву. У рудном пољу Туларе потребно је изградити геолошко-економску оцену за лежиште бакра Кисељак, као и оцену билансне количине рудних резерви.

О неметаличних минералних сировина и сировина за индустрију грађевинског материјала, познате су појаве ситнољуспастог лискуна и лежишта мермерног оникса и полудрагог камена. Појаве лискунских шкриљаца у околини Тулара само су прелиминарно испитане (локалитет Припарска коса). Лежиште мермерног оникса налази се у Сијаринској бањи, детаљно је истражено и налази се у фази експлоатације.

Под шумама је 45,1% укупне територије општине. У државном власништву је 3/4 шумског богатства са преовлађујућим учешћем високих шума (86,6%). У дрвној маси доминирају лишћари са учешћем од преко 99% (у томе буква 61,9%, храст 15,9%). Посечена дрвна маса просечно годишње износи око 23.000 m³. Мала густина путне мреже (9,5 m пута на 1 ha шумске површине – далеко испод доње границе отворености шума) и високо учешће меких путева (59%) у укупној мрежи, представљају ограничавајући фактор динамичнијег развоја шумарства у општини.

Пољопривредно земљиште обухвата 42,9% територије општине и простире се на око 22.500 ha, од чега оранице и баште обухватају 23,7%, воћњаци 7,7%, ливаде 40,2% и пашњаци 28,3% пољопривредног земљишта. Разноврсност и обимност пољопривредног земљишта омогућавају и разноврсну производњу коју треба усмерити, пре свега на сточарство и воћарство.

Општина располаже значајним водним потенцијалом. Површинске воде заступљене су густом хидрографском мрежом – Јабланица и њене бројне притоке (Бањска и Туларска река, Лепаштица и Гајтанска река). Јабланица је бујичног карактера, често пресушује и често се излива, плави обрадиве површине и угрожава насеља. Много већи развојни значај за општину имају огромни потенцијали подземних вода. На територији општине налазе се многобројни термоминерални извори од којих су најзначајнији и економски најперспективнији у Сијаринској и Туларској Бањи. Сијаринска Бања има 26 извора од којих 18 извора има терапијску вредност. Вода појединих извора по свом хемијском саставу је различита: алкална, кисела, гвожђевита, са температуром од 68° до 76°C. Три извора хладне минералне воде (16–21°C) су гвожђевити и сумпоровити кисељаци. На подручју Туларске Бање регистровано је 5 извора киселе и 2 извора слане воде. За потребе водоснабдевања користе се бунари из којих се црпи подземна вода која тренутно задовољава потребе становништва.

1.1.3. Становништво

Према попису из 2002. године на простору општине Медвеђа (514 km²) живи 10.760 становника или 21 становник на km², што општину Медвеђа сврстава међу 10 најређе насељених подручја у Републици (мање од 25 становника на km²). У периоду 1948–2002. године смањен је број становника за 47,9%. Кретање становништва на подручју општине Медвеђа, поред апсолутног смањења становништва, карактеришу две основне детерминанте: (а) миграциони процеси и (б) негативни природни прираштај.

Насеља су уситњена, расута и разбијеног типа. Читаво сеоско подручје је захваћено јаким миграционим процесима. Од 43 сеоска насеља 11 имају мање од 100 становника, 17 између 100 и 300, од 300–500 становника има 4 насеља, од 500–1000 становника 4 насеља, док 6 насеља бележе испод 50 становника, са све израженијом тенденцијом гашења читавих домаћинстава. Највећа сеоска насеља су Туларе (725), Газдаре (571) и Сијаринска Бања (568), у којима је, такође, у међупописном периоду забележен пад становника.

Релативни однос ова два контингента – индекс старења износи 97,5 – и драстично прелази границу почетка старења становништва (40%), што указује да је становништво општине захватио процес старења и да је

овај индекс приближан просеку Републике (100,7).

Поред тога, у Медвеђи је веома неповољна образовна и квалификациона структура становништва. Наиме, 38,8% становништва је без школске спреме или са напотпуним основним образовањем, док високо образовни кадар (виша и висока школа) чини свега 4% популације старе 15 и више година. Високо је учешће женског становништва без основног образовања, пропорционално велики број становника има само основно образовање, изнадпросечан је број неписмених (9,7%, три пута већа од републичког просека). Националну структуру становништва чине Срби (66,6%), Албанци (26,2%) и Црногорци (3,5%).

Сви показатељи економске структуре становништва, осим степена искоришћења радно контингента, крећу се испод 50% просека Републике. Критична маса активног становништва је веома скромна (41,4% укупног становништва). Пољопривредно становништво учествује у укупном са 27,8%, док његов активни део 59,2%. Доминантан број становника спада у категорију радно-способног становништва (57,6%), што се може узети у обзир као значајан развојни потенцијал који ће опредељујуће утицати на тржиште рада и запосленост.

1.2. Основни макроекономски оквир

1.2.1. Друштвени производ, народни доходак

Према синтетичком показатељу нивоа развијености за 2004. годину општина Медвеђа рангирана је на 158 месту (од 160 општина) са 40% нивоа развијености Републике. Осим драстичног пада вредности друштвеног производа и народног дохотка, укупног и по становнику, а поређени са претходним периодом као и у односу на републички просек, стални пораст незапослености је социо-економски најрелеватнији проблем локалне привреде.

Основни параметри привредне развијености указују да је општина Медвеђа у 2004. години имала мањи НД по становнику за 75,9% и за 95,9% мањи доходак из индустрије у односу на 1990. годину. Такође, од 2000. године ниво дохотка по становнику је стално у опадању – са 31,2% пао је на свега 21,2% нивоа Републике.

1.2.2. Инвестиције

Раздобље од 1990–2000. године се у друштвено-економском погледу може окарактерисати као период перманентне дерогације привреде Србије. Процес дезинвестирања је у овом периоду не само настављен, већ је и интензиван. Због тога је привреда Србије постала у техничком и технолошком смислу заостала, а у економском смислу неконкурентна. Коришћење капацитета је у овом периоду редуковано на испод 30% оног из 1989. године, а у неким гранама индустрије и на испод 10%.

Поредећи инвестициону активност према типу инвестирања, 1990. године производне инвестиције учествовале су са 63,4% у односу на непроизводне. У 2004. години, од укупног инвестиционог фонда, локална привреда уложила је у одржавање постојећих капацитета 99% средстава, у нове капацитете 1%, док за реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење капацитета није инвестирала ни један динар.

1.2.3. Запосленост, незапосленост

Транзициони период „изнедрио“ је четири основне категорије на тржишту рада Србије, а тиме и на свим локалним тржиштима. То су формално запослени, вишак запослених, активни у сивој економији и (формално) незапослени. И поред стриктно дефинисаних категорија, између њих постоји међусобно преклапање, односно „замагљивање“ праве слике тачног броја запослених или незапослених.

Неспроведен процес реструктурирања привреде опредељујуће утиче на овај социо-економски индикатор. Наиме, тек својинском трансформацијом предузећа значајно ће се променити слика на тржишту радне снаге, која ни сада није повољна. Тако на пример, од 1990. до 2004. године број незапослених у општини Медвеђа се повећао са 1.038 на 1.265, а стопа незапослености са 32,4% на 45,4%, што је за 8,5% изнад националног просека.

Табела 24. Запосленост у општини Медвеђа

Број становника (попис 2002.)	Радно способно становништво (попис 2002.)	Укупан број запослених (март 2006.)		Осигурани пољопривредници (30. 06. 2006.)
		Укупно	Самостално обављају делатност	
10.760	6.193	1.493	208	874

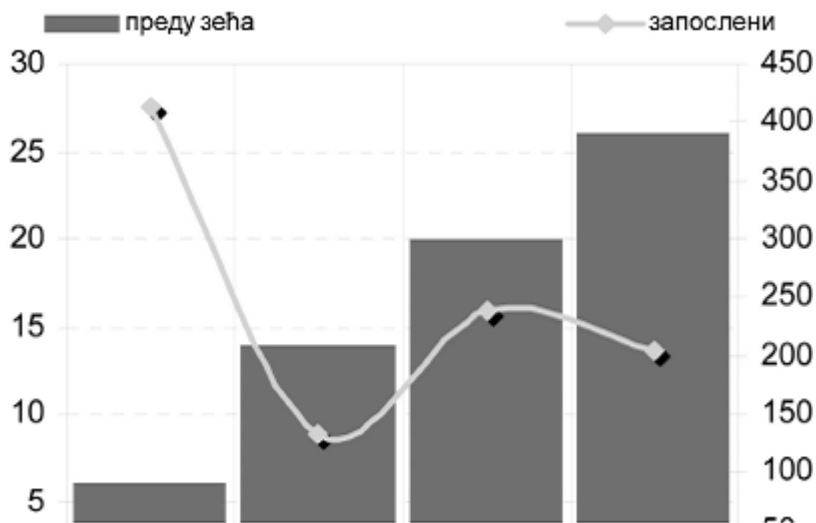
С друге стране, учешће незапослених лица која први пут траже запослење у укупном броју незапослених је остао на приближно истом нивоу у 2004. години (64,2%), као и пре једну деценију (61,3%), што додатно упућује на закључак да је незапосленост главни проблем општине, односно неприлагођене привредне структуре. Такође, настављен је негативан тренд у структури незапослених. Наиме, у посматраном периоду незапослена лица без квалификација су смањила своје учешће (са 56,8% на 49,1%) у укупном броју незапослених, док је учешће женске популације остао на истом нивоу (са 50,5% на 51,3%).

Стопа искоришћености радно-способног становништва износи 71,9% нешто изнад просека Републике (67,5%), али ово није одраз већег ангажовања овог контингента становништва, већ смањеног обухвата укупног броја становника. Посматрано по секторима, највећи број запослених ради у прерађивачкој индустрији (20,3%), у сектору вађење руде и камена (12,9%), у сектору производње и снабдевања електричном енергијом, гасом и водом (3,4%), пољопривреди (1,6%), грађевинарству (0,9%), док у сектору услуга ради половина укупно запослених. Лица која самостално обављају делатност чини 12% укупно запослених.

1.3. Структура привреде и квалитативни показатељи пословања

Привредна кретања у општини Медвеђа у транзиционом периоду карактерише пораст броја предузећа и пад запослених после 2000. године.

Графикон 15. Број предузећа и број запослених у општини Медвеђа
Транзициони период општине Медвеђа

Графикон 16. Структура НД по секторима производње у општини Медвеђа
Структура НД по секторима, 2004.

Привредна активност општине Медвеђа одвија се у 6 сектора, а највећи утицај на ставарање дохотка општине имају пољопривреда, трговина и производња и снабдевање електричном енергијом, гасом и водом. Сва предузећа локалне привреде припадају МСП сектору, од којих је 3 у друштвеној једно у задружној, а остала су приватне својине.

1.4. Продуктивност рада и јединични трошкови

Низак ниво продуктивности рада остварен је у предузећима општине Медвеђа која достижу свега 11,8% нивоа продуктивности привреде Србије, што указује на одсуство било каквог напретка тог дела српске привреде. Притом, остварени нивои продуктивности рада су недовољни да би се предузећа одржала бар на тржишту југа Србије, ако не на тржишту Србије.

Највећи трошкови рада на југу Србије у 2005. години забележени су у предузећима општине Медвеђа (286,7% изнад трошкова рада привреде). У односу на југ Србије предузећа општине Медвеђа имају веће трошкове рада за 152%, а у односу на Јабланички округ за 182,7%, што показује да су предузећа у општини неконкурентна. Тако висок удео трошкова рада указује на ниску ефективност пословања предузећа ове општине и велики проблем губитка тржишта и сустизања конкурентних предузећа.

1.5. Основни привредни сектори

1.5.1. Индустрија – подсектори и гранска анализа

У структури привреде посматрано према броју предузећа и запослених доминантно место заузима прерађивачка индустрија. Према завршним рачунима за 2005. годину овај сектор запошљавао је укупно 99 радника (48,8% запослених у привреди). Од укупно 26 предузећа, 34,6% предузећа послује у овом сектору која стварају 31,6% добити, учествују са 13% у вредности укупног прихода, у губитку са 95%, односно 88% у кумулираном губитку општинске привреде. Ова предузећа партиципирају са 62% у вредности сталне имовине привреде и са 39% у капиталу локалне економије. Од укупно 9 предузећа овог сектора, 8 су мала приватна предузећа, а једно је средње предузеће у друштвеној својини.

Предузеће „Трмовент“ из Медвеђе даје печат локалној привреди као и пословним резултатима сектора јер ово предузеће запошљава 46,7% укупно запослених у привреди (203), али је дугогодишњи губиташ. Целокупна привреда у општини Медвеђа налази се у веома тешком стању јер је већина предузећа у колапсу.

У Регистар самосталних радњи на територији општине Медвеђа уписано је 141 радња, од тога 60 трговинских, 18 услужних, 40 занатских, 21 аутопревозник и такси услуге и 2 радње које пружају

књиговодствене услуге. Општина Медвеђа има опште удружење предузетника „ЛБМ” – Лебане, Бојник и Медвеђа. Удружење је међуопштинског карактера и окупља све предузетнике из ових општина.

Носилац грађевинске активности је Енергопројект – Опрема ДД као део система Енергопројект-а из Београда. Као носилац развоја Сијаринске Бање, поред извођења грађевинских радова, Енергопројект се бави експлоатацијом и продајом мермерног оникса. Предуслов повећања грађевинске активности је, пре свега, повећање инвестиција и реализација програма развоја Сијаринске Бање.

Мала привреда нема већи утицај на формивање дохотка општине. Највише је заступљена делатност угоститељства, трговине и занатства. На ниском нивоу развоја су личне услуге и услуге за потребе домаћинства.

1.5.2. Пољопривреда и рурални развој

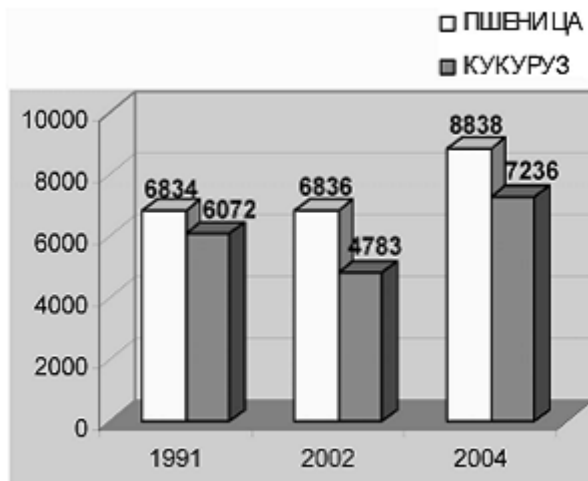
Подручје општине Медвеђа припада сточарско-планинском макрорејону са доминирајућим средње планинским пределима у којима ливаде, пашњаци и шумско-травне површине чине претежан део пољопривредног земљишта. Мањи део простора општине, дуж река Јабланице, Бањске и Туларске реке, поседује карактеристике ратарско-сточарског рејона (1/4 пољопривредног земљишта су оранице и баште).

Табела 25. Пољопривредна повершина општине Медвеђа

Округ/Општина	Површина (km ²)	Пољопривредних површина, %
Јабланички округ	2.769	55.9
Медвеђа	524	42.7

Имајући у виду карактеристике педолошког покривача (смеђа и подзоласта земљишта на силикатној подлози) и доминантност умерено-континенталне климатске зоне, у вегетационом покривачу скоро искључиво су заступљене њиве, пашњачке и ливадске површине (92,5%). Више од 90% пољопривредног земљишта се налази у приватном сектору. Постојеће коришћење пољопривредног земљишта карактерише изузетно велика распарчаност и уситњеност земљишних парцела (0,2–0,8 ха код обрадивог земљишта).

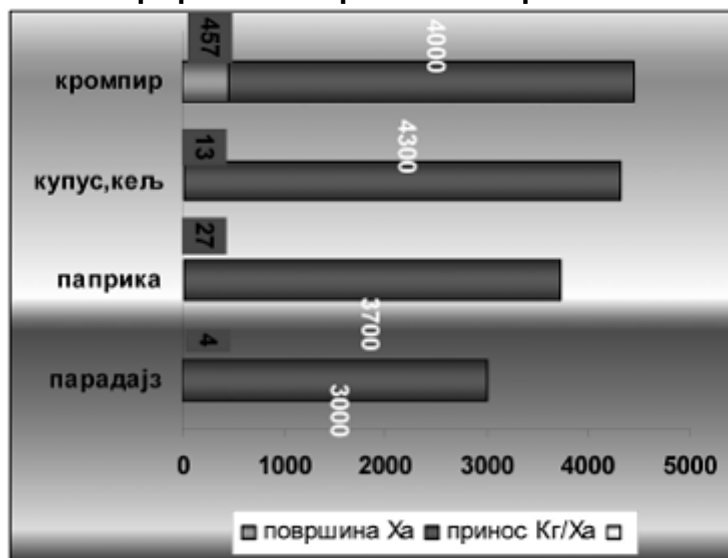
Графикон 17. Производња пшенице и кукуруза на територији општине Медвеђа

Сточарство и воћарство представљају доминирајуће гране, док све остале производње имају допуњујући карактер. Заснивањем вештачких ливада, мелиорацијом природних ливада и пашњака, може се, делимичном набавком крмних концентрата, обезбедити довољна количина сточне хране за повећање броја и продуктивности сточног фонда. Увођењем савремених агротехничких мера може се на овом подручју постићи рентабилна

производња повртарских култура и ситног јагодичастог воћа. Приоритетни програм свакако представља изградња стакленика (топлих леја) у Сијаринској Бањи на бази геотермалне енергије. Поред тога постоје изванредне погодности за производњу меда, лековитог и ароматичног биља и сл.

Графикон 18. Принос по површини

Природни потенцијали овог подручја пружају идеалне услове за гајење повртарског биља. То се посебно односи на простор око Сијаринске Бање где постоји велики број термалних извора. Међутим, овај изузетни природни потенцијал није искоришћен у правој мери, а изградњом топлих леја, стакленика и пластеника, ово подручје би могло да понуди поврће изузетног квалитета током целе године. Миграцијом становника општине Медвеђа дошло је до неповољне структуре пољопривредног становништва и примећена је осетна старост истог. Недовољна едукација као и смањена стручност узроковале су смањену производњу повртарског биља која се углавном одвија за подмирење сопствеих потреба. Подручје Сијаринске Бање треба да постане „темељ“ будуће органске производње као вид специјалне технике гајења који подразумева узгој одређених култура користећи плодност земљишта и расположиве воде, природна својства биљака, прописану употребу ђубрива, средства за заштиту биља и животиња у складу са међународно усвојеним нормама и начелима. То све подразумева да произвођач сертификатом гарантује купцу одређени квалитет.

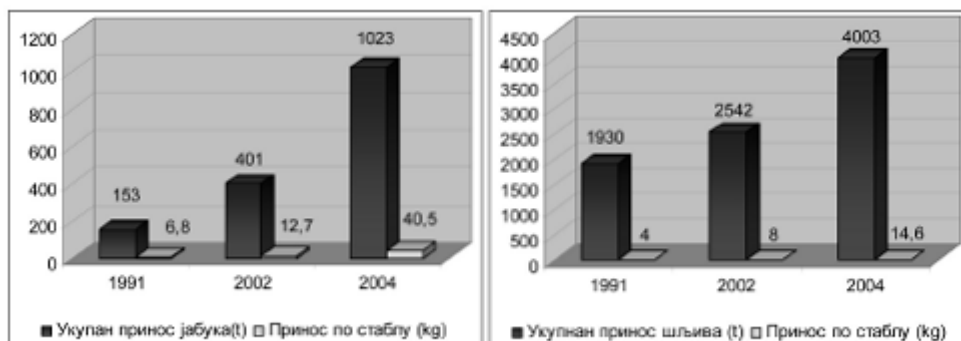
Графикон 19. Број родних стабала воћа, 2005.

Континентална клима изузетно погодује развоју воћа на овим просторима, а квалитет земљишта је на задовољавајућем нивоу. Најзначајније воћарске културе су шљива, јабука и вишња која је у 2005. години остварила одличне приносе са 80.000 родних стабала. Нарочити проблем општине Медвеђа представљају мали поседе и недовољна употреба квалитетног ђубрива. Произвођачки капацитети у сектору воћарства имају велики стратешки значај за целу државу. Ипак, недостају објекти ове намене, а хладњаче је потребно ревитализовати и осавременили тако да испрате захтеве тржишта. Потребно је увести НАССР систем контроле без којег неће бити могућ излазак на инострано тржиште. Требало би у што краћем периоду да уследи организовање и институционализација различитих служби које пружају савете пољопривредницима или врше надзор и контролу.

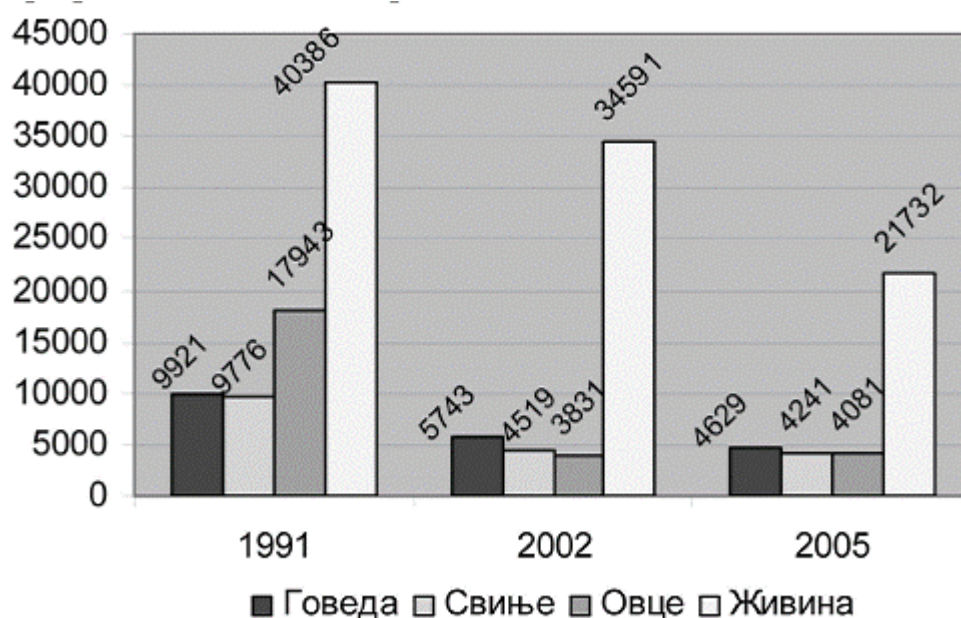
Поред пашњачког сточарства, значајне додатне изворе прихода становништва може да представља сакупљање и дорада шумских плодова и лековитог биља, производња печурака и друге пратеће делатности.

Графикон 20. Приноси јабука и шљива у Медвеђи

С обзиром на то да територија општине Медвеђа припада сточарско-планинском макрорејону са површинама које припадају средње планинским пределима, великим бројем ливада, пашњака и надморском висином од 400–1200 m која чини 91% територије, услови за сточарску производњу су идеални.

Графикон 21. Сточни фонд

Говедарство је сигурно најважнија грана сточарства, али због лошег управљања, запушености или превелике експлоатације пашњачких површина није у стању да држи корак са земљама у региону. Земљишни ресурси су недовољно искоришћени, земља је подељена на мале површине тако да је ограничена производња крмива која су у основи економске одрживости фарме. Многа насеља у овим општинама немају адекватно водоснабдевање, а услови држања су јако лоши. Последица тога је угрожено здравље стоке али и здравствена сигурност производног ланца меса и млека. Говедарство има дугу традицију у производњи а као најчешће распрострањена раса је сименталско говече, јер својим комбинованим производним особинама одговара постојећим ресурсима. Међутим, опрема која се користи и недовољна стручност људи која се бави овом граном сточарства представља велики проблем нарочито у производњи млека. У општини Медвеђа евидентирано је јако мало апарата за мужу што знатно отежава сакупљање млека. Постоји слаба повезаност произвођача и прерађивача, а постојећи капацитети у млекарству и производњи меса су неискоришћени. Потребно је успоставити организован институционални систем контроле и здравствене заштите животиња и људи изградњом једног броја ветеринарских станица на мање приступачним теренима.

Свињарство и сама производња свиња директно зависи од осцилације цена на тржишту зрнастих и концентрованих хранива. Искоришћеност капацитета, стање објеката и опреме је јако лоше а клање се обавља у нехигијенским условима. Постојеће кланице не воде рачуна о квалитету и стимулисању одгајивача. Постојеће

ресурсе угрожавају отпаци кланичне и месне индустрије које има за последицу угрожавање локалног становништва. Велика зависност постоји у прерађивачкој индустрији у набавци основних компонената за премиксе. Овај регион има природне услове за добар генетски потенцијал који ће омогућити производњу и извоз здравог меса.

Овчарство има стратешки значај у развоју планинских подручја. Директно зависи од биодиверзитетне вредности природних травњака и ослања се на пашњачку и ливадску вегетацију. Травњачка производња је мање развијена у овом делу земље у односу на ратарску производњу. Квалитет домаћих раса је добар али је генетски материјал генерално на ниском нивоу. Присутна је слабо образована радна снага и одсуство саветодавне и стручне службе.

Живинарство представља значајан привредни потенцијал, безбеђује јефтину и квалитетну храну. На газдинствима постоје лоши технолошки услови као и недовољан број оспособљених стручњака. Микробиолошка контрола хране за живину је на ниском нивоу. Искоришћеност генетског потенцијала је слаба, али и здравствена исправност лоша. Финални производи јаја и месо чине 9% националног дохотка.

Шумарство

Преко 80% површине ове општине је под шумом тако да ова здрава животна средина има све предуслове за даљи развој сеоског туризма и производњу здраве хране.

Структура шумовитости овог подручја је задовољавајућа иако се проценат високих шума смањује.

Табела 26. Државне шуме

МЕДВЕЂА	ПОВРШИНА		ЗАПРЕМИНА			ПРИРАСТ		ПРИНОС
	ha	%	m ³	%	m ³ /ha	m ³	m ³ /ha	m ³
	4.919	13	732.139	11	148,8	16.266	3,3	122.129

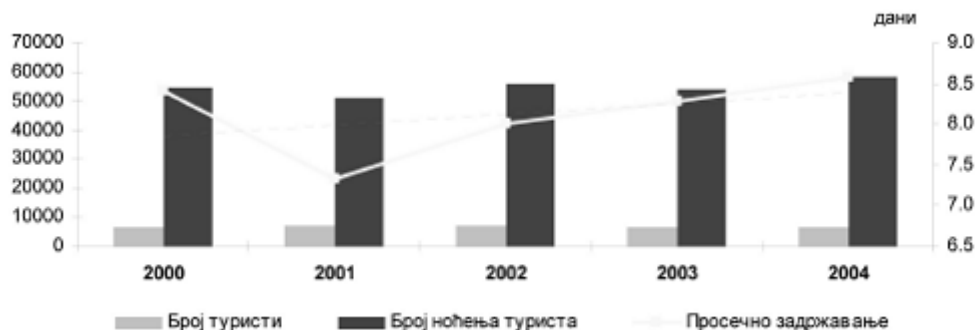
Приватне шуме су углавном мешовите структуре, букове, које чине око 50%, храстове и церове заједно око 50 % и припадају групи ниских шумских заједница. Овај део територије има запажени прираст буковог дрвета који је нешто изнад просека за подручје Србије. Квалитет шуме је углавном добар и зависи од рејона, док се поједина места могу похвалити изузетним квалитетом.

1.5.3. Туризам

Туризам као привредна грана је у претходној деценији делио судбину укупне друштвено-економске стагнације и рецесије. Недовољна инфраструктурна опремљеност и инвестициона улагања, ниска привредна активност, све израженији социјални проблеми, неразвијена и неприлагођена трговинска мрежа, недовољна валоризованост природних, антропогених, материјалних и културних вредности, неадекватна привредна структура (неразграната мала привреда), успорили су развој туристичке активности у општинама. Рефлексција оваквих токова у привреди и друштву одразила се и на општину Медвеђа.

Временска серија индикатора броја туриста и њихово просечно задржавање указује на изузетно флукутирајући туристички промет.

Графикон 22. Туристички промет општине Медвеђа 2000–2004. год.

Према последњим статистичким подацима, општину Медвеђа је у 2004. години посетило укупно 6.772 туриста, који су остварили 58.125 ноћења. Структура туриста (према укупном и просечном броју ноћења) има сва обележја републичке туристичке посете, односно, доминантно је учешће домаћих у односу на стране туристе. Просечна годишња посета туриста у периоду 2000–2004. године износила је 6.677 домаћих и 70 страних туриста, односно просечно задржавање туриста износило је око 8,1 дана.

Туристички потенцијал општине Медвеђа спада у приоритетне ресурсе с обзиром на изузетне природне вредности: богатство термоминералних вода, чист ваздух и очувана природна средина, повољна клима, богата флора и фауна. Доминантно место представља Сијаринска Бања са природним гејзиром као научним раритетом, затим Туларска Бања, подручје Мркоњског виса и планина Радан. Ови изузетно атрактивни природни потенцијали, донекле и изграђени капацитети представљају изванредну подлогу за развој, пре свега бањског, здравствено-рекреативног, ловног, излетничког и ђачко-омладинског туризма, под условом да се реализује просторно уређење локалитета, изгради одговарајућа саобраћајна и туристичко-угоститељска инфраструктура и обезбеди рационално газдовање овим ресурсима.

Носилац туристичког развоја Завод за специјализовану рехабилитацију из Сијаринске Бање располаже са око 300 лежајева у хотелу „Гејзер“ у коме се налази и терапијски део. Бања располаже са 1500 лежајева у приватном сектору.

Сијаринска Бања је удаљена 330 km од Београда, 90 km од Ниша, 50 km од Лесковца. Смештена је на обалама реке Јабланице, у подножју планине Гољак, на надморској висини од 250 метара. Очувана животна средина и здрава храна су посебне карактеристике Бање (у пречнику од 100 km нема ни једног фабричког димњака), а највећи потенцијал су минерални извори (18), на дужини од 800 метара, сви различитог физичко-хемијског састава воде и температуре. Бањским гостима за смештај стоје на располагању: Стационар Завода са 150 постеља, Хотел „Гејзер“ са 102 постеље (Б категорије), Камп „Сијаринска Бања“ са 48 кревета у двокреветним собама, док кућна радиност нуди бањским гостима око 1.600 постеља I и II категорије. Исхрана бањских гостију смештених у кућној радиности обезбеђена је у ресторанима хотела „Гејзер“ чији је капацитет прилагођен потребама Бање. Гостима стоји на располагању затворен базен и велики број терена за мале спортове.

Туларска Бања је лоцирана у зеленој котлиници уоквиреној шумама. Туларе се, на месту где се састају Медевачка и Брајинска река стварајући Туларску реку, налази на надморској висини изнад 550 m. Туларска котлина је зелена са шумовитим оквиром (шумска заједница букве, цера и храста).

1.6. Развој МСП и предузетништва

У сектору МСПП у 2005. години радило је 26 предузећа са укупно 203 запослених. Структура предузећа према величини и својини има све карактеристике кратања на нивоу Републике, тачније, доминантно је учешће малих предузећа у приватној својини. Овај сектор учествује са 100% у укупном броју запослених у привреди општине.

У периоду 2000–2004. године, број регистрованих и активних МСП и радњи у Републици Србији бележи динамику раста. У општини Медвеђа овај сектор у дужем временском периоду не бележи значајнији раст, иако институтционалних предуслова за то постоји (отворена је канцеларија Републичке агенције за развој МСПП).

1.7. Приватизација и реструктурирање

До октобра 2006. године није извршена ни једна приватизација на територији општине Медвеђа.

1.8. Финансије и банкарство

1.8.1. Мрежа банака и кредитна активност

Недавно је дошло до пораста броја финансијских институција. Неколико домаћих и међународних банака су одлучиле да отвори филијале у региону. Тренутно једина активна банка у Медвеђи је Комерцијална Банка АД Београд. Већина од банака су филијале својих централа и углавном су лоциране у Лесковцу и Врању, док се у мањим општинама налазе експозитуре.

Рад банака је под константним критикама. Највише жалби је везано за превелику захтевност банака по питању обезбеђења кредита и компликованих процедура. Такође, постоје коментари усмерени на спремност банака да инвестирају у регионално предузетништво. У општини Медвеђа има седиште и делује Консултантска Регионална Развојна Агенција – РЕЕДА која се бави припремањем Бизнис Плана за предузетнике и обуком за покретање сопственог бизниса. UNDP је подржао прерастање Гаранцијског фонда општине Лесковац у Регионални гаранцијски фонд у чијем постојању и општина Медвеђа има активно учешће.

1.9. Државна помоћ (Фонд за развој РС)

Фонд за развој Републике Србије је активан и на нивоу овог региона, тако да је у периоду 2002–2006. године укупан износ одобрених кредита износио 208 милиона динара. Структура указује да се највише кредита одобравало за улагање у дрвну индустрију (42,7%) и агроиндустрију (27,2%), док су остали сектори знатно партиципирали мање – 12,1% кредита одобрено је предузећима из хемијске индустрије, металопрерађивачкој 2,8%, текстилној 2,1%, гумарској индустрији 7,2%.

2. Инфраструктура

Инфраструктурна неопремљеност, пре свега саобраћајна неповезаност и изолованост, сврстава општину Медвеђа међу најнеразвијенијим подручјима у Републици и представља највеће развојно ограничење, кочницу сваког развоја и основни узрок вишегодишњег демографског пражњења овог простора и заостајања овог простора.

2.1. Енергетика

О електроенергетском сектору брине Електроисток – Лесковац, РЈ Медвеђа. Изградњом ТС 110/35 kW „Јабланица“ у Ждеглову и повезивањем са новоизграђеним четири ТС 35/10 kW („Медвеђа“, „Сијаринска Бања“, „Газдаре“ и „Леце“) знатно је побољшано стање и ниво поузданости снабдевања потрошача електричном енергијом. Реализацијом програма електрификације неелектрифицираних насеља побољшана је и нисконапонска мрежа и опремљеност одговарајућим објектима.

Основни проблем код поузданости напајања потрошача је слаба пропусна моћ средње и нисконапонске мреже и трафо станица 10 kW и 0,4 kW, нарочито на сеоском подручју. Проблем код одржавања и отклањања кварова на електричној мрежи представља недостатак стручних кадрова и теренских возила.

3. Саобраћај

3.1. Друмски саобраћај

Један од основних ограничавајућих фактора укупног развоја и заосталости општине Медвеђа представља степен изграђености и стање путне мреже на територији. Општина је, осим са Лесковцем, скоро неповезана са суседним подручјима. Путна мреже је у веома лошем стању и захтева хитну реконструкцију и модернизацију. То

се односи на регионалне и посебно на локалне путеве који не одговарају по квалитету и немају све елементе савремених путева.

Преко територије општине пролази магистрални пут М-9 (Лесковац–Медвеђа–Приштина–Пећ) и три регионална путна правца: Р-222 Гајтан – Гајтанска Врата – до границе са општином Куршумлија, Р-258 од Сијаринске Бање према Косовској Каменици и Р-277 Туларе – Табла – Орлане – Лужане. Магистрални пут М-9 је најважнија саобраћајница која повезује општину Медвеђа са путном мрежом Републике Србије и представља најкраћи излаз на аутопут – Коридор 10. Изграђен је са савременом подлогом, али је због лошег стања неопходно извршити његову реконструкцију и модернизацију на појединим деоницама. Стање сва три регионална путна правца је изузетно неповољно. Просечан годишњи дневни саобраћај (ПГДС) на магистралном путу М-9 у 2004. години је малог интензитета.

3.2. Телекомуникације

Степен изграђености и стање ПТТ капацитета на територији општине Медвеђа није задовољавајуће. Ситуираност објектима ПТТ саобраћаја сврстава општину Медвеђа међу најнеразвијеније у Републици из ове области.

У општини има 12,9 телефонских претплатника на 100 становника чини свега 38,7% просека Републике (33,3 телефонских претплатника на 100 становника). Од 1.364 телефонских претплатника. На територији општине инсталирана је мобилна телефонија, али покривеност територије сигналом није потпуна.

3.3. Водопривредна и комунална инфраструктура

Хидрографска мрежа (површинске и подземне воде) Медвеђе представља један од најважнијих ресурса и изузетан, невалоризован, потенцијал будућег развоја. Основу површинске хидрографске мреже на територији општине Медвеђа чини део слива реке Јабланице са притокама (Бањска, Туларска, Лепаштица и Гајтанска река). Поред тога, ово подручје је изузетно богато подземним изворима. Постојећи ресурси су довољни за задовољење садашњих и будућих потреба становништва и привреде, али нису у довољној мери искоришћени.

Водоводна мрежа постоји за Медвеђу и Сијаринску Бању, али је недовољног капацитета. Сопствени водовод и једносмерни систем водоснабдевања имају Рудник и флотација – Леце и фабрика шприцева у Газдару. Сеоска насеља проблем водоснабдевања решавају локалним каптажама и коришћењем бунара.

Целокупни отпад (комунални, индустријски, медицински, животињски) одлаже се на неуређено сметлиште, честа је појава и дивљих депонија.

3.4. Урбанизам и просторно планирање

Неажурирани и неразвијени урбанистички и просторни планови су главна препрека системском развоју регије. Потребно је инсистирати на ажурирању просторних планова и припремити пројекте за њихово пребацивање у електронску форму. Контрола градње, у погледу сагласности са просторним плановима, није била ефикасна у протеклом периоду; а као резултат је велики број објеката који је изграђен без неопходне документације и дозвола.

Процес легализације је у току и он има снажне импликације на процес сређивања земљишних књига, што ће предузетницима олакшати доступност кредитних средстава. Позитивна тачка која се тиче целокупне слике инфраструктуре јесте постојање стручних кадрова на општинском нивоу, као и великог броја планова који се могу реализовати за кратко време. Велике инвестиције су неопходне за модернизацију свих елемената инфраструктуре.

3.5. Заштита животне средине

Заштита и унапређивање животне средине представљаће један од опредељујућих критеријума за одлуке о локацији, технолошким решењима и режиму рада, односно коришћења привредних, инфраструктурних и других објеката. Основни циљ је да се у општини Медвеђа, сачува здрава животна средина, односно, спрече сви облици угрожавања (од ерозије, поплава и бујица) и загађивања вода, тла, ваздуха, флоре и фауне и потенцијалних

туристичких локалитета и обезбеде услови за производњу здраве хране и коришћење других природних вредности којима општина располаже.

1) Ваздух – аерозагађивача углавном нема. У пречнику од око 100 km нема индустријских загађивача, због чега нису предвиђена систематска мерења тј. континуирана контрола границе прекорачење емисија и емисија загађујућих материја у спољашњој средини.

2) Вода – водни ресурси су природна богатства од већег значаја ако се има у виду могућност њиховог коришћења (копнене воде – подземне и површинске као и минералне).

3) Земљиште – у структури пољопривредног земљишта значајно место заузимају травњаци (ливаде и пашњаци). У зони Флотације рудника Леце налази се јаловиште на пољопривредном земљишту настало услед експлоатације руда. Неопходна је санација и рекултивација. Коришћење и уређење шумског земљишта (у приватној и друштвеној својини) контролише се од чувара и шумске инспекције.

4) Шуме – под шумама је 45,1% укупне површине општине. На многим местима здраву и густу шуму смениле су огољење површине, шикаре и камењари.

Постоје четири предела са посебним природним одликама: Предео Радан планине, Мркоњски вис, Сијаринска и Туларска Бања који још увек нису под заштитом државе.

Целокупан отпад (комунални, индустријски, медицински и животињски) одлаже се на неуређеном сметлишту. Простор целокупног сметлишта је лоциран у близини реке и магистралног пута, неограђен је, не прекрива се слојем земље и често гори. Честа је појава и дивљих депонија. Са комуналним отпадом одлаже се и медицински, лешеви угинулих животиња, струготине са стругара. Скупштина општине је донела одлуку о приступању систему регионалног управљања отпадом. Планирана Регионална депонија је у Лесковцу, а у Медвеђи је планирана Трансфер-станица.

Отпадне воде – Пре неколико година реконструисан је и пуштен у рад систем за пречишћавање отпадних вода поред реке Јабланице.

4. Људски ресурси

Степен усклађености развоја образовања, здравства, културе, физичке културе, дечије и социјалне заштите са развојем и просторним распоредом привреде, демографским, природним и другим условима биће у наредном периоду на знатно вишем нивоу. Основни циљ је да се стандарди рада и задовољавања потреба становништва приближе републичком просеку.

4.1. Запошљавање

Најважнији стратешки циљ општине Медвеђа је стварање такве привредне структуре која ће омогућити убрзан процес запошљавања.

Унапређење нивоа образовања и специјалних вештина радне снаге у циљу премошћавања јаза између понуде и тражње, потребно је поред редовног система образовања, које је у надлежности ресорног министарства, неопходно је интензивно развијати успоставити систем обуке (курсеви из области управљања, предузетништва, технике комуницирања, информатике и сл.) оријентисане ка потребама локалног (регионалног) тржишта рада. Као кључни актери у овој области су предузетници, филијале Националне службе за запошљавање и остале организације на националном, регионалном и локалном нивоу. Модернизација програма обуке је у великој мери подржана од стране међународних организација.

НСЗ би требала да има кључну улогу и њене филијале би требале да постану центри који повезују понуду и тражњу на одговарајући начин. На страни тражње, ови центри би требали препознати реалне потребе за људским ресурсима, што је основна претпоставка за оснивање ефективног и ефикасног тржишта радне снаге. С друге стране, на основу стварних потреба за људским ресурсима, НСЗ би требала да иницира већи број пројеката у циљу развоја људских ресурса, а у складу са захтевима тражње.

Стварање добро опремљеног радног простора (бизнис инкубатори), са „лако улазном“, „лако излазном“ основом са одређеним бројем услуга (стручних, итд.) и подршком менаџера инкубатора (искусног предузетника) је такође усмерено ка повећању запослености.

Одређене међународне организације промовишу стварање малих радионица и нових кооператива у циљу повећања могућности за стицање прихода у руралним областима.

4.2. Образовање

Основну школу „Горња Јабланица“ Медвеђа – похађа 489 ученика, рааспоређених у 25 одељења. У матичној школи једно одељење је комбиновано у настави на Албанском језику, а 4 одељења су подручна у селима: Реткоцер, Црни Врх, Негосавље и Маћедонце. Школа у селу Петриље, тренутно не ради, јер задњих година нема деце, али се очекује да ова школа може прорадити наредне године. Наставу у школи изводи 53 запослених и то на српском језику, а у једном одељењу од ИВ разреда настава се изводи на Албанском језику. Данас школа располаже савременим објектом школске зграде са ђачком кухињом и фискултурном салом.

Основна школа „Партизански Дом“ Буцумет – остварује наставни план и програм у трајању од 8 година, настава се изводи на српском језику. Школа има солидне трене за кошарку мали фадбал, услови за рад су релативно повољни. Школа има укупно 7 одељења и 42 ученика. Кадровски услови углавном незадовољавају потребе рада школе. Укупан број запослених је 16 од тога 10 изводи наставу а 6 су ваннаставно особље. У настави су углавном стручно засуљена радна места.

Основна школа „Радован Ковачевић“ Леце – настава се изводи на српском језику, организована је на принципу централне школе, са седиштем у Лецу и пет територијално издвојених одељења у местима: Газдаре, Стубла, Дренце, Доњи Гајтан и Горњи Гајтан. Школа не располаже са потребним бројем учионица, кабинетима, школском радионицом и фискултурном салом (изградња започета 1989. године).

Основна школа „Зејнел Хајдини“ Тупале – настава се изводи на албанском и на српском језику. Школа као државна установа организована је на принципу централне школе и два територијално издвојена одељења у местима Капит, (албанском језику), и Ђулекаре (настава се изводи на албанском и српском језику). Школа располаже са 6 учионица и 2 кабинета и има солидне терене за кошарку, мали фудбал, одбојку. Услови за рад су релативно повољни. Школу похађа укупно 31 ученик.

Средња техничка школа „Никола Тесла“ Медвеђа – државна установа у којој се стиче средње стручно образовање и васпитање и остварује наставни план и програм у трајању од 4 године, настава се изводи на српском језику и на албанском језику (379 ученика) у укупно 15 одељења. Школа је организована на принципу средње техничке школе. Школа располаже радним просторијама, 5 кабинета и има солидне терене за кошарку мали фудбал. Услови за рад су релативно повољни.

Виша економска школа Пећ – у Лепосавићу је образовна институција која од школске 1999/2000. године своју делатност обавља у Лепосавићу односно школске 2003/2004. године отворено је истурено одељење у Медвеђи. У новој средини школа данас се образују кадрови на двогодишњим и трогодишњим студијама. У првој години студија студенти стичу знања из опште проблематике економије и бизниса: менаџмента, маркетинга, рачуноводства, информационе технологије.

Физичка култура. Спорт као значајна област друштвеног живота последњих година на подручју општине Медвеђа доживео је експанзију. У овој средини тренутно егзистира и функционише четири спортска клуба (фудбалски, кошаркашки, карате и шаховски клуб Јабланица) који се такмиче у различитим ранговима такмичења.

Завршетак спортске дворане у Медвеђи омогућио је брз развој дворанског спорта и условио напредак клубова у више рангове такмичења. Међутим, при самој изградњи хале јавили су се одређени технички и грађевински недостаци. Технички пријем овог спортског објекта још увек није извршен, тако да би овај проблем морао приоритетно да се реши.

Дечја заштита. Предшколско васпитање деце у општини Медвеђа обавља Предшколска установа „Младост“ из Медвеђе која располаже са три објекта за смештај деце предшколског узраста од 1 до 7 година. Установа има укупно 28 запослених радника, од којих 22 обавља васпитно-образовну делатност, а 6 радника је ангажовано на техничким и организационим пословима. За рад у васпитним групама на терену ангажовано је 10 васпитача.

4.3. Здравство

Здравствену заштиту становништву општине Медвеђа пружа ОЈ Дом здравља у Медвеђи са седиштем у Медвеђи. У саставу Дома здравља постоји једна Здравствена Станица у Сијаринској Бањи и пет здравствених амбуланти.

4.4. Социјална заштита

Услед брзих промена у старосној структури и одласка младих људи са овог простора, проблеми социјалне заштите старих људи постају израженији. Главни носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите на територији Медвеђе је Центар за социјални рад са непотпуном кадровском структуром.

4.5. Култура

Главни објекат намењен реализацији културних активности у општини Медвеђа је објекат Дома културе саграђен 2003. године. У њему се налазе просторије Општинске библиотеке „Петар Петровић Његош„ и јавног предузећа Радио Медвеђа, као и канцеларија „Редa“. Објекат поседује галерију, две гардеробе, просторну бину, биоскопску салу са балконом и 310 седишта. Због неопремљености (нема кинопројектора и бина нема расвету) биоскопска сала не може да обавља функцију која јој је намењена.

Дом културе као институција не постоји тако да се и делатност коју би требало да врши ова институција не реализује, изузев акција које финансира Министарство културе, Координационо тело за југ Србије или понуде установа културе са подручја региона.

4.6. Невладине организације

Невладин сектор је добио важну улогу у процесу демократизације и децентрализације. Његов допринос огледа се пре свега, у стварању мреже институција у циљу пружања стручне и техничке помоћи грађанима и угроженим социјалним групама у решавању основних људских права.

Регистроване невладине организације у општини Медвеђа су:

- 1) Центар за мировне студије;
- 2) Еколошки покрет;
- 3) Ромски центар;
- 4) Културни центар;
- 5) Организације за развој туризма, развој села и заштиту животне средине;
- 6) Женски центар;
- 7) „Схпетими“ невладина организација за образовање, спорт, културу са седишем у Сијаринској Бањи.

5. SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ МЕДВЕЂА

ПРЕДНОСТИ

- Близина магистралном путу М9
- Богатство лековитим термоминералним водама
- Природна богатства и индустријске сировине
- Еколошки чиста средина
- Задовољавајући број пошта
- Постојање институција за путеве
- Искуство у привреди и пољопривреди
- Развијен бањски и сеоски туризам
- Добра сарадња са донаторским организацијама

СЛАБОСТИ

- Неповољан географски положај (изолованост општине)
- Миграција становништва
- Велики број старог становништва
- Висока стопа незапослености посебно женског дела популације
- Неискоришћеност природних потенцијала
- Путна мрежа не омогућава добру повезаност са окружењем
- Незавршена електрификација општинских путева
- Незадовољавајуће стање локалних и регионалних путева
- Незадовољавајућа изграђеност и стање ПТТ капацитета
- Недовољна покривеност сигналом мобилне телефоније
- Непостојање система за пречишћавање отпадних вода
- Неадекватна водоводна и канализациона мрежа

- Неуређено депоновање отпада
- Ниска привредна активност
- Спора приватизација
- Висок степен сиве економије
- Слаба економска снага становника
- Незавршена приватизација
- Недостатак стручних кадрова у свим областима
- Неадекватно корпоративно управљање
- Низак предузетнички капацитет

ШАНСЕ

- Земљиште погодно за развој пољопривреде
- Амбијенталне карактеристике за развој туризма
- Модернизација путне мреже,
- Изградња електроенергетских капацитета
- Модернизација телекомуникационе инфраструктуре
- Изградња и опремање комуналне мреже (водовод, канализација, депоније)
- Валоризација водног потенцијала
- Завршетак процеса приватизације
- Велики број пројеката у области развоја локалних институција и инфраструктуре
- Пословни инкубатори
- Стварање инфраструктуре за обуку предузетника и пољопривредника
- Ефикасност рада локалне самоуправе

ОПАСНОСТИ

- Наставак демографско пражњења,
- Еколошка угроженост
- Недостатак финансијских средстава за модернизацију и одржавање инфраструктуре
- Недостатак планске и пројектне документације
- Недовољна инвестициона активност
- Неадекватно решавање проблема локалне инфраструктуре
- Угрожавање здравља становника
- Занемаривање концепта одрживог развоја
- Политичка нестабилност

ОПШТИНА ПРЕШЕВО

1. Економија

1.1. Основни фактори развоја

1.1.1. Географски положај

На крајњем југу Србије, на развођу црноморског и егејског слива, у долини реке Моравице простире се неразвијена, густо насељена општина Прешево, захватајући простор Прешевске котлине и њеног планинског обода. На простору од 264 km² у 35 насеља живи 34.904 становника. Налази се између западних падина Скопске Црне Горе и источних обронака планине Рујан и општина Бујановац и Гњилане, док се на југу граничи са Републиком Македонијом, односно отворена је према Кумановској котлини. Преко њене територије пролазе најважнији инфраструктурни коридори: железничка пруга и путни правац Београд–Ниш–Скопље.

Карта 4. Положај општине Прешево

Услед сложене геолошке грађе специфични су и климатски услови, које карактеришу сушно поднебље и кратко трајање снежног покривача.

Општина Прешево припада кругу 24 најнеразвијенијих општина у Републици и има статус првог ранга приоритета у развојној политици Републике. Током читавог 40-годишњег периода општина Прешево суочена је са високом стопом природног прираштаја. У периоду 1948–2002. године укупно становништво бележи раст од 49,3% (са 23.379 на 34.904), а у периоду од 1961. године укупан број становника се повећао за 30,5%.

1.1.2. Природни услови

Пољопривредно земљиште представља најобимнији природни ресурс. Обухвата 60,3% територије општине и простире се на око 15.972 ha, са доминацијом ораница и башта (54,3%). У структури пољопривредног земљишта заступљене су ливаде са 9,7%, пашњаци са 33,7%, виногради 1,2%, док воћњаци обухватају само 1%. Око 80% пољопривредних површина је у поседу индивидуалног сектора. Разноврсност и обимност пољопривредног земљишта омогућавају и разноврсну производну активност, како у области сточарства и воћарства, тако и ратарства.

Под шумама је око 34% територије општине. У државном власништву је око 57% шума, док у структури шума доминирају лишћари (буква са око 50% и храст са око 30% учешћа).

Општина располаже релативно значајним водним ресурсима. Поред Моравице, најзначајнијег водотока, одређени водопривредни значај имају и Миратовачки, Трнавски, Норчански, Пршевски, Ораовачки, Црнотински и Рајински водоток. Индикуване су, али и недовољно истражене и термоминералне воде. Водни ресурси су од прворазредног значаја за водоснабдевање, али имају и велики водопривредни значај, с обзиром на обимност пољопривредног земљишта.

На подручју општине индикувана су лежишта металичних и неметаличних сировина. Значајнија су налазишта неметаличних минералних сировина и сировина за индустрију грађевинског материјала и то лежишта кварца (локалитети: Љиљак, Славујевац, Рељан, Црни Дол и Свињиште) и техничког камена – базалта (Славујевац), гранита (Трнавце) и мермерисаног кречњака (Сопот). С обзиром на резерве и квалитет сировина највећи развојни значај има експлоатација лежишта мермерисаног кречњака.

Географски положај пружа изузетне могућности за развој транзитног туризма највишег степена, имајући у виду како аутопут Београд–Ниш–Скопље и гранични прелаз са Македонијом, тако и регионални пут Прешево–Гњилане који општину повезује са Косовом и Метохијом. Поред транзитног, природни услови омогућавају развој

излетничког, ловног, риболовног и здравствено-рекреативног туризма, под условом да се реализује просторно уређење локалитета, изгради одговарајућа саобраћајна и туристичко-угоститељска инфраструктура и обезбеди рационално газдовање овим ресурсима.

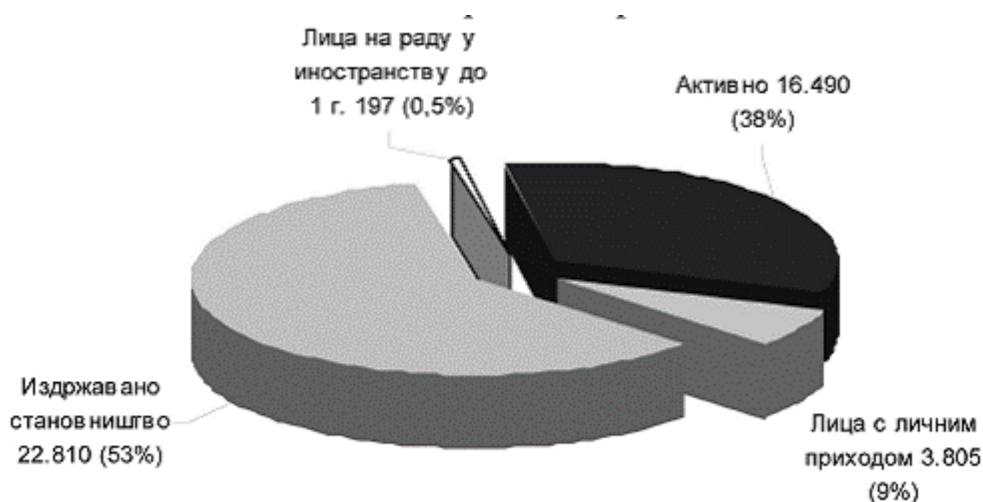
1.1.3. Становништво

На простору од 264 km² у 35 насеља живи 34.904 становника или 132 становника на km², што општину Прешево сврстава међу најгушће насељеним подручјима Србије. Карактерише је експлозиван природни прираштај становништва и хетерогена мрежа насеља формирана под утицајем националне структуре становништва.

Насеља са албанским живљем имају знатно већи број становника, по правилу више од 1000. Таквих насеља има 11, међу којима су после Прешева (13.426) највећа Ораовица (3.774), Миратовац (2.774) и Рајинце (1.954). На другој страни су национално мешовита насеља или са претежним учешћем Срба, која су по правилу уситњена и суочена са опадањем броја становника.

Економска и старосна структура имају сва обележја већег дела косовско-метохијских општина, са високим учешћем пољопривредног (17,8%), активног пољопривредног (8,3%) и младом старосном структуром (34,3% становништва је испод 15 година), у којој доминира издржавано становништво (53% укупног становништва) и висок проценат неписменог (7,7%, у Републици 3,5%), посебно женског (11,8%, 5,7% у Републици) становништва.

Графикон 23. Активно становништво општине Прешево
Становништво општине Прешево према активности 2002.

1.2. Основни макроекономски оквир

1.2.1. Друштвени производ, народни доходак

Према синтетичком показатељу нивоа развијености за 2004. годину општина Прешево рангирана је на 159 месту (од 160 општина), са 31,4% нивоа развијености Републике.

Осим драстичног пада вредности друштвеног производа и народног дохотка, укупно и по становнику, а поређени са претходним периодом као и у односу на републички просек, стални пораст незапослености је социо-економски најрелеватнији проблем локалне привреде. Укупан народни доходак општине је у 2004. години у односу на 1990. годину реално пао за 54%.

Основни параметри привредне развијености указују да општина Прешево од 2000. године бележи пад нивоа дохотка по становнику – са 22,6% свео се на свега 19,8% просек Републике. С друге стране, ниво запослености је у благом порасту (са 59,5% на 61,9% просека Републике), и поред постепеног опадања и даље је изузетно висок ниво незапослености (са 294,6% на 162,5%), док су параметри животног стандарда сви испод националног просека – број ПТТ претплатника на 100 становника 26,5%, 47,5% путева са савременеим коловозом, промет у трговини 27,1%.

1.2.2. Инвестиције

Ни општина Прешево није у овом периоду избегла судбину ниске инвестиционе активности. Наиме, општина је у процес транзиције ушла са нивоом инвестиција који је 2004. године износио 7,4% нивоа инвестиција по становнику, односно 7,8% нивоа инвестиција по запосленом у односу на 1990. годину, што није могло да обезбеди материјалне и друге напоре за развојне активности, односно, да се повећају капацитети и продуктивност, изврши модернизација и пораст производње, а тиме и дохотка за задовољавање личних и заједничких потреба на вишој основи. У периоду 2001–2004. година инвестициона активност се незнатно повећава, тако да је 2004. године остварен за 17% виши ниво инвестиција у односу на 2000. годину.

Поредећи инвестициону активност према типу инвестирања⁴, 1990. године производне инвестиције имале су доминатно учешће (78,2%) у општини Прешево, а у 2004. години око 85,8% инвестиционог фонда локална привреда уложила је у нове капацитете, свега 0,7% усмерила је у реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење капацитета, док је у одржавање постојећих капацитета уложила око 13,4% средстава.

Преглед структуре улагања по секторима у општини Прешево указује да је највише уложено у сектор прерађивачке индустрије (6,5%), док је сектор услуга инкасирао чак 94% инвестиција. Појединачно посматрано, највише инвестиција у оквиру терцијарног сектора уложено је у образовање (81,3%), државну управу и социјално осигурање (7,1%), здравствену и социјалну заштиту (4,7%) и саобраћај (0,3%).

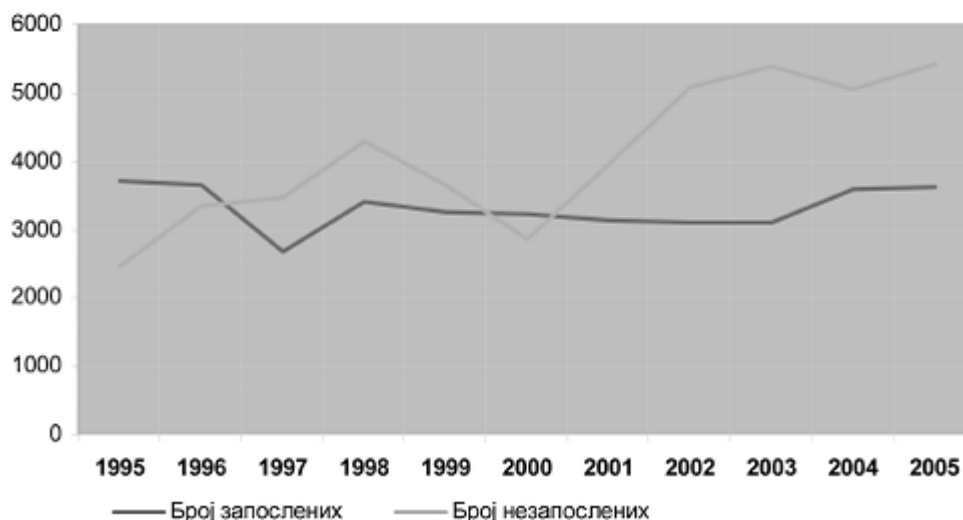
1.2.3. Запосленост, незапосленост

Продубљивање економске кризе током протекле деценије као своју логичну последицу имало је континуирано увећање броја незапослених. У време транзиције уобичајено је да запосленост представља једну од првих „жртава“ структурних промена током првих година. Пад запослености, односно пораст незапослености, је стога природан процес, јер је процес гашења (укидања) старих, нерационалних радних места знатно брже него стварање нових, здравих радних места.

Неспроведен процес реструктурирања опредељујуће утиче на овај социо-економски индикатор. Наиме, тек својинском трансформацијом предузећа значајно ће се променити слика на тржити радне снаге, која ни сада није повољна. Тако на пример, од 1990. до 2005. године број незапослених у општини Прешево се повећао са 3.871 на 5.418, а стопа незапослености са 10,7% на 59,9%, што скоро двоструко превазилази национални просек.

⁴ Обухваћен само друштвени сектор.

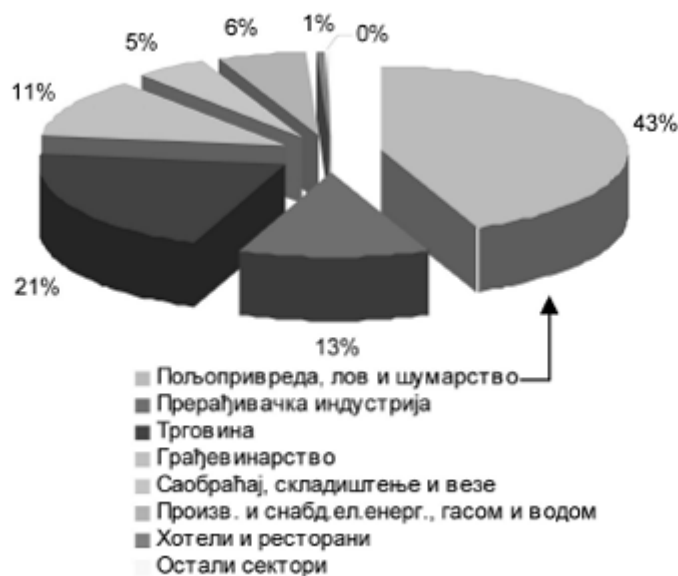
Графикон 24. Број запослених и незапослених у општини Прешево

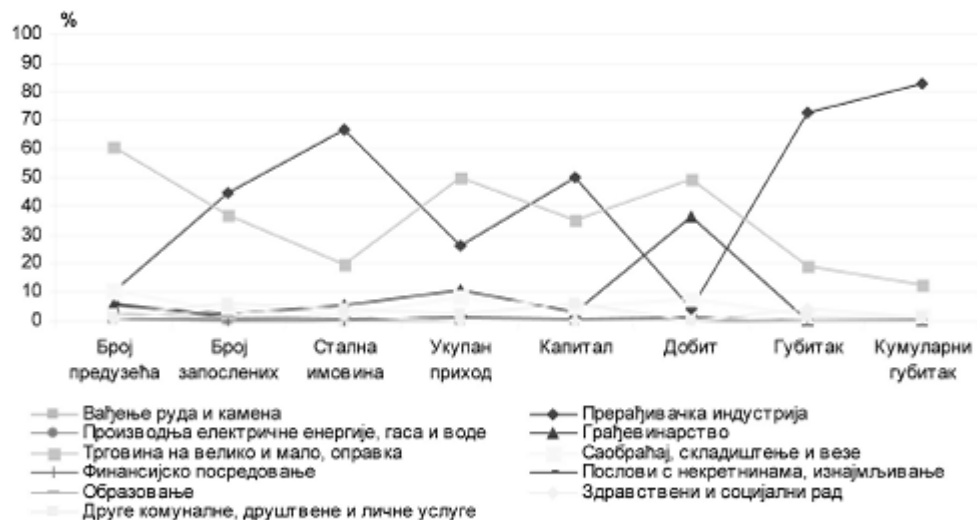
С друге стране, учешће незапослених лица која први пут траже запослење у укупном броју незапослених је незнатно смањено у 2004. години (87,2%) у односу на 1991. (95,8%), што додатно упућује на закључак да је незапосленост главни проблем локалне администрације, а тиме и неприлагођене привредне структуре. Дубља анализа структуре запослености указује да је стопа запослености активног дела популације у 2005. години остала на истом нивоу као и 1991. године (око 31%), док је стопа незапослености активног становништва (46,7%) повећана за 21,8%. Стопа искоришћености радно-способног становништва износи 58,3% што је релативно близу просека Републике (67,5%). Највеће је учешће запослених у прерађивачкој индустрији (35%), док чак 52,4% запослених ради у терцијарном сектору. Лица која самостално обављају делатност чини 24% укупно запослених.

1.3. Структура привреде и квалитативни показатељи пословања

Графикон 25. Структура НД по секторима

Графикон 26. Учешће сектора у резултатима локалне економије

Анализа актуелног стања локалног економског развоја општине Прешево указује на повољнију привредну и својинску структуру али и константан пад укупног, као и ДП и НД пер цапита, уз још високу стопу незапослености. Привредна активност општине одвија се у 11 сектора, а највећи утицај на привреду општине имају прерађивачка индустрија, трговина и саобраћај који запошљавају 84% укупно запослених у општини (према завршним рачунима 2005.). Међутим, значај пољопривреде види се на основу доприноса овог сектора стварању НД општине.

1.4. Продуктивност рада и јединични трошкови

Продуктивност рада предузећа у општини Прешево је на ниском нивоу, свега 30% продуктивности рада привреде Србије и 63% продуктивности рада југа Србије. Истовремено у Пчињском округу предузећа општине Прешево имају низак ниво продуктивности (свега 64% продуктивности рада округа), као и у односу на предузећа општине Бујановац, Врање и Сурдулицу. Низак ниво продуктивности рада предузећа у општини Прешево негативно се одражава на конкурентност тих предузећа и позиције општине у целини. Продуктивност рада може бити лоша због разних фактора који не морају да потичу од шире друштвене заједнице, на пример енергије, интеграције технолошких процеса, аутоматизације и механизације, малог обима производње, недовољних иновација производног процес, губитака у организацији, лоше организације, лоше мотивације радника, недостатка знања у организацији и слично. Неопходно је у појединачним предузећима радити на побољшавању фактора продуктивности јер би се решавањем проблема продуктивности и остали економски показатељи свели на прихватљив ниво.

1.5. Основни привредни сектори

1.5.1. Индустрија – подсектори и гранска анализа

Општина Прешево припада групи најнеразвијенијих општина. У структури привреде општине доминира пољопривреда (43%), трговина учествује са 21%, прерађивачка индустрија 13% и грађевинарство 11%.

Разлог недовољног учешћа прерађивачке индустрије је тешко стање предузећа друштвене својине овог сектора која су некад била носиоци привредног развоја, годинама остварују губитке и још увек нису приватизована.

Према подацима из годишњих извештаја за 2005. годину у Прешеву послују 132 предузећа са 799 запослених. У прерађивачкој индустрији послује 10 предузећа са 356 запослених (44,6%), која остварују само 26% прихода свих предузећа и 73% губитка. Међу овим предузећима су некадашњи носиоци развоја, што говори о тешкој привредној ситуацији општине. У трговини послује 80 предузећа (60,6% укупног броја) са 293 запослена (36,7%) кога генеришу 50% укупног прихода и укупне добити.

Међу некадашњим носиоцима развоја су четири друштвена и два мешовита предузећа од којих је само једно приватизовано (једино предузеће средње величине), остала су мала предузећа. Само 11 предузећа (међу којима су некадашњи носиоци развоја), запошљава око 75% запослених у свим предузећима, остварује свега

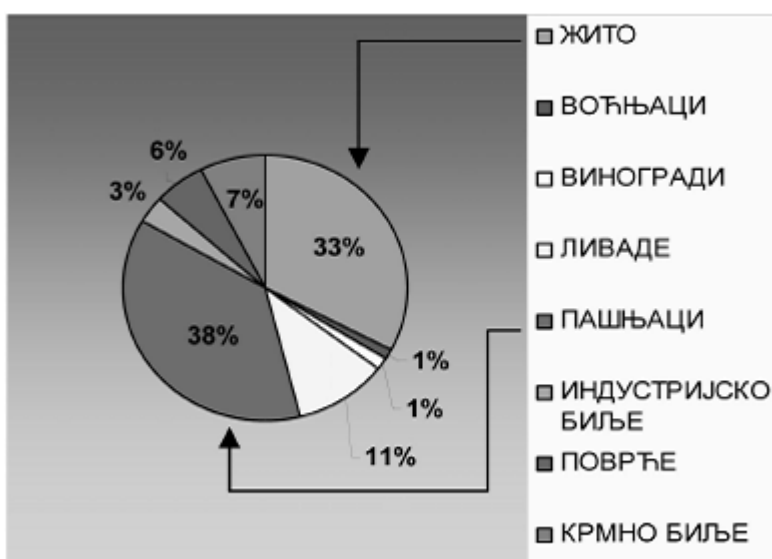
18% прихода и 93% губитка. То значи да се привредна активност највећим делом одвија у микро предузећима и радњама и то, пре свега у трговини.

1.5.2. Пољопривреда и рурални развој

Подручје општине Прешево припада сточарско-планинском-воћарском макрорејону на коме се, поред брдско-планинских предела, заступљене и значајне равничарске површине (30% укупне површине поседује карактеристике ратарско-сточарског макрорејона). У структури пољопривредног земљишта оранице и баште заузимају 53,5%, а ливаде и пашњаци 43,7%.

Општина Прешево живи од пољопривреде, 44% дохотка општине Прешево оствари пољопривреда. Позиција овог сектора није се мењала током протекле деценије, највећи део радно-способног становништва ради у пољопривреди.

Графикон 27. Структура засада

Сектор захтева широку реорганизацију и значајне структуралне инвестиције. Приоритети су побољшање услова држања животиња, поштовање виших принципа хигијене, интеграција са млекарским и месно-прерађевинским процесним активностима, развој техничких сервиса на кооперативној бази.

Развијеност пољопривреде Прешева. 17,8 % становништва општине Прешево бави се пољопривредном производњом. Климатски услови овог подручја и постојање квалитетног земљишта пружају повољне услове за развој пољопривредног сектора и омогућавају гајење различитих биљних култура. Клима у региону Прешева је континентална са средњом месечном температуром у периоду вегетације од 1.04. до 15.09. од 10,4 до 22,8 степени Целзијуса. Ови подаци пружају могућност за гајење инензивних култура као што су дуван, повртарске културе, кукуруз, житарице. Зимски месеци су доста топли са минималном температуром за месец јануар од -0,3 што значи да температура и у зимским месецима је релативно висока.

Структура пољопривредних газдинстава је мала и примећено је знатно смањење земљишних парцела. Продуктивност природних травњака и производња кабастог крмног биља је релативно добра. Луцерка као главна крмна култура захвата површину од 750 хектара са производњом од 2850 t и просечним приносом од 3.8 t по хектару. Потенцијали ове врсте производње су велики али недовољно искоришћени. Ратарско-сточарски регион обухвата низијске и уравњене абразионе области без већих ограничења за наводњавањем. Међутим, веза између развоја биљне и сточарске производње је изузетно слаба.

Већи простори овог подручја се одликују незагађеношћу хемијским средствима што пружа повољне услове за производњу повртарских и воћарских култура велике биолошке вредности. Стање механизације као неопходне логистичке потпоре производњи је незадовољавајуће. Старост и дотрајалост пољопривредних машина у знатној мери отежавају производњу и далеко су од оптималне. Капацитети прерађивачке индустрије општине.

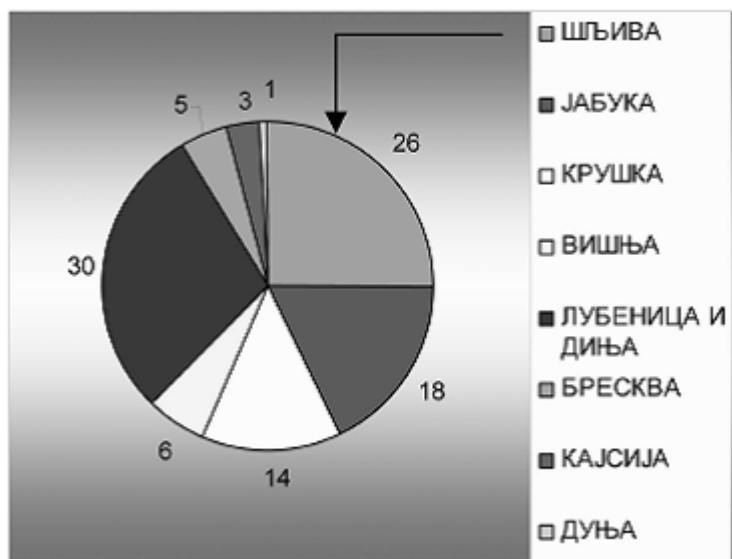
Прешево су незнатни а од предузећа треба поменути:

- „ДОДА” – производња млека
- „ФОНТАНА” – производња млека
- „АЈКА” – производња млека
- „ФЛУИДИ” – производња пића

На територији општине заступљеност повртарства је значајна. Земљиште је врло повољно за гајење ових култура, а наводњавање површине су задовољавајуће. Углавном се гаје домаће, традиционалне врсте поврћа где доминирају паприка, парадајз и кромпир. Производња кромпира бележи пораст у 2005 години на 9800 тона са просечним приносом од 14 тона по хектару. Пластеничка производња је слабо развијена, а укупна површина заузима територију од 8,25 ха. Развијање ове врсте производње има велики значај јер омогућава планирану бербу у време мање понуде на тржишту. Примећена је употреба старих типова фолија који се данас ретко користе.

Као и у целој регији веома повољни климатски услови погодују развоју воћа. Основна карактеристика земљишта је што су богата у клоидној фракцији чак 35 % и потпуно су бескарбонатна а имају и повољну неутралну до слабо киселу реакцију која је погодна за воћарску производњу.

Графикон 28. Воћарство у Прешеву

Производња се обавља углавном на површинама од 3 до 5 хектара а земљиште је подељено на већи број одвојених парцела. Сортимент је углавном просечног квалитета, а интересовање је слабо за увођење квалитетнијих сорти који показују већи потенцијал. Складишно-раскладни објекти су недовољни и застарели па се квалитет често доводи у питање. Најзначајније воћке које се гаје на територији општине Прешево су шљиве, јабуке, лубенице и диње. Производња шљива у 2005. години износила је 260 тона, док је производња јабука и крушки заједно била 292 тоне. Лубенице и диње се гаје на површини од 30 хектара са производњом од 1500 тона годишње. Повољна клима погодује развоју виноградарства. Преко 217 хектара површине је под виноградима, а производња је нешто већа од 1.100 тона годишње.

Сточарство у општини Прешево је у благом успону. Падинским делом сливног подручја становништво се бави углавном сточарством и то овчарством. Увидом на терен и прегледом терена са карте може се закључити да цео овај део сливног подручја је погодан за још интензивно гајење стоке поготово овце. Сами пашњаци распрострањени су у падинском делу сливног подручја и имају укупно око 8 km² које је добро затрављено и омогућава још већу испашу од присутних оваца што је интенција локалног становништва и шире друштвене заједнице. Према уобичајеним нормама за савремено интензивно сточарство – овчарство на једном хектару могуће је гајити од 500–700 оваца што на површини од 8 km² укупно износи око 4.800–5.000 оваца. Сточни фонд је поприлично угрожен. Тржишна потражња живинског меса условила је пораст производње живине што се види по броју исте која се гаји по турнусима. Када је у питању производња млека уочава се веће учешће приватног сектора што ствара услове за бољу конкуренцију, а самим тим и на бољи квалитет производа. Велика конкуренција влада и на пољу откупа млека и млечних прерађевина. Предузећа „ДОДА”, „ФОНТАНА” и „АЈКА” на подручју општине Прешево баве се производњом млека.

Неконтролисано коришћење шума на овом подручју изазвало је значајне поремећаје у животној средини. Преко 75 % територије општине Прешева захваћено је ерозијом, режим вода је значајно поремећен, а биљни и животињски свет поприлично угрожен. Степен шумовитости је незнатно повећан у задњих пар година, око 5%.

Већина приватних кућа користи дрво као извор енергије. Есплоатација дрвета је већа од нивоа природног обнављања шумских површина, што указује на то да ће, уколико се овај тренд настави, доћи до исцрпљивања капацитета.

1.5.3. Туризам

Изузетни предуслови (географски положај, аутопут, близина туристичког комплекса манастира Прохор Пчињски, заштићен простор Влажних станишта, локалитет „Шеховске ливаде“, природне еколошке предиспозиције) за развој ловства у великом су раскорак са њиховом валоризацијом, организованим укључивањем и комплетирањем кроз туристичку понуду.

Прешево нема ниједан капацитет за пријем туриста. Требало би урадити много тога на афирмацији туризма како би предузетници, а и општина, почели да ивестирају у изградњу савремених туристичких објеката. Највећа шанса за развој туризма и услуга пружиће се општини Прешево изградњом Коридора 10 и магистралног пута М25, што ће омогућити запошљавање око 100.000 људи у наредном периоду. Ово је могућност коју у потпуности треба искористити како би се решио један од горућих проблема ове општине а то је проблем велике незапослености.

1.6. Развој МСП и предузетништва

Последњих 15 година привредом Прешева је доминирао мањи број предузећа. Међутим, већина ових предузећа погођена ерозијом капитала и имовине и лошим менаџментом доживела је колапс. Последица тога је смањење броја радне снаге, редукција посла и економске активности. Након пропасти већине ових предузећа, општина Прешево је остала без потребног економског развоја а то је довело до велике незапослености и сиве економије која озбиљно угрожава даљи развој општине иако утиче на очување социјалног мира.

Мала и средња предузећа у Прешеву данас много обећавају али се и суочавају са проналажењем нових тржишта. Требало би повећати инвестиције у технологију како би производи МСПП-а били конкурентни на тржишту. Финансије су озбиљна блокада брзом развоју МСПП сектора у Прешеву. Посебно велики проблем је велика неедукованост менаџмента у писању бизнис планова, немогућност обезбеђивања гаранција, а све то онемогућава приступ средствима банака. Земљишне књиге такође представљају додатни проблем при укњижавању имовине и с тим у вези обезбеђење кредита. Сектор услуга за мала и средња предузећа је релативно неразвијен.

У сектору МСПП у 2005. години радило је 132 предузећа (100%) са укупно 799 запослених.

Главни елементи стратегије развоја малих и средњих предузећа у општини Прешево су:

- уклањање правних препрека за пословање и оснивање и пословање МСПП (општина у сарадњи са државним институцијама);

- предлагање мера од стране општине за олакшавање приступа малих и средњих предузећа изворима финансирања;
- смањење обима сиве економије истовременим побољшањем амбијента у коме ће пословати новорегистрована предузећа;
- промоција активности у локалним медијима везаним за развој сектора МСПП;
- обезбеђивање финансијске и техничке помоћи од стране страних донатора ради пружања подршке остваривању приоритетних задатака у развоју сектора МСПП у општини Прешево;
- стварање стимулативног правног и административног пословног окружења за сектор МСПП;
- информисање постојећих и потенцијалних предузетника о отварању нових кредитних линија за развој МСПП;
- формирање општинске агенције за развој МСПП која ће пружати стручну помоћ за оснивање и развој малих и средњих предузећа;
- стварање кластера и бизнис инкубатора.

1.7. Приватизација и реструктурирање

У периоду од јануара 2002. до септембра 2006. године на подручју општине Прешево приватизована су само два предузећа, а у поступку приватизације је пет предузећа што говори о изузетно спором процесу приватизације. Аукцијском приватизацијом продати су: ПГМ „Будућност” – Прешево (производња креча) и „7 јули” – Прешево (производња амбалаже од пластичних маса). Приход од приватизације износи 590.000 евра, а вредност уговорених инвестиција износи 7.509.000 евра.

Неконкурентност производа и услуга, нерешена својинска питања, непрецизни подаци о имовини и обавезама, застарелост опреме, вишак запослених и низ других проблема, онемогућавају бржи ток приватизације у овој општини.

1.8. Државна помоћ (Фонд за развој РС)

Фонд за развој Републике Србије је активан и на нивоу овог региона, тако да је у периоду 2002–2006. година укупан износ одобрених кредита износио 120,9 милиона динара. Структура указује да се највише кредита одобравало за улагање у грађевинарство (31,4%) и агрокомплекс (25,3%), док су остали сектори партиципирали са знатно мање – 19,0% кредита одобрено је предузећима из металне индустрије, у електроиндустрију 16,5%, дрвну 4,4%.

Посебан проблем у привлачењу инвестиција и добијању кредита према условима Националне службе за запошљавање и Фонда за развој представљају банкарске гаранције и програмска спремност привредника и лица која желе да самостално започну посао, а која су са подручја неразвијених општина.

2. Инфраструктура

Неповољно стање у области привредне и комуналне инфраструктуре представља једно од највећих развојних ограничења и један је од основних узрока заостајања овог простора и превазилази могућности општине и становништва у погледу његовог решавања.

2.1. Енергетика

Развој крупне дистрибутивне мреже и напајање електричном енергијом општине Прешево обавља се преко Електродистрибуције „Врање”. Дистрибуција електричне енергије обавља се преко капацитета средњег и ниског напонског нивоа 35 кV и 10 кV. Услед заостајања у изградњи електро-енергетских капацитета, инсталисана снага постојећих капацитета је недовољна. Због тога су присутне сталне осцилације у напону и смањена сигурност

снабдевања електричном енергијом потрошача у већем делу територије општине Прешево, при чему су најугроженија сеоска подручја.

2.2. Саобраћај

2.2.1. Друмски саобраћај

Путна мрежа општине Прешево састоји се од 217 km категорисаних путева. У погледу привредног значаја има 34 km (15,7%) магистралних, 12 km (5,5%) регионалних и 171 km (78,8%) локалних путева. Стање путне мреже је незадовољавајуће јер је само 47,5% путева са савременим коловозом, односно 103 km, од чега су: 34 km магистрални, 12 km регионални и 57 km локални путни правци.

Преко територије општине Прешево пролазе два државна пута I реда (магистрални), М-1: Београд–Скопље и М-25.2: Прешево – Ђиљане и државни пут II реда (регионални пут) Р-214 Београд – Скопље, који је паралелан са М-1. Стање ових путних праваца на појединим деоницама је лоше, због чега је неопходно извршити њихову реконструкцију и модернизацију. На територији општине налази се гранични прелаз са Македонијом (Прешево), који нема изграђене све потребне садржаје.

Графикон 30. Густина категорисане путне мреже у Прешеву и Србији

Просечан годишњи дневни саобраћај (ПГДС) на магистралном путу М-1 у 2004. години, на деоници Бујановац-за Прешево (20,4 km) износи 5.840 возила и за Прешево-граница БЈР Македоније (6,1 km) 6.246 возила. ПГДС на магистралном путу М-25.2, на деоници граница КиМ-за Прешево (19,7 km) је 3.654 возила.

2.2.2. Железнички саобраћај

Општина има повољан положај у оквиру железничке мреже Србије, јер територијом Прешева пролази паневропски Коридор X, на правцу Београд–Ниш–Скопље. Иако железница има велики развојни потенцијал, она није довољно искоришћена. Даљим развојем и модернизацијом железнице доћи ће повећања квалитета и поузданости услуга на виши ниво, што ће довести до потражње за железничким услугама и постепене прерасподеле робних и путничких токова на овај вид саобраћаја.

2.3. Телекомуникације

Степен изграђености и стање ПТТ капацитета на територији општине Прешево није задовољавајуће. Ситуираност објектима ПТТ саобраћаја сврстава општину Прешево међу најнеразвијеније у Републици из ове области.

У општини има 8,8 телефонских претплатника на 100 становника, што је свега 26,5% просека Републике (33,3 телефонска претплатника на 100 становника). У општини има укупно 4.408 телефонских претплатника. Општину покрива једна чворна (ЧАТЦ Прешево) и једна крајња централа (КАТЦ Рељан). ЧАТЦ Прешево је везана са ГАТЦ Врање са 57 преносника и са 18 одлазних преносника попречном везом са ТАТЦ Ниш. Неповољно је што централе нису дигиталне. Пријем у обе мобилне мреже је слаб, а покривеност територије недовољна.

У општини има само две поште, односно 18.577 становника долази на једну пошту (просек за Републику износи 4.806 становника на једну пошту).

2.4. Водопривредна и комунална инфраструктура

Водни ресурси општине Прешево гравитирају већим делом Јужно-моравском и мањим делом Вардарском сливу са извориштем реке Моравице и најзначајнијим рекама: Курбалијска, Бајка, Пршевска, Ораовачка, Рајинска и Црнотинска. Постојећа водни потенцијал није у довољној мери искоришћен ни за водоснабдевање становништва ни за наводњавање пољопривредних површина.

Од водопривредних објеката постоје две незавршене мини акумулације:

1) у селу Ораовица (систем није завршен, а у првој фази би се наводњавало око 205 ha, инвеститор је „Делишес“ из Владичиног Хана) и

2) хидромелиорациони систем „Буштрање“ (систем није у експлоатацији због некавалитетно извршених радова, неизграђене мреже канала и других инфраструктурних елемената).

Степен изграђености и опремљености општине објектима комуналне инфраструктуре је веома низак.

3. Људски ресурси

Глобално посматрано, постојећа мрежа друштвене инфраструктуре у општини Прешево задовољава потребе становништва који живе на територији ове општине, али су проблеми везани за инфраструктуру и комуналну опремљеност објеката друштвеног стандарда такви да захтевају бројне адаптације, санације и реконструкције. Уз набавку неопходне опреме и модернизацијом установа јавних служби обезбедио би се адекватнији ниво услуга њиховим корисницима. Циљ је да се стандарди рада и степен задовољавања потреба становништва приближе републичком просеку.

3.1. Образовање

Број и заступљеност стручног наставног кадра је на задовољавајућем нивоу, само недостају наставници из српског језика. Материјални положај и стандард школа и запослених у њима је изузетно тежак. Средњатехничка школа нема нужни радионички простор и недостају кадрови из наставе физике и математике. Библиотеке у школама имају скроман фонд књига, а највише недостаје стручна педагошка литература.

Физичка култура. Проблем физичке културе општине Прешево директно је повезан са недостајућим објектима за одвијање наставе из физичког васпитања при основним и средњим школама. Основне школе у Прешеву, Црнотинцима, Царавајки и Рељану имају физкултурне сале. У основним школама у Железничкој Станици, Миратовцу, Ораовици и Рајинцима не постоје изграђене просторије за физичко васпитање. Гимназија и Средње техничка школа из Пршеве обављају наставу у заједничкој физкултурној сали која је донекле опремљена потребним реквизитима, али својим капацитетом не може да задовољи потребе ових школа с обзиром на број ученика који похађа ове школе (заједно преко 1.200 ђака). Нити једна школа нема изграђен спортски терен испред школе где би се током летњих месеци одвијала настава (мали терени за одбојку, фудбал, кошарку и рукомет). Такође, ни једна од четвороразредних основних школа нема физкултурну салу нити било какве спортске терене.

У општини постоји само један градски стадион без других пратећих терена, али је и овај терен руиниран. Не постоји ни један организован спортски клуб у овој општини.

Дечја заштита. На територији општине Прешево дечију заштиту обавља једна предшколска установа – вртић „8. март“, у коју је смештена 1/3 од укупног броја деце ове општине. Ова установа има један објекат са једном јасленом групом и 3 васпитне групе које похађају деца узраста од 3 до 7 година, као и 3 васпитне групе по скраћеном трочасовном програму. У 7 основних школа ван општинског центра (Миратовац, Ораовица,

Рајинце, и др.) организован је рад 9 васпитних група, односно припремних одељења за полазак деце у школу, у оквиру скраћеног програма (укупно 12 група).

3.2. Здравство

Здравствену заштиту у општини Прешево пружа Дом здравља са својим пунктовима у виду здравствених станица у насељима Железничка станица, Рељан, Раинци и Миратовац и амбулантама у насељима Ораовица (тренутно не ради), Стрезовци и Црнотинце (постојала је амбуланта и у насељу Церевајка која је у међувремену укинута), чиме је обезбеђена покривеност територије објектима за пружање основне здравствене заштите. Приоритетан задатак представља адаптација старе зграде Дома здравља у Прешеву и редефинисање статуса Дома здравља. Неадекватна здравствена заштита становништва ове општине произлази из чињенице да Дом здравља својим капацитетом припада типу установа које пружају редовну здравствену заштиту до 15.000 становника. Такође, у лошем стању су и сви објекти здравствених станица и амбуланти.

Кадровска структура која пружа превентивну здравствену заштиту као и број лекара специјалиста не задовољава потребе становништва. Недостају гинеколози, епидемиолог, нема специјализаната, док већину запослених чине лекари опште праксе. Проблем недостајућих кадрова види се најбоље из чињенице да здравствену заштиту у амбулантама у Стрезовцима и Црнотинцима обавља повремено техничар или медицинска сестра.

3.3. Социјална заштита

Главни носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите у општини Прешево је Центар за социјални рад (у функцији од 1978. год., запошљава 10 радника). Као стручна организација Центар је кадровски оспособљен, али нема задовољавајуће просторне услове. У 2005. години у општини је било регистровано укупно 1.597 корисника социјалне помоћи, од којих је 746 малолетних и 851 пунолетних корисника.

3.4. Култура

Културна активност у општини Прешево одвија се у Дому културе, позоришту, музеју, библиотекци и биоскопу. У месној заједници Железничка Станица постоји Дом младих. Постоје још 4 културно-уметничких друштава чији је рад повремен.

У оквиру Дома културе „Абдула Крашница“ смештена је једна Градска библиотека (фонд 35.000 примерака), што је далеко испод просека Републике. Такође, у згради Дома културе ради Културно-уметничко друштво. По појединим селима постоје месне библиотеке са нешто више од стотинак књига. Дом културе издаје и један часопис који излази једном месечно. Поред тога, од 1992. године, у месецу јуну, организује се фестивал албанског културног стваралаштва (фолклор, драма, поезија и проза) у Прешеву.

Приоритетни задатак у наредном периоду представљаће успостављање боље организације, како у погледу територијалне дистрибуције, тако и у погледу заступљености појединих видова културног стваралаштва.

3.5. Информисање

Чујност и видљивост радио и ТВ програма РТС на територији општине је неуједначена. Чујност радио Београда углавном је добра, док је видљивост ТВ РТС слаба. Најважнији медији у општини су Радио Прешево и ТВ Прешево које је оснивала општина, а програм се одвија на албанском језику.

Приоритетни задатак у области информисања је побољшање пријема радио и ТВ програма РТС на целој територији општине. Потребно је у перспективи да се број електронских медија повећа и да се покрену и штампани медији који тренутно не постоје.

4. SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ПРЕШЕВО

ПРЕДНОСТИ

- Геостратешки положај
- Постојање хидро електрана и енергетских акумулација (језера)
- Привредни капацитети
- Низак индекс старења
- Плодно земљиште
- Транзитни туризам
- Амбијенталне карактеристике за развој туризма

ШАНСЕ

- Развој пољопривреде на адекватним земљиштима
- Завршетак процеса приватизације
- Велики број пројеката у области развоја локалних институција и инфраструктуре
- Реконструкција и модернизација путне мреже
- Пословни инкубатори
- Стварање инфраструктуре за обуку предузетника и пољопривредника
- Повећање ефикасности рада локалне самоуправе

СЛАБОСТИ

- Синтетички индикатор развијености - 31% нивоа Републике
- Низак степен запослености укупног и радно-способног становништва
- Висока стопа незапослености посебно женског дела популације
- Спора приватизација
- Монолитна привредна структура
- Недовољно изграђена привредна и социјална инфраструктура
- Слаба економска снага становника
- Незадовољавајуће стање путне мреже
- Лоше стање општинског система водоснабдевања
- Неадекватно корпоративно управљање
- Низак предузетнички капацитет

ОПАСНОСТИ

- Политичка нестабилност
- Занемаривање концепта одрживог развоја
- Еколошка угроженост – наставак деградације земље, воде, ваздуха
- Спор наставак процеса приватизације
- Недовољна инвестициона активност
- Неадекватно решавање проблема локалне инфраструктуре
- Наставак загађивања вода, ваздуха и земљишта
- Угрожавање здравља становника
- Недостатак стручних кадрова за потребне пројекте

III. СТРАТЕШКИ ПЛАН, ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ И ПРИОРИТЕТИ

1. Циљеви и принципи Стратегије

1.1. Општи и посебни циљеви Стратегије

Матрица основних елемената Стратегије:

- Дугорочни циљ: унапређење квалитета живота становништва;
- Општи циљ Стратегије: повећање конкурентности подручја;
- Посебни циљеви Стратегије:
 - стварање подстицајног привредног амбијента;
 - јачање капацитета локалних самоуправа;
 - валоризација употребе локалних ресурса;
- Инструменти имплементације:
 - одабрана тематска подручја, приоритети, потприоритети и мере;
- Акциони план;
 - Усаглашеност са националном стратегијом привредног развоја Србије, Националном стратегијом придруживања ЕУ, стратегијама и политикама и принципима ЕУ.

1.2. Развојни приоритети, потприоритети, мере

Извршена статистичка анализа корелација фактора на основу које су изведени економетријски модели предвиђања развоја општина Бујановац, Прешево и Медвеђа је указала на развојне приоритете појединих општина и њихов допринос унапређењу економске ситуације у свакој од њих. Јасно су представљени рангови приоритета и потреба обим улагања у времену, како би се достигли постављено цињеви економског развоја у периоду 2007–2017. година. У наставку ће бити детаљније представљен сваки од приоритета, мере усмерене на њихово достизање које ће бити предузете, као и програми и пројекти чијом реализацијом ће се остварити постављени развојни приоритети.

Стратегија економског развоја три општине југа Србије је вишесекторска и покрива шест развојних приоритета:

- 1) инфраструктура;
- 2) пољопривреда и рурални развој;
- 3) индустрија, услуге и развој МСПП;
- 4) туризам;
- 5) развој људског потенцијала и социјална питања;
- 6) привлачење страних директних инвестиција.

Сваки приоритет је подељен на различити број под-приоритета. У Акционом плану су дати детаљни прикази активности и мера, конкретни носиоци и рокови. Ранг приоритета је различит за сваку од општина, што је разјашњено и аргументовано у претходном поглављу. Сходно томе су рангирани и приоритети улагања, али се тиме ни један од приоритета на одбацује, јер је сваки од њих ослонац привредног и економског амбијента који ће обезбедити убрзани и одрживи економски развој.

1.2.1. Инфраструктура

Визија развоја инфраструктуре општина неопходне за убрзани економски развој је усмерена на креирање функционалног инвестиционог модела подстицаја развоју општинских привреда, који узима у обзир расположиве потенцијале, специфичности и потребе локалних, домаћих и страних инвеститора.

Успешна реализација визије развоја инфраструктуре ће бити препознатљива по повећаној тражњи за некретностима смештеним у уређеним индустријским или пословним зонама, техничком опремљеношћу локација намењених индустријској градњи, обогаћеном понудом земљишта и објеката погодним за обављање производне или друге делатности и јасним и једноставним процедурама за промет некретностима, као и процедурама за реализацију градње на тим локацијама. Међутим, основна претпоставка за привлачење значајнијих или већег броја инвеститора средње величине је саобраћајна инфраструктура.

Неприступачност је главни инфраструктурни проблем. Развој инфраструктурне приступачности је приоритет у Стратегији. Потприоритети су сконцентрисани на следеће појединачне циљеве:

1) Унапређење путне мреже и унапређење безбедности у саобраћају. Чињеница да посматране општине тангира или пресеца паневропски, друмски и железнички, Коридор 10 даје примат и основни подстицај улагањима и активностима на његовом завршетку до границе са Македонијом. Тиме би се остварило значајно убрзање и интензивирање саобраћаја на овом подручју, али и подигла стратешка вредност свих локалитета на овом подручју и мотивација домаћих и страних инвеститора за улагање у индустријске, трговинске и туристичке капацитете. Ради се о стратешким коридорима тако да су финансијска улагања већег обима.

2) Изградња објеката водоснабдевања. Водоснабдевање има три проблема која треба решити: нередовно снабдевање, квалитет и губици. Системи за водоснабдевање у већини општина су веома стари и одржавање истих је запостављено. Као последица тога се јављају велики губици (око 40%).

3) Унапређење телекомуникација. Недостатак телефонских линија блокира развој региона. Највећи проблем представља фиксна телефонија. У том смислу се очекују конкретне инвестиције у циљу проширивања мреже фиксне телефоније, посебно у руралним подручјима и малим, неразвијеним општинама. Покривеност подручја мрежом репетитора мобилне телефоније је, такође, један од приоритета и у извесној мери супститут за постојање фиксне мреже. Брзина и величина потребних инвестиција у унапређење покривености подручја сигналом повећавају имплементациони приоритет овог правца улагања, као и чињеница да постоје институционални инвеститори на нивоу Републике.

4) Унапређење енергетског снабдевања. Развој енергетског сектора на подручју југа Србије генерално је оријентисан и зависиће од:

- развоја преносне мреже највиших напона;
- развоја и појачања дистрибутивне мреже;
- редовног одржавања електроенергетских објеката у функцији сигурности напајања;
- смањења техничких и комерцијалних губитака и
- развоја гасне инфраструктуре на регионалном и локалном подручју.

5) Унапређено просторно планирање и урбанистички развој. Урбанистички развој и планирање је и предуслов за формирање и опремање стратешких локација или објеката намењених развоју индустрије или предузетништва, као и стварању услова за развој и примену савремених достигнућа у пољопривредној делатности. У том смислу, неопходно је у скоро свим насељима предвидети, сходно могућностима и интегрисаним плановима општина, локације за индустријске зоне, предузетничке, логистичке и услужне паркове, као и земљишта за посебне намене или земљишта под заштитом. Њихово просторно смештање треба да узме у обзир повезаност са Коридором 10, са прилазним регионалним и локалним путевима, као и железницом. Поред тога треба узети у обзир развијеност постојеће техничке инфраструктуре (струја, вода, отпадне воде, депоније) да не би дошло до непотребног повећања вредности инвестиција у техничко опремање локација, што би могло, а вероватно и сад јесте, један од фактора слабог привлачења домаћих и страних инвестиција предузећа која до сада послују на подручју изван ових општина.

Као најзначајније услове за одговарајућу припремљеност инфраструктурних услова за инвестирање предузећа у покретање нових предузећа или погона на овим просторима можемо да наведемо:

- конкурентне улазне трошкове (цене локација);
- ниске трошкове пословања (локалне комуналне таксе, цене закупа, цене комуналних услуга);
- доступност квалификоване радне снаге;
- усклађеност са уловима заштите животне средине;
- могућност проширења локације и топографија земљишта;
- могућност образовања специјализоване радне снаге;
- квалитетни прилазни путеви свих врста;
- добра техничка опремљеност локације;
- једноставни, транспарентни и брзи процеси добијања дозвола за градњу;
- расположивост и ниска цена радне снаге;
- удаљеност тржишта купаца и добављача;
- опремљеност телекомуникационим системима и мрежама;
- могућност коришћења подстицајних програма или субвенција за већа улагања;
- расположивост радне снаге која влада страним језицима;
- безбедност локације у најширем смислу;
- могућност становања или смештаја радне снаге или пословних партнера на чију сарадњу се рачуна.

6) Унапређење третмана отпадних вода (канализације), управљање чврстим отпадом. Проценат непрерађене отпадне воде је и даље искувише велик. Само у већим општинама региона, у ужим градским зонама, постоји организована канализацијско-одводна мрежа. Одлагање чврстог отпада је озбиљан проблем, пре свега у смислу недостатка адекватних депонија.

7) Одржавање и наплата рачуна. Одржавање је генерално запостављено, а инфраструктура се налази у лошем стању. Буџети су стално оптерећени и не могу обезбедити довољна средства за одржавање или унапређење.

8) Унапређење социјалне инфраструктуре. Здравствено, образовно и социјално збрињавање потреба локалног становништва и привреде је испод нивоа просека Србије. Мрежа институција постоји, али развој њихових услужних капацитета и компетенција је успорен.

9) Унапређење имовинско-правних односа. Правно уређена област имовинско-правних односа и организован и ефикасан правосудни систем у региону, уз потпуно поштовање људских и мањинских права представљају основ за инвестициона улагања у ово подручје и развој предузетништва и привреде у целини.

Табела 27. Инфраструктура – приоритети и мере

ИНФРАСТРУКТУРА – ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ

Приоритет 1: Изградња економске инфраструктуре

Мере:

- Изградња Коридора 10
 - Модернизација и реконструкција регионалних и локалних путева
 - Проширење капацитета фиксних телефонских линија
 - Проширење капацитета интернет прикључака
 - Завршетак бране „Првонек”
 - Изградња гасовода
 - Финализација система за водоснабдевање „Барје”
 - Отварање логистичких центара на коридору 10 и путу М9
 - Унапређење постојећих и стварање нових слободних царинских зона
 - Стварање модерних индустријских зона
 - Унапређење наплате рачуна јавних услуга
 - Реконструкција водоводног система
 - Израда студије водоснабдевања југа Србије
-

Приоритет 2: Унапређење социјалне инфраструктуре

Мере:

- Модернизација постојеће социјалне инфраструктуре (болнице, школе)
 - Израда мапе напуштених јавних објеката (општинских и националних)
 - Изградња вртића, народних кухиња, игралишта итд.
 - Изградња нових елемената социјалне инфраструктуре
 - Очување и заштита историјских, културних и археолошких добара
 - Усклађивање постојеће инфраструктуре људима са посебним потребама
 - Контрола експлоатације природних ресурса (сеча шума)
 - Изградња рециклажних капацитета
-

Приоритет 3: Унапређење заштите животне средине

Мере:

- Ефикаснији рад санитарних инспекција
- Почетак јаке промотивне кампање о заштити средине у школама и медијима
- Увођење EQM (Environment Quality Management) и осталих ЕУ стандарда
- Израда студије о решавању проблема отпада у циљу формирања система управљања отпадом
- Изградња капацитета за прераду отпадних вода

Приоритет 4: Унапређено просторно планирање и урбанистички развој

Мере:

- Иновирање постојећих урбаних планова и израда нових
- Решавање проблема земљишњих књига
- Формирање и опремање стратешких локација или објеката намењених развоју индустрије или предузетништва
- Ефикасна контрола дивље изградње и легализација постојећих објеката
- Стварање основних инфраструктурних елемената у руралним областима

Приоритет 5: Унапређење имовинско-правних односа

Мере:

- Ефикасна судска заштита као резултат бржег решавања спорова и стручног усавршавања кадрова
- Медијација као начин споразумног решавања спорова
- Укључивање албанског становништва у рад институција
- Омогућавање вођења поступка на албанском језику

10) Унапређење историјског и културног наслеђа. Регион је јако богат аутентичним историјским наслеђем и природним атракцијама (као што су планине, извори термалне воде, итд.). Неопходно их је сачувати како би се заштитио регионални идентитет и повећала регионална спознаја властитих вредности.

11) Унапређење заштите животне средине. Сви еколошки стандарди ЕУ морају бити потпуно прихваћени у целој регији, како индустријски развој не би угрозио стабилност и равнотежу елемената природних услова живота, који су сада на завидном нивоу квалитета, услед непостојања и неразвијености загађивача.

1.2.2. Пољопривреда и рурални развој

Од пољопривреде се очекује максимална тржишна валоризација природних и људских ресурса којим регион располаже, профитабилни производни програми, већа покривеност домаћег тржиша и очување животне средине. Осим тога пољопривредна и прехранбена индустрија требају снажно да допринесу руралном развоју региона и развоју туризма, што није занемарљиво у контексту укупног развоја.

Развијену пољопривреду и прехранбену индустрију могуће је остварити улагањем у:

- конкурентну пољопривредну производњу;
- тржишни наступ (маркетинг);

- развој људских ресурса;
- развој инфраструктуре и услова живота у руралним областима.

Конкурентна пољопривредна производња обухвата неколико потприоритета:

1) Унапређена и профитабилна пољопривредна производња. Пољопривредна производња је заступљена на великом броју фарми и примарно се користи за личну употребу производа, а секундарно за продају производа на тржишту. Улагања у производњу и гајење високо профитабилних култура и раса и у прерађивачке капацитете које би обезбедиле већу тржишну валоризацију производа, су основа за унапређење профитабилности и привлачности бављења пољопривредном производњом.

2) Повећање просечне величине. Реорганизација пољопривредног земљишта кроз комасацију и подстицаје за увећање поседа кроз куповину земљишта је једна од ових мера. Такође, промоција удруживања кроз модерне земљорадничке задруге јесте битан корак у овом смислу.

3) Улагања у профитабилније културе. Прелазак на нове културе није лак, а недостатак продајних канала блокира њихово увођење. У том смислу, неопходно је обезбедити адекватну повезаност између регионалних произвођача и извора тражње. Стручна подршка Завода за пољопривреду, такође је веома важна.

4) Смањена хемијска загађеност. Ефикасна и свеобухватна кампања, усмерена на промоцију нових метода заштите, представља једно од средстава.

Унапређен тржишни наступ представља самоодржив, модеран маркетинг систем, заснован на правременој информисаности, ефикасној дистрибуцији и промоцији, обухвата:

1) Унапређене стандарде квалитета. Главна ставка у модерној производњи хране јесте гаранција квалитета. Ова гаранција је заснована на стандардима квалитета.

2) Стварање брендова. Треба искористити чињеницу да је регион препознатљив по појединим пољопривредним производима и производима прехранбене индустрије (паприка, роштиљ месо, мед итд.). На овим производима треба да се заснива јак регионални брендинг.

3) Унапређени систем подршке и информисања. Креирање адекватног информационог система, који обезбеђује тржишну информисаност, је у овом тренутку, најзначајнији корак у развоју пољопривредне производње. У том смислу, формирање огледних газдинстава, као путева за промоцију нових метода производње, такође може бити једна од мера.

Табела 28. Пољопривреда и рурални развој – приоритети и мере

ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ

РАЗВОЈ – ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ

Приоритет 1: Повећање конкурентности пољопривреде

Мере:

- Подршка И&Р Центрима за пољопривреду
- Кредитна политика
- Преусмерење производње на профитабилније културе
- Подстицање развијања „алтернативних“, малих и еколошких производња
- Подстицање МСПП у сектору дубоког замрзавања
- Подстицање инвестиција у паковању пољопривредних производа и у паковању хране
- Заштита против загађења локалних области за производњу хране
- Хемијска анализа земљишта и боља контрола семенског квалитета
- Комасација и арондација земљишта

- Организовање производње по систему кластера
 - Подршка стварању конзорцијума за сертификацију географског порекла производа
-

Приоритет 2: Унапређен тржишни наступ

Мере:

- Оживљавање постојећих и стварање нових брендова
 - Афирмација кооператива с циљем стварања већих поседа и организовања тржишног приступа
 - Формирање Регионалне агенције за сертификацију
 - Финансијска помоћ за увођење ЕУ стандарда и еколошких система
 - Организовање регионалног пољопривредног сајма и професионалан наступ на осталим сајмовима
 - Привлачење инвестиција промоцијом компаративних предности региона
 - Препознатљивост властитих производа на домаћем и страном тржишту
-

Приоритет 3: Унапређена квалификациона структура и трансфер специјалних вештина

Мере:

- Ефикаснији рад санитарних инспекција
 - Обезбеђивање ефикаснијег преноса знања са специјализованих институција на пољопривредне произвођаче
 - Перманентна едукација пољопривредних произвођача и менаџера
 - Стварање ефикасне сарадње између специјализованих институција
 - Формирање експерименталних домаћинстава с циљем унапређења специјализоване производње
 - Организовање професионалних посета и семинара
 - Јачање стручних институција за подршку пољопривредној производњи
-

Приоритет 4: Развој пољопривредне инфраструктуре југа Србије

Мере:

- Преуређење постојећих урбаних планова
 - Коришћење термалних извора за загревање стакленика
 - Изградња нових и реконструкција постојећих система за наводњавање
 - Прилагођавање приступа областима за пољопривредну производњу
 - Формирање специјализованих сервиса за одржавање пољопривредне машинерије
 - Обнављање локалних путева
-

Приоритет 5: Унапређени животни услови у руралним областима

Мере:

- Изградња основне инфраструктуре у руралним областима
- Подстицај малих иницијатива за охрабрење предузетништва или учешће жена које живе у руралним областима у укупном радном потенцијалу
- Подстицај развоја предузетништва или учешће младих људи из руралних области у укупном радном потенцијалу
- Развој сеоског туризма
- Очување еколошке средине

Унапређена квалификациона структура и трансфер специјалних вештина:

1) Трансфер знања. Постојећи пољопривредни институти су у процесу промене оријентације са услуга обезбеђивања производа, на активности усмерене на обезбеђивање образовних и информационих услуга фармерима.

2) Сарадња између пољопривредних института. Да би се повећао учинак постојећих пољопривредних института неопходна је њихова сарадња са институтима у развијенијим регионима и центрима научно-истраживачког рада.

3) Размена искуства. Већа размена искустава, на дефинисан и институционално структурисан начин јесте један од услова за увођење нових идеја и искустава.

Пољопривредна инфраструктура југа Србије. Општине поседују добре природне ресурсе у погледу воде, топле воде, дрвета и камена. На три места се вода флашира и продаје у широкој области по много вишој цени од обичне воде. Постоји још неколико извора који се могу користити на исти начин. Топла вода се користи за потребе бања, али те исте бање не функционишу пуним капацитетима. Постоји неколико система за наводњавање, од којих већина не функционише најбоље, захтева поправку или интензивнију употребу.

1.2.3. Индустрија, услуге, развој МСП

Развијену привреду чине велики број малих и мали број великих предузећа, при чему велика предузећа чине кичму, покривају најважније делатности стварају профит и инвестирају, а мала предузећа запошљавају велики број људи и послују на принципу задовољавајуће добити уместо њене максимизације. Ако кичме нема, привреда није оспособљена за опстанак. Њу могу формирати и мала предузећа, кад израсту довољно да могу преузети улогу носиоца развоја, али тај процес је, по правилу, спор.

Микро и мали бизнис доминира у трговини и услугама, али је јако слабо развијен у производњи и биће потребно време да израсте у стабилне субјекте и носиоце развоја. Овде није изграђен систем техничке, финансијске и информационе подршке који би олакшао њихову стабилизацију на тржишту. У техничкој подршци потребна је, поред бизнис инкубатора, мрежа техничких (технолошких) паркова, који би пружали све елементе техничке подршке предузећима. Финансијске институције веома ретко нуде прихватљиве кредите, а информатички систем који би их боље повезао с тржиштем није развијен.

Стратегија развоја малих и средњих предузећа на југу Србије се ослања на стратешке документе Републике Србије у овој области и дефинисане планове локалних заједница Прешева, Медвеђе и Бујановца. Реализација овог сегмента ће се спроводити у оквиру програма економског развоја који подразумева:

- изградњу институционалне МСПП инфраструктуре, развој малих и средњих предузећа и предузетништва кроз развој индустријских зона, инкубатор центара и кластера;
- покретање предузетништва кроз фондове почетног капитала;
- повећање конкурентности и продуктивности привредних субјеката;
- подстицање развоја предузетништва кроз најповољније услове Фонда за развој Републике Србије, Гаранцијског фонда Републике Србије, Националног инвестиционог плана, Националне службе за запошљавање, Аграрног буџета и надлежних министарстава.

Циљне делатности треба да буду усмерене на искоришћавање геостратешког положаја области, природних ресурса и селективног индустријског наслеђа (аграр, водни ресурси, дрвопрерада) уз значајан развој услуга у саобраћају, трговини и туристичкој понуди.

Приоритетни циљеви развоја МСП и предузетништва на југу Србије:

1) Развијање партнерства локалне власти и предузетника. Предузетничка клима се не може развијати без јаког партнерства локалне власти и предузетника. Позитиван однос према предузетницима и њиховим потребама води врло брзо до отклањања различитих административних баријера, до заједничких развојних пројеката, а самим тим и до решавања ширих проблема заједнице и отварања нових радних места. Наиме, однос општинских административних јединица према предузетницима и њиховим развојним потребама има значајан утицај на брзину стварања нових предузећа и на брзину реализације њихових инвестиција. Побољшање нивоа задовољства предузетника радом општинске управе одражава се у већој динамици развоја МСПП. Неопходно је градити позитиван однос према предузетницима на свим нивоима. Стварање позитивне предузетничке климе може се постићи једино развојем међусобних односа администрације и предузетника који се базирају на узајамном поверењу и поштовању.

У складу са намером Владе Србије да оснује Форум МСПП за сарадњу државне администрације и привредника на нивоу државе, сасвим је добра замисао оснивати сличне организације на нивоу региона или локалних заједница. Најзначајније активности које воде стварању партнерства локалне власти и предузетника требало би да буду:

- оснивање Форума МСПП на регионалном (локалном) нивоу;
- обука особља у институцијама локалне самоуправе како би се у највећој могућој мери помогло оснивање и развој МСПП;
- развијање нефинансијских облика подршке локалне власти развоју предузетништва;
- покретање иницијативе за формирање канцеларија за обављање свих административних послова на једном месту („one stop shop“);
- промоција предузетништва, предузетничких достигнућа и заједничких пројеката и сарадње;
- учествовање локалне заједнице у суфинансирању пословних сусрета, пословног повезивања и изради промоционог материјала.

2) Изградња МСПП инфраструктуре. Развој МСПП није могућ без изградње основне МСПП инфраструктуре. Развијена пословна инфраструктура повећава атрактивност околине и привлачи МСПП и остале инвеститоре да долазе и отварају нова радна места. Пословна инфраструктура се састоји из низа институција и предузећа која могу да сервисирају развојне коалиције на локалном нивоу, затим да представљају локалну заједницу код других националних или иностраних партнера и да квалитетно сервисирају домаће и стране partnere, донаторе, инвеститоре и МСПП приликом реализације развојних пројеката. Развојни приоритети изградње МСПП инфраструктуре на подручју општина Прешево, Медвеђа и Бујановац су следећи:

- развијање локалних предузетничких центара;
- развијање бизнис инкубатор центара;
- стварање комунално уређених индустријских зона;
- стварање Центра за развој сеоских подручја;
- оснивање финансијског фонда за развој МСПП, како би се одобравањем микрокредита, субвенција и гаранцијских шема подстакло привредни раст региона.

3) Подстицање развоја сектора МСПП. Број МСПП у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа је испод стандарда развијених земаља, а нарочито заостаје динамика стварања нових предузећа која уводе нове производе, услуге и технологије. За бржи развој нужно је оспособити постојећа предузећа да улажу у раст и развијају инструменте подршке за стварање нових предузећа, чиме ће се променити у структура делатности.

Новим и постојећим МСПП потребни су различити инструменти подршке, да би се остварио бржи развој, инвестирање и отварање нових радних места. Отварање МСПП према спољном тржишту, односно тржишту целе Србије и суседних земаља, захтева учење, сарадњу, увођење стандарда и нових начина рада, нових канала дистрибуције, увођење нове технологије (нарочит акценат треба да буде на коришћењу информационих технологија и умрежавању предузећа), па је зато реализација тог циља битна за опстанак МСПП.

Најважније активности које ће се спроводити ради јачања сектора МСПП и њихових капацитета биће усмерене на:

- поједностављење поступака регистрације нових фирми;
- давање подршке пројектима развоја квалитета и увођења ISO и CE стандарда у МСПП;
- подршка пројектима повезивања предузећа у мреже и кластере;

– организациона и финансијска подршка за учешће МСПП на сајмовима, изложбама и конференцијама у суседним земљама;

– израда програма укључивања сиве економије у легалну привреду;

– пружање подршке новим предузетницима и предузећима у расту.

4) Стварање продуктивних радних места. Подстицање стварања радних места за различите циљне групе и у разноврсним привредним гранама на дуги рок решава многе проблеме везане за запошљавање људи који дужи временски период чекају на посао или за запошљавање у привредним гранама где иначе постоји мањак квалификованих радника. Преко програма усмерених на отклањање тих препрека може се постићи креирање радних места неопходних за развој привреде. Подстицањем оспособљавања и преквалификације незапослених отвара се могућност да нова и постојећа МСПП нађу радну снагу примерено обучену за реализацију сопственог производног програма. Начини за стварање нових радних места су:

– промовисање активне политике запошљавања;

– промовисање развоја предузетништва у сеоским срединама;

– подржавање предузетничких иницијатива и обука за жене;

– подржавање развоја предузетништва међу младима;

– вршење анализе људских ресурса и потреба МСПП по броју и врсти квалификоване радне снаге;

– вршење анализе постојећих и развој нових програма школовања и обуке у складу са потребама привреде;

– подржавање запошљавања младих високообразованих кадрова;

– подржавање запошљавања инвалида и људи са ограниченом способношћу рада;

– развој допунских делатности на селу.

5) Развој људских ресурса потребних за привредни раст и реструктурирање. Излазак из круга неразвијености није могућ без приоритетног улагања у људске ресурсе. Нужан предуслов бржег развоја сектора МСПП у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, односно превазилажење сиромаштва које је појачано транзиционим заостајањем, миграционим процесима и политичким наслеђем, могуће је само додатним образовањем и обуком предузетника, радника, ученика и незапослених лица.

Са друге стране, верификација на тржишту првенствено зависи од конкурентности рада, од технологије и знања радника. Употреба информационих технологија у свим гранама тражи од људи нове способности и вештине, па и другачији приступ раду и организацији рада. Образовање радника постаје услов за јачање и подстицање конкурентности. Развој МСПП зависи и од начина на који се ученици, студенти, незапослени и остала лица мотивишу да се укључе у различите програме образовања са циљем подизања властитог нивоа знања, чиме се стварају могућности да та лица остваре своју предузетничку идеју или да се запосле у малом или средњем предузећу коме је такво знање неопходно. Развој људских ресурса требало би да обухвати следеће активности:

– преквалификација и доквалификација кадрова кроз програм образовања за конкурентност;

– подстицање јавних програма образовања лица која желе да стекну додатна знања;

– развој општег програма образовања предузетника почетника;

– развој специјалних програма за едукацију предузетника и радника из различитих сектора;

– развој финансијске шеме за суфинансирање образовања појединих циљних група.

Подстицање развоја и инструменти за подстицање развоја МСПП

– Основна улога државе у савременим тржишним привредама је да, уз минималне интервенције, створи стабилан и сигуран правни оквир пословања у складу са потребама привреде. Сем одговарајућих закона који треба да уреде најважнија питања за пословање привредних субјеката, велику важност имају и подзаконски акти и административне процедуре кроз које се примењују, јер оне одређују крајњи ефекат који предузетници осећају.

Развој МСП и предузетништва се не остварује само кроз предузетничку праксу и мере економске политике, већ и кроз системски напор да се остваре директне, структурне промене у сфери образовања. Стога образовање мора да задовољи захтеве за новим знањима и способностима неопходним за успешан рад у овом сектору, што подразумева увођење нових занимања и профила који ће омогућити постизање веће флексибилности и веће мобилности радне снаге.

Нефинансијска подршка сектору МСПП односи се на помоћ предузетницима за започињање и развој сопственог бизниса кроз пружање различитих услуга у областима од значаја за вођење пословања. Услуге нефинансијске подршке најчешће се везују за помоћ при изради бизнис плана у циљу конкурисања за добијање кредита или оријентационе тренинге за потенцијалне предузетнике. Међутим, њихов спектар је много шири и обухвата различите врсте помоћи из области менаџмента, маркетинга, извоза, иновација и трансфера технологија, управљања људским ресурсима, стратешким планирањем развоја пословања, пословног повезивања, правних савета и др. Основни циљ пружања услуга за развој пословања је подизање конкурентности малих и средњих предузећа кроз развој људских ресурса, пре свега подизање капацитета њихових власника и менаџмента. Већина предузетника који започињу самостално пословање није имала раније искуства у управљању и вођењу предузећа и не поседује формално образовање у овој области. Помоћ и подршка у почетном периоду могу значајно да повећају њихове шансе за успех.

Према традиционалном приступу, реализација програма државне помоћи у области нефинансијске подршке развоју сектора МСПП одвија се кроз наменски основане регионалне и локалне агенције. Коришћење ових услуга за предузетнике је по правилу бесплатно или по субвенционисаним ценама.

Улога локалних развојних агенција постепено се помера са пружања конкретних услуга на помоћ у повезивању предузетника са приватним понуђачима ових услуга, као и унапређење понуде, асортимана и квалитета услуга за развој пословања на одређеној територији и јачање свести предузетника о сопственим потребама и значају ових услуга.

Помоћ развоју сектора МСПП пружиле су и многе, углавном западноевропске земље, путем реализације разних донаторских програма. Међутим, применом различитих искустава земаља – донатора и уз недовољно координиране активности јавног сектора, створене су бројне институције са различитим финансијским средствима на располагању и различитим фокусом активности (развој МСПП, самозапошљавање, локални или регионални развој). Настојећи формално да повеже ове агенције, канцеларије и центре, Републичка агенција за развој МСПП формирала је мрежу институција за нефинансијску подршку, којој су на основу уговора приступиле ове организације (изузев центара за развој предузетништва Националне службе запошљавања).

Паралелно са националним програмом подршке, уз Министарство привреде и Републичку агенцију за развој МСПП, требало би да се значајније ангажују и други оснивачи, пре свега локалне самоуправе, како би се ојачало партнерство приватног и јавног сектора, затим НВО и других заинтересованих страна у овој области. Локалне самоуправе свој допринос требало би да заснивају на обезбеђењу пословног простора и поверавања реализације појединих пројеката од локалног значаја регионалним центрима (попут вођења израде стратегије локалног економског развоја, оснивања индустријских зона, покретања и вођења инкубатор центара и др.). Регионалне агенције би требало да у локалној средини обезбеде стручну помоћ различитих локалних развојних активности и иницијатива, укључујући и локалне донаторске пројекте.

Институционална инфраструктура обухвата, поред Републичке агенције за развој МСПП, локалне економске развојне агенције, које би се једним делом бавиле и подршком развоју МСПП, с тим што је неопходно избећи расипање средстава дуплирањем институција на једној територији.

Финансирање развоја сектора МСПП првенствено треба да се спроводи кроз тржишно оријентисан концепт унапређивања приступа ових привредних субјеката финансијском капиталу. Основна идеја је усмеравање на смањивање ризика и трошкова трансакција и изградњу капацитета финансијских институција како би опслуживали и мање клијенте, као и на повећање конкуренције на финансијским тржиштима. Циљ оваквог приступа је да се увећа број одрживих финансијских институција које се опредељују за кредитирање малих и нових предузећа.

Дужничко финансирање, путем кредита, још увек је једини начин финансирања развоја МСПП сектора, јер у нашој земљи још нису присутни инвестициони фондови који би улагали капитал у поједина предузећа у МСП сектору. Поред осталог, проблем је и недовршена законска регулатива у овој области.

Оптимални модел финансијске помоћи у средњем року треба базирати на комбинацији класичних директних инструмената државе са тржишно оријентисаним мерама. Финансијска подршка расту и развоју МСПП треба да се заснива на тржишно оријентисаним мерама кроз развој финансијских тржишта. Потребно је убрзати рад на стварању услова и уклањању баријера за бржи развој финансијских тржишта, укључујући и увођење нових финансијских инструмената, јачања конкуренције на банкарском тржишту и оснивање специфичних институција намењених финансирању МСПП, као што су приватни инвестициони фондови.

Интервенција државе у области финансирања и финансијског подстицања развоја МСПП би требало да се у наредном периоду у што већој мери заснива на тржишним принципима. Међутим, одређеност државе за политику подстицања развоја МСПП сектора, као једне од основних полуга економског развоја Србије, треба да се потврди кроз посебно идентификована и издвојена средства за ову намену у Буџету Републике Србије. То се посебно односи на средства која је неопходно приоритетно обезбедити за:

- финансирање мреже регионалних агенција и центара;
- оснивање и финансирање рада Форума за МСПП и Међуресорног савета за МСПП;
- финансирање специфичних пројеката развоја МСПП.

Мобилизација људских ресурса

У циљу формирања ефикасног система креирања и спровођења политике развоја МСПП потребно је обезбедити значајне људске ресурсе. Управљање и спровођење овог програма захтева обезбеђивање додатних људских ресурса и специјализованих знања.

Донаторска подршка и координација

Уважавајући потребе МСПП сектора, неопходно је да ресурси из самог сектора буду приоритетно усмерени у његов развој. За остваривање ефикасне политике развоја МСПП сектора веома је значајна и донаторска подршка. Због тога је веома важно наставити са изградњом партнерских односа са донаторима и настојати да се пројекти по основу ове помоћи конципирају тако да подрже системске реформе приближавања ЕУ. Такође, неопходно је обезбедити знатно ефикаснију координацију различитих донаторских пројеката, како би се обезбедила пуна ефикасност и постигли очекивани резултати. Сарадња са страним донаторима на развојним активностима веома је значајна за земље у транзицији због трансфера знања, али и финансијске помоћи за реализацију конкретних програма и пројеката.

У сектору МСПП један од најважнијих сегмената чини развој трговине. Способност овог сектора да опстаје и да се ревитализује у било којим околностима је кључна препорука да се инсистира на подршци даљем развоју овог сектора мале привреде. Визија развоја трговине на подручју југа Србије је модерна трговина у контексту савремене отворене тржишне привреде и њен допринос економском и друштвеном просперитету свих грађана.

Из базичног актуелног документа о дугорочном развоју сектора у Србији (Стратегија и политика трговине Републике Србије, 2003. година) могу се резимирати неколико битних елемената будућег развоја трговине:

- јачање процеса интеграције, кооперације и концентрације трговине;
- интензивирање конкурентске борбе на малопродајном тржишту;
- у складу са глобалним трендовима, малопродаје ће бити више окренута потрошачу;
- супермаркети ће бити главни развојни формат, са хипермаркетима у близини већих урбаних центара;
- у конкуренцији са великим трговинским ланцима смањиће се број и значај независних продавница мале и средње величине, као и зелене пијаце;
- ови потоњи облици, и поред смањења постојећих тржишних удела, остаће са већим релативним значајем него у развијеним земљама.

Будући развој трговине у Србији сагледава се као поступно приближавање нивоима и структури трговине у развијеном делу света. Општине југа Србије су значајно мање развијене од српског просека, те би и очекиване тенденције развоја трговине, као уосталом и већине других делова привреде, требало да се налазе у смањивању заостатака за националним просеком.

На основу анализе стања, сагледавања потреба и могућности, могу се издвојити следећи стратешки циљеви развоја трговине на подручју југа Србије:

- модернизација трговинске делатности;
- координисани развој трговине, у контексту опште економске активности и развоја повезаних делатности;
- побољшање територијалног размештаја.

Табела 29. Индустрија, сервис, МСПП – приоритети и мере

ИНДУСТРИЈА, СЕРВИСИ,

МСПП – ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ

Приоритет 1: Развијање партнерства локалне власти и предузетника

- Мере:
- Оснивање Форума МСПП на регионалном (локалном) нивоу
- Обука особља у институцијама локалне самоуправе како би се у највећој могућој мери помогло оснивање и развој МСПП
- Развијање нефинансијских облика подршке локалне власти развоју предузетништва
- Покретање иницијативе за формирање канцеларија за обављање свих административних послова на једном месту („one stop shop“)
- Промоција предузетништва, предузетничких достигнућа и заједничких пројеката и сарадње
- Учествовање локалне заједнице у суфинансирању пословних сусрета, пословног повезивања и изради промоционог материјала

– Приоритет 2: Изградња МСП инфраструктуре

- Мере:
- Развијање локалних предузетничких центара
- Развијање бизнис инкубатор центара
- Стварање комунално уређених индустријских зона
- Стварање Центра за развој сеоских подручја
- Оснивање финансијског фонда за развој МСПП, како би се одобравањем микрокредита, субвенција и гаранцијских шема подстакло привредни раст региона

Приоритет 3: Подстицање развоја сектора МСПП

Мере:

- Поједностављење поступака регистрације нових фирми
- Давање подршке пројектима развоја квалитета и увођења ISO и CE стандарда у МСП
- Подршка пројектима повезивања предузећа у мреже и кластере
- Организациона и финансијска подршка за учешће МСП на сајмовима, изложбама и конференцијама у суседним земљама
- Израда програма укључивања сиве економије у легалну привреду
- Пружање подршке новим предузетницима и предузећима у расту

Приоритет 4: Стварање продуктивних радних места

Мере:

- Промовисање активне политике запошљавања
- Промовисање развоја предузетништва у сеоским срединама
- Подржавање предузетничких иницијатива и обука за жене
- Подржавање развоја предузетништва међу младима
- Вршење анализе људских ресурса и потреба МСП по броју и врсти квалификоване радне снаге

– Вршење анализе постојећих и развој нових програма школовања и обуке у складу са потребама привреде

- Подржавање запошљавања младих високообразованих кадрова
- Подржавање запошљавања инвалида и људи са ограниченом способношћу рада
- Развој допунских делатности на селу

Приоритет 5: Развој људских ресурса потребних за привредни раст и реструктурирање

Мере:

- Преквалификација и доквалификација кадрова кроз програм образовања за конкурентност
- Подстицање јавних програма образовања лица која желе да стекну додатна знања
- Развој општег програма образовања предузетника почетника
- Развој специјалних програма за едукацију предузетника и радника из различитих сектора
- Развој финансијске шеме за суфинансирање образовања појединих циљних група

Модернизација трговине је вишеструк и континуелан процес. На кратак рок као најреалнија опција зачетка осавремењивања трговине био би долазак неког од великих трговинских ланаца на југ Србије, који би изградио и отворио поједине модерније трговинске објекта, нпр. супермаркете. Општине би могле подстицајно деловати давањем неких уступака инвеститорима (земљиште, локални порези и др.). Процес модернизације обухвата и обједињавање малих приватних предузећа и радњи на принципима франшизинга и повезивања са великим трговинским ланцима регионалног и националног значаја. Овим би се обезбедила стандардизација понуде робе, повећао и одржавао квалитет услуга, обезбедили нижи трошкови снабдевања услед обједињене куповине, и др. Даљи корак у правцу формирање модерне трговинске инфраструктуре су трговински (шопинг) центри, као групе трговинских и осталих комерцијалних објеката. Изградња оваквог центра, у близини границе са Македонијом, предмет је актуелних разматрања. Са оријентационим величинама битних репера (инвестиције реда величине 10–15 милиона евра и око 500 запослених) изградња трговинског центра је најзначајнији појединачни пројект дугорочног развоја трговине на подручју.

Координација са осталим делатностима укључује развој трговине у склопу транзитног туризма. Стратешки и тактички циљеви обухватају коришћење потенцијала које пружају магистралне саобраћајнице и гранични и административни прелази за отворање објекта за транзитни туризам: трговинске радње, duty free shop, бензинске пумпе, пратећи угоститељки објекте и др. Потребно је користити све мере институционалне, финансијске и друге подршке развоју мале привреде за модернизацију и осавремењивање постојећих трговинских предузећа и радњи, као и отварање нових у складу са захтевима модерних облика продаје.

Побољшање територијалног размештаја неопходно је у циљу обезбеђивања квалитетног и уредног снабдевања становништва на укупној територији. С обзиром на мању чисто комерцијалну атрактивност трговинских продавница ван општинских центара, за отварање трговинских објеката у мањим и сиромашнијим насељима неопходна је екстерна финансијска и друга подршка.

Остваривање циљева који су побројани у области трговине је могуће уз реализацију већег броја програма, као што су:

- уласци појединих већих трговинских ланаца, са одговарајућим инвестирањем у модерне објекте;
- обједињавање малих приватних предузећа и радњи на принципима франшизинга и повезивања са великим трговинским ланцима регионалног и националног значаја;
- изградња шопинг центра у пограничној зони;
- изградња објекта за транзитни туризам: трговинске радње, дути фрее схопови, бензинске пумпе, пратећи угоститељки објекте и друго;
- коришћење мера институционалне, финансијске и друге подршке за модернизацију и осавремењивање постојећих трговинских предузећа и радњи;
- екстерна финансијска и друга подршка.

1.2.4. Туризам

Развој туризма има различите позитивне утицаје на развој „регионалне“ економије: на производњу, додатну вредност, запосленост, генерално, на све макроекономске чиниоце. Они нису ограничени само на овај сектор, али путем умножавања међусобног утицаја са другим секторима он ће се проширити на разне секторе и тиме подстаћи туристичку производњу, од пољопривреде и производње хране до грађевинске индустрије, производње намештаја, услуга, трговине. Форсирање развоја туризма је кључна тачка дугорочног „регионалног“ развоја с намером да се боље искористе локални ресурси, у првом реду ангажовањем радне снаге (да би се увећала запосленост и смањила незапосленост), јер је радни учинак у туризму по својој природи интензивног карактера. Туристички развој је, такође кључна тачка на дужи рок, пошто улагања у овом сектору могу брже остварити позитивне ефекте и утицаје.

Југ Србије представља интересантну туристичку дестинацију по својим туристичким потенцијалима, са изузетним природним лепотама, културно историјским вредностима, погодним климатским условима, богатим рекама, језерима и термалним водама. Очуваност природе и богатство река, језера и дивљачи представљају изузетну туристичку атракцију и потенцијал за развој ловног и риболовног туризма. Речни и бањски потенцијали су најзначајнији туристички ресурс којим овај регион располаже. Њихово природно очување, развој и управљање од пресудног су значаја за стратешко искоришћавање ових ресурса.

Укрштање разних култура и цивилизација на овим просторима оставило је у наслеђе велики број културно-историјских споменика. Стављање тог богатог наслеђа у функцију координираног и интегралног развоја туризма имало би за циљ обogaћивање његове понуде, привлачење једног новог миљеа туристичких конзумента, те постизање значајнијих финансијских ефеката и резултата из ове области.

Приоритетна улагања треба усмерити ка:

1) Унапређењу имица региона као туристичке дестинације

Југ Србије поседује географске, историјске и културне карактеристике, али је недовољно промовисан у смислу стварања посебног имица по којем се регион може препознати, како од стране домаћих, тако и од стране страних туриста. У том смислу се мора успоставити јака регионална сарадња између Туристичких организација (ТО), општина и туристичке индустрије са циљем стварања заједничког пакета туристичких услуга (сервиса) и ефикасног система промоције намењеног циљним категоријама туриста.

Интегрална туристичка понуда подразумева сигурне путне правце, а у руралним подручјима сигурне пролазе, изграђену информациону и кабловску инфраструктуру, здраву пијаћу воду, заштићене вредности и имовину, примену модерних средстава комуницирања и изграђен систем интернет-центра за карте, смештај и резервације.

Промоција регионалног туризма је једна од најслабијих тачака, чак и унутар региона. Веома је тешко промовисати производ без интегрисаног, тржишно усмереног пакета понуде. У том смислу, повезивање најважнијих манифестација, заједно са организованим посетама најважнијим атракцијама, праћени традиционалном храном јужне Србије и заједничким тржишним наступом у смислу заједничких регионалних Инфо-Центара, брошура, интернет презентација, заједничког наступа на медијима и сајмовима, мора бити успостављено као резултат добре интеграције и сарадње свих кључних регионалних чинилаца.

Исто тако, у наредних неколико година је потребно уложити више напора на изради квалитетног промотивног материјала, осмишљавању боље туристичке понуде, те постизању туристичке валоризације. То се може постићи развојем информационог система о туристичкој понуди региона, организовањем центра кућних радиности те сталних и мобилних продајних изложби, израдом промотивног туристичког материјала, обележавањем туристичких атракција у региону и израда мапе; израдом веб-сите о туристичкој регионалној понуди, израдом промотивног материјала за сеоски туризам, као и организовањем сајма ради промоције домаћих јела.

Брендинг је следећи корак. Југ Србије треба да искористи своју разноликост и специфичност и трансформише их у јак и препознатљив регионални бренд. Али се исти мора подржати високим нивоом квалитета са циљем задовољавања префињених захтева туриста. Потенцијална туристичка категорија која даје јаку основу за брендирање је рурални или етно туризам, који се уклапају и у националну стратегију туристичког брендинга.

2) Унапређењу образовног нивоа туристичког особља

У складу са чињеницом да је туризам један од активности са великим утицајем људског фактора, посебан акценат треба ставити на побољшање квалитета услуга пружених од стране туристичког особља, нарочито везаних за пословни бонтон, познавање страних језика, побољшање специјалних вештина познавања рада на рачунару итд.

3) Унапређењу функционисања туристичких дестинација

Туристичке организације (ТО) треба да буду лидери у промоцији регионалног туризма. Међутим, оне су оптерећене бројним проблемима. Локација и видљивост већине ТО је неадекватна. Техничка опрема и просторије су на веома ниском нивоу. Потребна је комплетна обнова канцеларија са циљем унапређења функционалности. Поједине ТО имају вишак особља и недостатак адекватне стручности. Додатна обука за запослене, нарочито везано за познавање страних језика и рада на компјутерима је такође потребно, а ангажовање новог особља мора бити везано за одговарајући степен стручног образовања. Мере усмерене ка побољшању сарадње између ТО су такође потребне. Одређени кораци су већ начињени, поготово у виду напора да се повежу најважније манифестације. Формирање Регионалне туристичке организације може једно од потенцијалних решења за превазилажење проблема у функционисању и обављању основне делатности ТО.

4) Бољу приступачност туристичких атракција

Југ Србије има велики потенцијал за развој појединих аспеката туризма (бањски, транзитни, манифестациони, зимски туризам, сеоски туризам и историјски споменици) на основу богатог и нетакнутог окружења са одређеним јединственим карактеристикама (храна, архитектура, навике, итд), спортским објектима, историјским наслеђем. С обзиром да је у свету присутан растући тренд потражње за таквим облицима туризма, ове могућности бе се требале искористити како би се привукли туристи.

У том смислу, неопходно је предузети хитне мере у погледу сигнализације туристичких локалитета, као и обнову и изградњу основних елемената инфраструктуре који су неопходни за унапређење видљивости и приступачности туристичких атракција.

У погледу приватизације, очекују се конкретне акције везане за неколико туристичких атракција. Ово ће обезбедити неопходан подстрек за инвестирање. Атракције које спадају под надлежност општинских или државних власти се озбиљније требају узети у обзир, поготову оне са потенцијалом да постану конкурентна предност региона.

5) Развој нових туристичких производа

Југ Србије има велике потенцијале за разноврсну туристичку понуду. Етно туризам, религиозни туризам, бањски туризам, су само неке од потенцијалних категорија које могу бити интересантне како домаћим тако и страним туристима. Ове активности захтевају велику подршку од стране донатора и јаку сарадњу између свих чинилаца из области туризма. У том смислу, решења се могу постићи промоцијом предузетништва, подстицањем свих активности везаних за израду јединствених и широм света познатих туристичких производа у ширем смислу (сувенири, туристички пакети, национални ресторани, итд.), изградњом мрежа и кластера у сектору, успостављањем посебних структура које би могле подржати развој сектора.

Туризам није развијен сразмерно потенцијалима подручја које карактерише природне лепоте, биодиверзитет, културно историјски споменици и већ изграђени, постојећи капацитети. Активирањем ових потенцијала уз помоћ додатних финансијских средстава, решавање инфраструктурних проблема и упошљавањем стручног кадра, као и осмишљавање организованије понуде, ова грана привреде би могла да значајније допринесе повећању друштвеног производа подручја.

Табела 30. Туризам – приоритети и мере

ТУРИЗАМ – ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ

Приоритет 1: Унапређен имиџ јужне Србије као туристичке дестинације

Мере:

- Израда заједничке туристичке понуде, ознаке (логоа), брошура и мапа
 - Стварање заједничког, регионалног наступа на сајмовима и у медијима
 - Стварање заједничког Регионалног информативног центра
 - Унапређење контакта са медијима
 - Унапређење сарадње између ТО
 - Унапређење сарадње између ТО и предузетника
-

Приоритет 2: Унапређено образовање и обука туристичког особља

Мере:

- Краткорочно образовање (курсеви језика, локална кухиња)
 - Дугорочно образовање (Виша економска школа)
 - Практичнија искуства у туристичким/услужним школама
 - Унапређење знања и укључености општинског особља одговорног за туризам
-

Приоритет 3: Унапређена видљивост и функционалност Туристичких организација

Мере:

- Унапређење локације, означености и видљивости Туристичких организација
 - Прилагођавање броја запослених стварним потребама
 - Унапређење система туристичких такси
 - Инвестирање у нове технологије
 - Унапређење сарадње и размене знања између ТО
 - Унапређење образовања запослених у ТО
 - Унапређење сарадње између ТО и предузетника
-

Приоритет 4: Боља доступност туристичких атракција

Мере:

- Унапређење означавања туристичких атракција
 - Унапређење сарадње између ТО
 - Унапређење регионалне сарадње између ТО и предузетника
 - Повећање општинског инвестирања у регионални развој туризма
-

Приоритет 5: Развој производа (за нове туристичке категорије)

Мере:

- Развој транзитног туризма
- Развој сеоског туризма
- Развој активног туризма (излети, шетње, бициклизам)
- Модернизација Бујановачке и Сијаринске Бање
- Подстицај пројектовању и имплементацији „Жутих путева“ (интегрисано кружење историјским наслеђем)
- Подстицај пројектовању и имплементацији „Жутих путева“
- Подршка инвестицијама на реадаптацији традиционалних зграда у туристичка одмаралишта

– Подршка организованим иницијативама за повећање свести о доприносу сваке нације мултикултурном регионалном наслеђу

– Увођење система квалитета (функционисање туристичких инспекција)

– Привлачење директних страних инвестиција

– Унапређење регионалне сарадње између ТО и предузетника

Предуслови за реализацију концепта су бројни, те је потребно:

– већи степен организованости и синхронизованости релевантних актера: хотелских предузећа, надлежних општинских и републичких институција, заинтересованих предузетника, домаћинстава и друго;

– унапређење материјалне основе развоја туризма: адаптација смештајних капацитета, специјализованих продавница, сервиса и слично;

– кадровско прилагођавање потребама развоја савременог туризма, обезбеђењем високостручних кадрова, едукацијом и преквалификацијом запослених;

– обезбеђење финансијских средстава за финансирање неопходних инвестиција: анимирање потенцијалних пословних партнера, докапитализацијом, подстицајним средствима државе и др.;

– спровођење континуиране интензивне информативно – пропагандне активности усмерене ка циљним сегментима тржишта;

– укључивање локалних специфичности које проистичу из етнографских карактеристика овог подручја (народни обичаји, фолклор, традиционална производња хране, домаћа радиност).

1.2.5. Развој људских ресурса и социјална питања

Просечни ниво образовања популације у Србији је међу највишим у Европи, али југ Србије је испод просека Републике. Имајући у виду да је за стварање конкурентне привреде улога индустрије доминантна, приоритет свих приоритета представља развој људских ресурса. Нова економија базирана на знању, чије компаративне предности су у развоју активности високо додате вредности, а не на ниским вештинама и ниским платама, захтева иновативне таленте и способности. Закључак: аутоматизам тржишта је недовољан да се премости јаз у способностима људског потенцијала, јавне инвестиције у овој области су неопходне.

Политика развоја људских ресурса у Европској унији се заснива на принципу да је приступ образовању природно право свих грађана. Земље чланице су препознале потребу за развојем едукативних система, заснованих на генералном знању привредног друштва, појачаним практичним приступом и флексибилношћу, која се односи на радну снагу/тржишне потребе. У последње две деценије, нова остварења су резултирала комплементарним едукативним системом, који приоритет даје процесу учења током читавог живота. Ово пружа могућност за преквалификацију радне снаге и интеграцију на тржисте рада социјално-угрожених група (дужи временски период незапослене жене, људи преко 45 година, инвалидне особе, Роми итд). Исти приступ би се требао применити и у системима едукације и обуке у региону јужне Србије.

Карактеристика региона је висока стопа незапослености, која несумњиво резултира неразвијеној економији. Међутим, други аспект је такође веома озбиљан – структура људских ресурса није одговарајућа и није у складу са потребама тржишта рада. Другим речима, евидентан је недостатак менаџмента људским ресурсима, и на општинском и на регионалном нивоу.

Релевантни под-приоритети и мере су креирани у сагласности са Европском стратегијом доживотног учења, кључним елементом Лисабонске стратегије. Политика развоја нових вештина је базирана на активном дејству фокусирајући се на Повећање квалитета радне снаге, усмерена је на различите компоненте становништва, радне снаге и неактивних.

Сви идентификовани проблеми се могу решити улагањем у:

1) Подизање нивоа знања и специјалних вештина

Из EX-POST анализе јасно произлази закључак о неподударности између потреба тржишта рада (изражених од стране послодаваца и samozапослених људи) и нивоа образовања и обучености радне снаге. Како би се премостио јаз између понуде и тражње потребно је да се поред редовног образовног система успостави и систем перманентног образовања, заснован на концепту едукације током читавог живота (едукација одраслих). Филијале Националне службе за запошљавање (НСЗ) могу бити водеће организације у овом процесу. Остале организације на националном, регионалном и општинском нивоу такође играју важну улогу.

Модернизација образовног система. Очигледна је потреба модернизације и преоријентације образовног система на националном нивоу ка новим наукама, истраживањима, технологијама и иновацијама, као и програма практичне обуке која би се приближила потребама привреде посебно увођењем предузетничког школског програма у средње школе и комплементарних образовних система, што је у надлежности Министарства просвете.

Обука оријентисана ка потребама тржишта радне снаге. Велики број обука није директно повезан са потребама тржишта радне снаге. Интензивно истраживање образовних потреба регионалне привреде међу предузетницима, организована у обе филијале НСЗ и размена резултата између свих регионалних и националних учесника је више него потребна. Ипак, очигледна је потреба фокусирања на понуду различитих курсева из менаџмента и предузетништва, подржавајући МСП и предузетнике. Ови курсеви би требали пружати одговарајуће знање предузетницима, подстицајући их да оснивају нове бизнисе, као и да побољшају знање менаџера МСП и других пословних стручњака. Већина општина би требала да оснују овакве врсте институционалних центара, стварајући мрежу институција. Едукација о бизнису би се требала координирати на регионалном нивоу. Модернизација програма обуке је у великој мери подржана од стране међународних организација.

Едукација запослених (обуке, семинари, преквалификација). Веома је важно створити адекватну краткорочну едукацију намењену запосленим људима са традиционалним образовањем и недостатком модерних знања. Очигледно је да ова обука мора бити повезана са потребама тржишта радне снаге. Треба усмерити пажњу на подизању нивоа свести послодаваца да шаљу своје запослене на обуке у циљу стицања специјалних вештина и вишег нивоа знања. Сваке године један или два привредна сектора требају добити посебну пажњу. Такође је потребна додатна едукација синдикалних лидера. Они су у сталној конфронтацији са новом економском реалношћу, а познавање карактеристика тржишне економије је есенцијална овим лидерима у саветовању њихових чланова.

2) Унапређење приступа тржишту радне снаге

Приступ тржишту радне снаге је отежан одређеној групи људи. Веома је важно унапређење функционисања тржишног механизма кроз обезбеђивање информација и кроз пружање помоћи у избору послова.

Функционисање Националне службе за запошљавање. Услуге и капацитети Службе за запошљавање у великој мери зависе од републичког буџета. Заједничка анализа послодаваца и људи који траже посао о функционисању НСЗ, као и дискусије о резултатима њиховог рада би биле од велике користи у процесу промене процедура и одређивању приоритета у коришћењу ограничених средстава. Национална служба за запошљавање није повезана ни са привредним, ни са образовним системом. Ови центри нису довољно проактивни. Без сумње, НСЗ би требале имати кључну улогу, требале бити центри који повезују понуду и тражњу на одговарајући начин. На страни тражње, ови центри би требали препознати реалне потребе за људским ресурсима, што је основна претпоставка за оснивање ефективног и ефикасног тржишта радне снаге. С друге стране, на основу стварних потреба за људским ресурсима, НСЗ би требале иницирати већи број пројеката, у циљу развоја људских ресурса, а у складу са захтевима тражње. Другим речима, ефикасно тржиште рада подразумева добро вођене НСЗ, које су интензивно укључене у све аспекте друштва, везано за људске ресурсе. Умногост би помогло када би НСЗ имала увид у ефекте посредовања по секторима и квалификационим нивоима, и искористили резултате за систематски приступ послодавцима. Потребна је промоција модерних посредничких техника било да су индивидуалне или групне природе. Препоручљиво је формирање мешовитих клубова за тражење посла или клубова намењених циљним групама. Такође је потребно да ови клубови имају јасне резултате с циљем испитивања који су видови приступа најефективнији.

Усмеравање пажње на посредовање код младих људи без радног искуства. Омладина је најосетљивија социјална група. Ова социјална група се не третира на одговарајући начин у региону. Дрога, криминал, недостатак воље и деструктивно понашање, су веома чести међу младима. Ова социјална група се треба третирати пажљиво. Улагање у младе је најбоља инвестиција за свако друштво. У посебно угроженом положају су млади људи без радног искуства и у том смислу, потребан је посебан приступ овој угроженој групи. Посредовање код ових младих људи треба бити усмерено у правцу стицања радног искуства. Комбиновање добрих посредничких вештина и постојећих контаката НСЗ са послодавцима може имати позитивне ефекте како за предузећа, тако и за младе. Давање посебних субвенција се треба узети у обзир. Посебни напори се требају уложити у препознавање веома талентованих и амбициозних особа, уз стварање могућности за додатно инвестирање у њихову едукацију, по највишим светским стандардима. Људски капитал и талентовани људи, са потпуно развијеним потенцијалом, су најпоузданији извор конкурентне предности за бизнисе. Само људски капитал може бити иновативан, тако да брига о талентованим особама, на начин који их охрабрује на развијање свог потенцијала, мора бити један од најприоритетнијих циљева.

Образовани људи без пословне перспективе. Млади људи са образовањем, али без пословне перспективе се могу увести у програм преоријентисања и поновне едукације. Неколико пројеката је у другим земљама имало успех, што је значајно искуство. Ова врста пројеката може се радити само са високо мотивисаним људима, који су спремни да инвестирају своје време у образовање, обучавање и тражење послова.

Стварање „клубова за тражење посла“. Клубови за тражење посла постоје у многим државама и доказали су своју ефикасност у кратком периоду. Они обезбеђују енергију људима који су остали без посла или подршку људима који поново желе да приступе тржишту радне снаге. Веома је важно да клубови за тражење посла на време поставе своје циљеве и одреде циљне групе. Повезаност са реалним могућностима на тржишту радне

снаге је веома важна. Може постојати потреба за друштвено заснованим клубовима који не би били у надлежности Националне службе за запошљавање.

Претварање сиве економије у легалне токове (смањење пореза, помоћ при регистрацији, регистрација пијачних тезги). Постоји потреба за претварањем сиве економије у легалне токове. Проширење пореске основице, примена ПДВ-а и смањење нелојалне конкуренције су једни од најважнијих разлога за покретање тог процеса. На тај начин ће процес претварања сиве економије у легалне токове повећати број активних предузећа на тржишту радне снаге и самим тим повећати понуду послова.

3) Реинтеграцију и флексибилност радне снаге

Тржиште радне снаге је променљиво и одражава успех економских политика националне и локалне власти, као и динамике предузетника. Промена постаје парадигма, што значи да се људи морају помирити са чињеницом да се морају преквалификовати у циљу обезбеђивања послова током свог животног века. То је главни разлог зашто је велика пажња усмерена на повезивање људи који траже посао, нивоа њиховог образовања и предузећа. Очекује се да ће се ова улога остварити у будућности. Кључна порука младим и старим људима треба бити: „Спремите се за неколико већих промена у вашем радном веку”.

Функционисање Националне службе за запошљавање. Национална служба за запошљавање добро функционише у својој примарној улози: регистрацији незапослених људи. Важно је извршити регистрацију која одражава стварно стање, а затим са овим информацијама сачинити стратегије развоја, чији се ефекти могу измерити и бити видљиви у релативно кратком временском периоду. Функционисање служби за запошљавање у погледу посредовања се озбиљно смањило под утицајем ограниченог буџета. Нема сумње да би ове службе требале бити центри који спајају понуду и тражњу на тржишту рада, тако да препознају стварне потребе за људским ресурсима. Управо због тога, ове службе за запошљавање би се требали репозиционирати, као кључни фактор на тржишту рада, те да повезују све остале актере, као што су образовне институције и фирме.

Спречавање емиграције радно способног становништва. Евидентна је емиграција радно способног становништва из региона, што је знак немогућности привреде да апсорбује велики број радно способног становништва који се годинама налази на тржишту радне снаге или су у процесу приватизације предузећа остали без посла. Потребно је предузети све неопходне мере како би се овај негативни тренд зауставио, повратило изгубљено становништво и обезбедио привредни развој који ће отворити велики број радних места. Само на овај начин становништво ће остати у региону и дати допринос његовом развоју.

Друштвена свест о реалности тржишне економије. У тренутку када се југ Србије налази у процесу транзиције и промене привредне структуре у правцу успостављања тржишне економије, треба нагласити да је неопходна јача друштвена свест о привредној реалности. Веома је важно подржати промену менталитета у правцу „прихватања свих врста послова” и преквалификације. Тренутни менталитет није у том правцу.

4) Побољшања услова за угрожене групе

У свакој заједници има много социјалних група, са различитим интересима и потребама. Зрелост било које друштвене заједнице се мери разумевањем потреба и очекивања угрожених друштвених група, као што су особе са инвалидитетом, слепе особе, жене, омладина, припадници ромске популације итд. На југу Србије угрожене групе имају проблем у проналажењу свог места на тржишту радне снаге. У том смислу, Влада, грађанско друштво и шира друштвена заједница имају одговорност да подрже иницијативе ових група и да створе механизам за њихов поновни приступ на тржишту радне снаге. Узимање у обзир ових социјалних група, и напори ка њиховој потпуној интеграцији, је постао један од главних приоритета. Пре свега, прилагођавање инфраструктуре људима са посебним потребама, што је законска обавеза локалних самоуправа, је неопходан предуслов за економско и друштвено укључење угрожених група. Такође, покретање медијске и кампање, којом би се ставио нагласак на проблеме са којима се ове групе суочавају, у великој мери би подигло свест грађана и усмерило већу пажњу на решавање тих проблема. Међународне организације, својим програмима помоћи олакшавају овај процес, али је неопходно приближити те програме ширем кругу потенцијалних корисника.

Центри за социјални рад. Центри за социјални рад играју велику улогу у очувању минимума егзистенције за угрожене групе. Даља промоција ових установа, а посебно промоција међуинституционалне сарадње, може бити од велике користи.

5) Систем самозапошљавања и оснивања послова мањег размера

Један од начина активирања незапослених је самозапошљавање (пуно радно време) или послови мањих размера (повремене послови), којима ће ови људи обезбедити додатни приход. Требало би спровести активности у овом правцу.

Табела 31. Развој људских ресурса и социјална питања – приоритети и мере

Приоритет 1: Подизање нивоа знања и специјалних вештина

Мере:

- Хармонизација образовних профила са реалним потребама привреде
 - Практични часови у школама
 - Истраживање образовних потреба регионалне привреде
 - Формирање специјалних образовних фондова и центара
 - Образовање синдикалних лидера
 - Стварање клубова за тражење посла
-

Приоритет 2: Унапређен приступ тржишту радне снаге

Мере:

- Унапређење рада одељења за посредовање Националне службе за запошљавање (НСЗ)
 - Бољи проток информација између предузетника, НСЗ и радне снаге
 - Промоција ангажовања младих образованих људи
 - Стварање клубова за тражење посла
 - Претварање сиве економије у легалне токове (смањење пореза, помоћ при регистрацији, регистрација пијачних тезги)
-

Приоритет 3: Реинтеграција и флексибилност радне снаге

Мере:

- Промена квалификације радне снаге са суфицитарних на дефицитарне активности
 - Стварање клубова за тражење посла
 - Информације о пословним могућностима у остатку Србије и ван граница
 - Едукација радника из пропалих фабрика о реалностима тржишне економије
-

Приоритет 4: Побољшања услова за угрожене групе

Мере:

- Иницијативе социјалног предузетништва
- Прилагођавање локалне инфраструктуре потребама инвалида
- Дефинисање приоритета социјалних група у процесу запошљавања
- Подршка пројектима за модернизацију сервиса социјалног осигурања (технологије, знања, процедуре)
- Подршка унапређењима и интеграцији информационих система у социјалним институцијама

- Отварање заштитних радионица
- Већа улога корисника у активностима центара
- Стварање партнерства са друштвеном заједницом
- Унапређена сарадња са синдикатима, националним службама за запошљавање и НВО-ма
- Унапређење информационе основе Центара за социјални рад
- Већа улога корисника у реализацији активности Центра за социјални рад
- Боља промоција Фонда за социјалне иновације

Приоритет 5: Систем самозапошљавања и оснивања послова мањег размера

Мере:

- Стварање могућности за запошљавање у руралним областима
- Подршка стварању радионица за ручне радове
- Стимулација радне снаге (школарине, бенефиције) да се сами запосле
- Више инвестиција, фондова и подршке кроз повољне кредите
- Стварање бизнис инкубатора
- Промоција предузетничког духа кроз примењену економију
- Коришћење локалних медија за промоцију функције привредног развоја
- Стварање клубова за тражење посла

Самозапошљавање технолошких вишкова. Промоција самозапошљавања у реалним оквирима може реинтегрисати велики број људи који су проглашени технолошким вишковима на тржиште радне снаге. Један од начина да се дође до неопходних средстава за покретање бизниса су отпремнине које добијају технолошки вишкови. Потребан је интензивнији приступ за постизање позитивних резултата. Елементи у тој подршци могу бити: помоћ у стварању пословног плана, процена плана од стране обученог особља и обука током стартног периода.

Помоћ технолошким вишковима у виду школарине или бенефиција, како би се сами запослили по специјалним условима у легалним токовима економије је показало ефекте у осталим државама. Позитивни резултати могу се очекивати путем пружања повољних кредита, са ниским каматним стопама и дужим периодом почека.

Стварање добро опремљеног радног простора (бизнис инкубатори), са „лако улазном“, „лако излазном“ основом са одређеним бројем услуга (стручних, итд.) и подршком менаџера инкубатора (искусног предузетника) је такође усмерено ка повећању запослености.

Подршка стварању позитивне климе за запошљавање у руралним областима. Одређене међународне организације промовишу стварање малих радионица и нових кооператива у циљу повећања могућности за стицање прихода у руралним областима. Такође, постоји велико интересовање за рурални туризам као један од начина развоја села. Специјализација и коришћење савремене технологије имају исте ефекте.

1.2.6. Стратегија подстицања страних директних инвестиција (СДИ)

У настојању да се подстакне економски развој посматраних општина, сасвим је препознатљиво да на све индикаторе успешности позитивно утичу стране директне инвестиције. Са становишта локалне привреде, стране директне инвестиције (СДИ) представљају један од најважнијих инструмената посредством којих би се подстакла производња, трансфер кноњ хов-а, раст запослености, развој инфраструктуре, смањење сиромаштва, итд. Имајући у виду користи које су стране директне инвестиције створиле за неке регионе или чак читаве

земље, у међународним, али и домаћим оквирима створени су конкурентски услови за привлачење слободног капитала, а све у циљу привлачења што обимнијих и разноврснијих СДИ.

Земље у транзицији, и све оне које су убрзани економски развој поставиле као приоритетни задатак, креирање институција и механизма за подстицање страних улагања, директне преговоре са потенцијалним инвеститорима, као и стварања правног основа за заштиту права и положаја страних улагања су дефинисали као кључне мере економске политике.

Привлачење страних инвестиција дефинисано је као један од кључних развојних приоритета, имајући на уму позитиван ефекат на покретање производње, стварање нових радних места, а врло често и на повећање извоза. Вероватноћа да ће СДИ утицати на повећање извоза је тим већа што је нижи ниво развијености земље или региона у коме се оне реализују, јер је у обрнутој сразмери са развијеношћу и апсорпционом моћи домицилног тржишта.

За подручје југоисточне Европе, страни инвеститори⁵ су препознали ограничења за потенцијалне инвестирање и позиционирали их по приоритету, како следи:

- лоша инфраструктура (пре свега лоша путна инфраструктура);
- корупција – недостатак транспарентности институција и процедура, недовољно заштићена својинска права инвеститора;
- постепено повећање трошкова радне снаге;
- недовољна макроекономска стабилност;
- недовољно тржиште производних импута, као и неефикасно тржиште пратећих услужних делатности;
- нефлексибилно тржиште радне снаге и неконкурентна структура запослених;
- недовољан законски оквир за конкурентно тржиште приватног сектора;
- политичка нестабилност;
- недовољна домаћа потражња (куповна моћ);
- недовољна искоришћеност слободних зона;
- завршетак приватизационог процеса.

⁵ Извор: : Investment Confidence Index Report, Karney, 2005.

Табела 32: Стране директне инвестиције – приоритети и мере

СДИ – ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ

Приоритет 1: Стварање политичких услова за инвестирање

Мере:

- Транспарентна економска политика, закони и подзаконска акта и административне процедуре које не постављају непотребне тешкоће
- Промоција сектора услуга, пре свега финансијских и професионалних
- Гарантована репатријација капитала након завршетка инвестиције
- Ефикасне мере регистрације и заштите власништва, интелектуалне својине, високи стандарди експропријације и компензације
- Мобилност запослених
- Обезбеђивање ефективних начина за решавање евентуалних спорова, уз инструменте арбитраже

- Транспарентност процеса мотивације и избора инвеститора
 - Ратификација интернационалних споразума о промоцији и заштити инвестиција
-

Приоритет 2: Промоција и подршка страних инвестиција

Мере:

- Формирање визије за СДИ
 - Дефинисање промотивног плана и буџета за промоцију услова за СДИ
 - Охрабривање веће интеграције страних бизниса у домаћу економију и њихово повезивање са малим и средњим предузећима
 - Изградња инфраструктуре и припрема локација за СДИ
-

Приоритет 3: Политика опорезивања

Мере:

- Развој пореске политике која се базира на мерењу укупног пореског оптерећења и ефективним пореским стопама за развој приватног сектора
 - Транспарентност, јасност и предвидивост пореских закона, експлицитна законска основа за све порезе, доприносе и остале обавезе
 - Регуларно консултовање свих стејкхолдера и континуално побољшавање пореске политике
-

Приоритет 4: Антикорупцијско деловање и пословни интегритет

Мере:

- Развој ефективних стратегија, легализација и примена процедура за спречавање и кажњавање мита и корупције у складу са препорукама 10 мера против корупције у југоисточној Европи, као што су:
 - примена регулаторних и институционалних реформи да би се спречила корупција,
 - образовање и превенција у свим областима јавне администрације,
 - развој дијалога са приватним сектором о мерама превенције корупције у комерцијалним трансакцијама,
 - представљање усмерених мера које побољшавају транспарентност и интегритет јавне администрације, а посебно царине,
 - прикупљања пореза на окружном и локалном нивоу,
 - повећање напора да се инапреди компетенција, ефикасност и интегритет судства,
 - системска евалуација примене антикорупцијских мера и извештавање скупштине и јавности,
-

Приоритет 5: Трговина

Мере:

- Пуна имплементација мреже билатералних, регионалних и мултилатералних уговора о слободној трговини, укључујући СЕЕФТА и развијање појединачних уговора о слободној трговини региона

- Смањење техничких баријера за трговину и усклађивање техничких стандарда и санитарних и фитосанитарних стандарда са европским стандардима

- Повећање броја акредитованих институција за инспекцију која издају међународно признате сертификате квалитета

- Имплементација механизма за брз и ефикасан повратак ПДВ-а извозницима

- Примена брзих и транспарентних административних царинских процедура

- Развој агенција за промоцију извоза и имплементација програма промоције извоза

- Прихватање систематског и регуларног праћења и евалуације имплементације међународних трговинских споразума и израчунавање њиховог утицаја на националну економију

- Пракса сталног консултовања приватног и јавног сектора о трговинској политици

Приоритет 6: Јавна управа и регулаторне агенције

Мере:

- Значајно смањење административних оптерећења пословања, посебно кроз поједностављење издавања лиценци и овлашћења, смањење административних застоја и редизајн система ради боље контроле

- Систематско укључивање приватног сектора у невладине организације и регулаторни процес

- Доступност ефикасних и брзих процедура за жалбе

- Креирање надзорног тела за регулаторне процедуре које ће разматрати будуће ефекте мера чије се доношење планира

- Константна анализа утицаја регулаторних принципа на систем

На састанку пакта за стабилност министри земаља југоисточне Европе су усвојили декларацију која представља основу даљег улагања на нашем подручју. Основне идеје ове декларације које се везују за СДИ су:

- Наглашавање кључног утицаја који међународне, регионалне и домаће инвестиције имају на економски развој и друштвени напредак у региону;

- Уочавање потребе за регионалним „фрејмворком“ као основом за инвестирање на основу којег су земље учеснице разрадиле, имплементирале и оцениле свој напредак у побољшању инвестиционе климе у региону југоисточне Европе;

- Промовисање константног дијалога између институција јавног и приватног сектора кроз сарадњу и промоцију реформи и транспарентности и остале добре праксе, ради повећања доприноса приватног сектора и невладиних организација;

- Уочавање важности процеса придруживања ЕУ;

- Повећање сарадње присутних међународних организација на терену да би се побољшала организациона клима;

- Потврђивање да ће сарадња бити базирана на националном и регионалном усмеравању свеукупног процеса реформи.

Основне смернице ове декларације примењене су у Србији кроз следеће приоритете и мере чије испуњење треба конкретизовати и на подручју посматране три општине:

Стварање политичких услова за инвестирање

Као најефикаснији начин за креирање општег позитивног амбијента за привлачење СДИ, експерти ОЕЦД-а су дефинисали:

- Јачање транспарентности јавног сектора, како кроз стварање законског оквира, тако и кроз стварање одговарајућих институција за имплементацију и контролу, са нарочитим нагласком на судство, царинске службе и службе за добијање лиценци за пословање (ове институције су препознате са највишим степеном

нетранспарентности код земаља ЈИЕ, а према ФИАС-овој студији означене су као један од највећих баријера за привлачење СДИ),

– Обезбеђење институционалног законског оквира за пословање страних инвеститора под истим условима као за домаћа предузећа,

– Стварање квалитетног законског и имплементационог оквира, у циљу заштите својинских права страног инвеститора, као обезбеђење слободног кретања капитала (трансфер и репатријација профита),

– Обезбеђење услова за „здраву“ конкуренцију у приватном сектору,

– Смањење баријера за подстицање међународне трговине и слободни приступ новим тржиштима,

– Смањење фискалних баријера које представљају препреку за прилив СДИ.

Циљне групе за промоцију и подршку имплементацији стратегије привлачења страних директних инвестиција представљају:

– потенцијални инвеститори („Preinvestment Phase – Go Fish”);

– инвеститори у процесу доношења одлуке („Decision making phase”);

– инвеститори у пост инвестиционој фази („Reinvestment not reallocation”) – са циљем стварања повољног пословног амбијента за реинвестирање профита, као и обезбеђења додатних капиталних инвестиција постојећих инвеститора.⁶

Инвеститори при одлучивању узимају у обзир четири врсте тражње:

– тражња за производним ресурсима (input resource seekers);

– тражња за тржиштем (market seekers);

– тражња за смањењем трошкова (reducing cost seekers);

– тражња за клијентима (client followers).

С обзиром да је Србија релативно мало тржиште, она није у „првој” интересној сфери хоризонталних или локалних инвеститора, већ пре свега извозно орјентисаних инвеститора. Карактеристика ових инвеститора је да су мање осетљиви на политички ризик и макроекономску стабилност, из разлога мобилности у пословању. С друге стране, овај тип инвеститора је мотивисан ниским трошковима радне снаге (нарочито образоване радне снаге), одговарајућом инфраструктуром, непостојањем трговинских баријера, стабилном валутом и додатним инвестиционим подстицајним мерама. Имајући у виду план Владе да у директним преговорима страним директним инвеститорима понуде бесповратна средства за њихова улагања, а нарочито у најнеразвијенијим општинама, као што су ове три, и да ова стратегија планира улагања у индустријску инфраструктуру, може се очекивати да ће се врло брзо створити погодни услови за долазак првих страних инвеститора. Томе на руку иде и чињеница да је ово подручје релативно близу Косова и Метохије, Македоније и Бугарске и да је коридором 10 приближено и тржиштима Грчке и Турске.

⁶ У земљама региона ЈИЕ последњих година спроводи се интензивна редукција фискалних оптерећења и пружање стимулативних фискалних подстицајних мера ино инвеститорима /тзв. Throu competition/, што је између осталог довело до стварања тржишта у коме се са ниским трошковима може вршити реалокација капитала. Зато је неопходно да се додатним подстицајним мерама стимулишу инвеститори који су већ присутни у земљи.

Промоција подршке и привлачења СДИ у општине и регион

Концепт промоција СДИ базира се на три основне активности:

1) Представљање општина као локација за стране директне инвестиције (Image Building). У процесу изградње имиџа неопходно је прво идентификовати перцепције потенцијалних инвеститора и на основу тога поставити циљеве промоције. Главне промотивне поруке, које служе за остварење циљева, морају узимати у обзир специфичне/секторске конкурентске предности. Избор примереног начина промоције зависи од циљне јавности. Активности оглашавања је потребно ускладити са другим активностима, које су повезане са придобијањем страних инвеститора. Због ограничености финансијских средстава и релативно посредних учинака, активности на промоцији морају у великој мери бити везане за циљне групе/секторе, које ће дефинисати будући програм промоције.

2) Директни маркетинг (Investment Generation). И ако је главни генератор нових инвестиција усклађеност карактеристика локације са потребама и жељама инвеститора, ипак на коначну одлуку може у одређеној мери утицати и активна улога Агенције за промоцију извоза и страних инвестиција о којој смо писали. Придобивање страних инвестиција непосредном промоцијом је најбољи начин за успостављање веза са новим потенцијалним инвеститорима, јер се ради о директном приступу прилагођеном самом инвеститору и делтности којом се бави.

3) Услуге за стране инвеститоре (Service for Investors). Услуге страним инвеститорима можемо поделити у три групе: Услуге у прединвестиционом периоду – пружање информација, подршка посетама инвеститора и успостављање веза са другим институцијама, Услуге у процесу инвестирања (пружање помоћи приликом добијања разних дозвола и сагласности надлежних органа, обезбеђивање одговарајућих локација инфраструктуре и помоћ код почетних проблема, који се јављају код сваке нове инвестиције), и услуге у постинвестиционом периоду (које укључују одржавање пословних веза са постојећим инвеститорима, анимирање и помоћ код нових инвестиција, те помоћ код формирања добављачке мреже између домаћих предузећа и страних инвеститора).

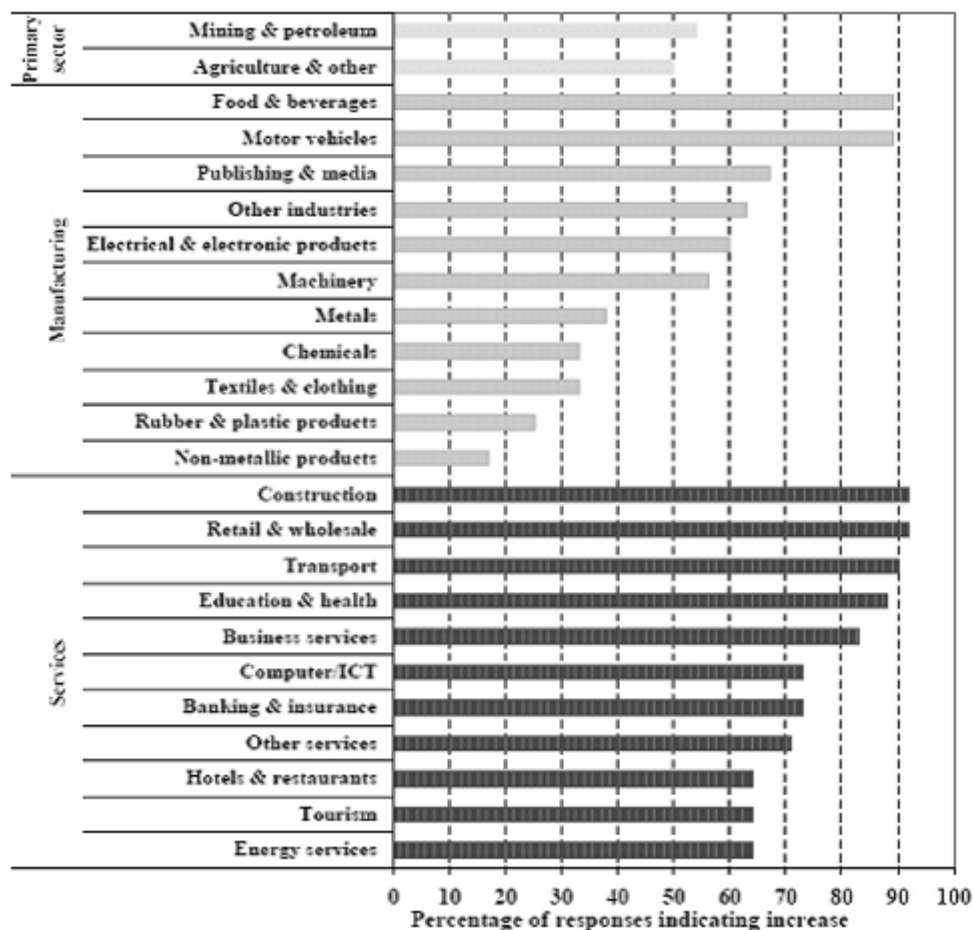
Потенцијал пољопривреде: индустрија хране и пића и дуванска индустрија у привлачењу СДИ

Када се сагледају трендови кретања инвестиција у пољопривреду за земље централне и источне Европе, према предвиђањима 100 највећих, примарни сектор (пољопривреда и рударство) ће бити најмање интересантни за инвестирање. Само 38% се изјаснило позитивно о даљем расту СДИ у овом сектору, при чему се већи број инвеститора изјаснило о повећању СДИ у области пољопривреде (50% њих изјаснило се да у периоду 2005–2007 очекује повећање СДИ у овом сектору). С друге стране, готово 70% испитаних, односно 90%, за регион источне Европе очекује да ће доћи до повећања СДИ у области прехранбене индустрије, индустрије пића и дуванске индустрије. С обзиром на то да су И&Р инвестиције углавном за наведени период усмерене ка развијеним земљама, предвиђа се да ће земље ЈИЕ бити атрактивне углавном као производне зоне, зоне логистике и тржишта набавке. У том контексту, приоритети изградње индустријске инфраструктуре, у потпуности подржавају планове за привлачење страних директних инвестиција.

Потврду можемо наћи у статистици региона о оствареним СДИ у областима пољопривреде и прехранбене индустрије у региону.

Уколико посматрамо структуру инвестирања у региону можемо запазити да је ниво СДИ у пољопривреду мали, док су много значајније инвестиције остварене у области прераде хране, индустрије пића и дуванске индустрије. Тако, у Хрватској је 13.9 мил. евра инвестирано у пољопривреду, док је 243 мил. евра инвестирано у прехранбену индустрију, у односу на 6.1 милијарду укупних инвестиција остварених 2003.г. У Бугарској су СДИ у пољопривреду износиле свега 12,4 мил. евра у односу на 6.4 милијарде укупних инвестиција у 2003. године. Такође, у Македонији од 979 мил. евра колико су износиле СДИ за 2004. г. свега 4.39 милиона евра је инвестирано у пољопривреду, док је у индустрију хране и пића инвестирано 79.7 милиона евра. Једино су значајније инвестиције у сектор пољопривреде реализоване код нас и чине око 9% укупних СДИ у 2003. години.

Слика 7: Прогнозе за СДИ у примарним и секундарним областима

Извор: UNCTAD WIR 05

Посебну пажњу треба усмерити на побољшање и повећање основне производне активности, која ће се у великој мери реализовати кроз домаће инвестиције и кредитне аранжмане. Циљне групе инвеститора у овом сектору треба тражити у прерађивачкој индустрији, пре свега индустрији сокова, млечној индустрији, прерађивачкој индустрији, инсистирајући на кноњ хоњ и преносу технологија као основним типовима инвестирања, с посебним акцентом на пуну реализацију и искоришћеност пројекта слободних зона (као центара за прераду производа, под посебним условима пословања), као и могућност канала дистрибуције прерађивачке индустрије (Suplay chane) за потребе туристичких објеката⁷.

IV. ИНСТРУМЕНТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Увод

Имајући у виду чињеницу да су многе стратегије економског развоја остале само литерарна грађа кабинета министара и њихових најближих сарадника, уверени смо да је један од значајних сегмената сваке стратегије план имплементације и инструменти за реализацију постављених стратешких циљева. Инструменти који се могу користити приликом имплементације стратегије, на које ће се наслањати имплементација општинских стратегија, су: кластери, финансијски фондови, индустријска инфраструктура и конкретни пројекти.

У наставку ће бити представљен основни концепт ових инструмената и начин на који се планира њихова примена у процесу имплементације ове стратегије.

⁷ Supply chane представља различите облике дистрибуције производа, обично се односи на великопродајне објекте.

1. Допринос кластера развоју привредних кретања

Кластери су групе међусобно повезаних предузећа, добављача, пратећих индустрија и институција које су смештене у одређеном географском подручју. Кластерске групе функционишу као мрежни систем. Чланови кластера изграђују партнерске односе купац–добављач и помажу једни другима како би удовољили тржишним захтевима у погледу дизајна, производње и испоруке.

У оквиру модела кластера, мала и средња предузећа представљају „мотор“ регионалног развоја. Развој кластера представља кључан модел технолошке и индустријске организације у првом реду малих и средњих предузећа, чиме ова предузећа остварују висок ниво продуктивности и иновативности и доприносе подизању нивоа конкурентности регије у којој се налазе. Постоји јасна зависност између концентрације и развијености малих и средњих предузећа, развијености предузетништва и кластеризације.

Програм повећања конкурентности путем кластера је скуп процеса помоћу којих индустријски стејкхолдери (предузећа, индустријске асоцијације, агенције за економски развој, образовне и тренинг институције итд.) идентификују изазове и шансе које кооперативним акцијама могу бити остварене доста ефикасније него појединачним напорима.

Иницијатива кластера омогућава стејкхолдерима да заједно:

- конструишу заједничку, засновану на чињеницама, визију садашње и будуће конкурентске позиције индустрије;
- идентификују сметње (ограничења) за постизање конкурентности и прилике за привредни раст;
- развијају и имплементирају акције на нивоу кластера усмерене на ове сметње и шансе (прилике).

Наиме, како појединачно већи број предузећа не би могао да оствари ефекте економије обима, ни на пољу пласмана а ни набавке, кластери повећавају специјализацију и поделу рада између предузећа омогућавајући позитивне ефекте економије обима појединачним предузећима.

Купци и продавци гравитирају према кластеру док близина предузећа ствара прилику сарадње са повећаном ефикасношћу. Пословање унутар кластера омогућава кооперацију по многим питањима као што су обука, финансије, технолошки развој, дизајн производа, маркетинг, извоз и дистрибуција. Чланови кластера могу лакше да изврше подуговарање са конкурентима за оне поруџбине које превазилазе њихове капацитете што омогућава да се задрже велики и значајни клијенти. Смањују се трансакциони трошкови јер су због близине и велике фреквенције сарадње створени висок ниво поверења и пословних норми који смањују трошкове уговарања, преговарања и сл.

Кластер члановима обезбеђује информације са тржишта (захтеви купаца, трендови, нове технологије и материјали...) чиме се смањује време увођења иновација и задовољења тржишних потреба. Идеје и информације које су кључне за иновације обично лакше теку унутар кластера. Такође смањује се ризик код увођења нових производа.

У кластеру се повезују предузећа различитих величина сродне делатности како би заокружи систем у ланцу вредности. Постоје чланови лидери (већа предузећа) и чланови кооперанти (мања предузећа) чиме се ствара ефекат колективне ефикасности и стварање критичне масе неопходне за стицање конкурентских предности, и то:

- кроз кооперацију велика предузећа могу стварати шири производни асортиман и обезбеђивати веће количине производа неопходних за извозне аранжмане;
- кроз искоришћење доступних локалних ресурса (материјала, радне снаге, енергије...);
- кроз организованије ширење иновација;
- кроз заједнички наступ према добављачима, трговински удружењима, сајмовима, услугама.

Кључни доприноси за предузећа унутар кластера су повећање продуктивности, стопе увођења иновација и конкурентности. Истраживања су показала да МСП у кластеру имају знатно већу стопу повраћаја инвестиције него појединачна МСП.

Највећа корист стварања кластера и укључивања локалних малих предузећа са становишта привреде је

- подизање конкурентности, ефикасности и упослености предузећа;
- повећање запослености у региону;
- већа стопа стварања нових предузећа унутар кластера;
- искоришћење локалних природних ресурса и др.

Учесници у кластеру су:

– предузећа произвођачи (чланови кластера). Предузећа која су повезана вертикално у ланцу производње производа од дрвета и хоризонтално повезана предузећа на истим нивоима обраде дрвета;

- добављачи материјала, сировина, опреме и др.;
- купци тј. циљне групације које имају потребу за производима од дрвета;
- институције за подршку (универзитети, асоцијације, институти...).

Основна сврха кластера је повезивање наведених учесника и интересних група у систем партнерства купац–добављач заснован на међусобној сарадњи. Сарадња се остварује изграђеним везама које повећавају индивидуалну и колективну ефикасности и конкурентност. Кластер повезује:

- чланове кластера између себе ради сарадње у набавци, производњи и пласману, размене информација, искустава и сл.;
- чланове кластера (предузећа) са добављачима опреме или материјала;
- чланове кластера са институцијама за подршку и то тренинг центрима, развојним центрима, институтима и сл.;
- чланове кластера са потрошачима, директно или посредно преко трговинских предузећа.

Поред тога кластер као институција има чврсте веза са члановима, произвођачима, пружајући им спектар услуга. Неке од активности кластера су :

- организовање пословних скупова, конференција, семинара и др.;
- организовање радних обилазака иновационих и истраживачких центара;
- помоћ (финансијска и професионална) при наступу на сајмовима и изложбама;
- пружање информација путем интернет странице, билтена и сл.;
- Издавање публикације са каталогом производа, описом нових чланова кластера и др.

У пракси се срећу два приступа формирања кластера и то одоздо на горе и одозго на доле. Први приступ карактерише иницијатива стварања кластера од стране самих предузећа као тежња кооперацији, сарадњи и већој конкурентности на тржишту. Насупрот томе, у привреди која нема висок ниво развоја предузетништва и предузетничке иницијативе стварање кластера потиче „одозго“ када се институционалном подршком стимулише развој кластера где битну улогу има тело које креира модел кластера и пружа подршку предузећима у процесу прикључивања и функционисања унутар кластера.

1.1. Кластер дрвне индустрије

Како у случају формирања кластера на територији општине Бујановац–Медвеђа иницијатива потиче „одозго“ потребно је исказати оправданост формирања кластера дрвне индустрије. Оправданост је добијена на основу три групе критеријума, широко коришћених у светској пракси развоја кластера. Ти критеријуми су:

1. Потенцијал раста – Кластер треба да нуди могућност будућег раста како би инвестиције у тај сектор дале одређене ефекте. Потенцијал раста је један од најважнијих критеријума за формирање кластера. Потенцијал раста кластера је основа за следећа три под критеријума:

- конкурентска позиција – да ли кластер поседује критичне факторе неопходне за постизање конкурентске позиције на тржишту;
- досадашње перформансе индустријског сектора;
- кретање светског тржишта – да ли се на светском тржишту та индустрија има тренд раста или пада.

2. Спремност кластера – Да би се постигли ефекти мора постојати неопходан ниво интересовања, организационе способности и динамизма како би знало да ли је кластер способан да апсорбује све користи иницијативе. Два аспекта овог критеријума су битна:

- обавеза – Да ли потенцијални лидери и организације, повезани са кластером, показују интересовања за конкурентски приступ и обавезу да подржавају овакву иницијативу;
- критична маса – Да ли постоји критична маса предузећа и структуре за подршку.

3. Специфични фактори региона

- висока стопа незапослености, низак степен стручне спреме што повлачи ниске трошкове радне снаге;
- расположивост природних ресурса;
- расположивост локација за индустријску градњу и ниски трошкови закупа или куповине;
- велики потенцијали географског положаја заснован на доприносима које ће имати завршетак Коридора

10;

- могућност приступа развојним фондовима Србије под повлашћеним условима (0% камате, дужи рок отплате, посебна подршка страним директним инвестицијама);
- ниска цена предузећа која се налазе у процесу приватизације.

На подручју општине Бујановац послује 7 предузећа које се директно баве производњом намештаја са 292 запослена. Највећи произвођач је предузеће Лагадо са 205 запослених. Поред тога битна компонента овог кластера је компанија за производњу душека Симпо која запошљава 592 радника и који својим производима допуњује сектор производње намештаја. Код постојећих предузећа постоји иницијатива за сарадњу и укључивање нових предузећа коопераната. Како формирање кластера нема утицаја само на предузећа из те делатности већ се укључују добављачи из других делатности позитивни ефекти би се односили и на многа предузећа из окружења која се баве производњом текстила, металних делова и склопова, компоненти од пластике, стакла и др. Општине у окружењу поседују значајну базу дрвног материјала за прераду, нарочито на територији општине Медвеђа где шуме покривају већи део територије и чија је структура шумовитости на задовољавајућем нивоу. У медвеђи постоји и неколико приватних предузећа који се баве прерадом и прометом дрвне масе којима је за даљи развој неопходна институционална подршка. Наведено представља основу за формирање кластера коју треба надграђивати и унапређивати како би кластер ефикасно функционисао. Треба створити ефикасан али одрживи систем нарочито у области обнављања сировинске базе ових општина како се не би нарушио екосистем и постојећи потенцијал.

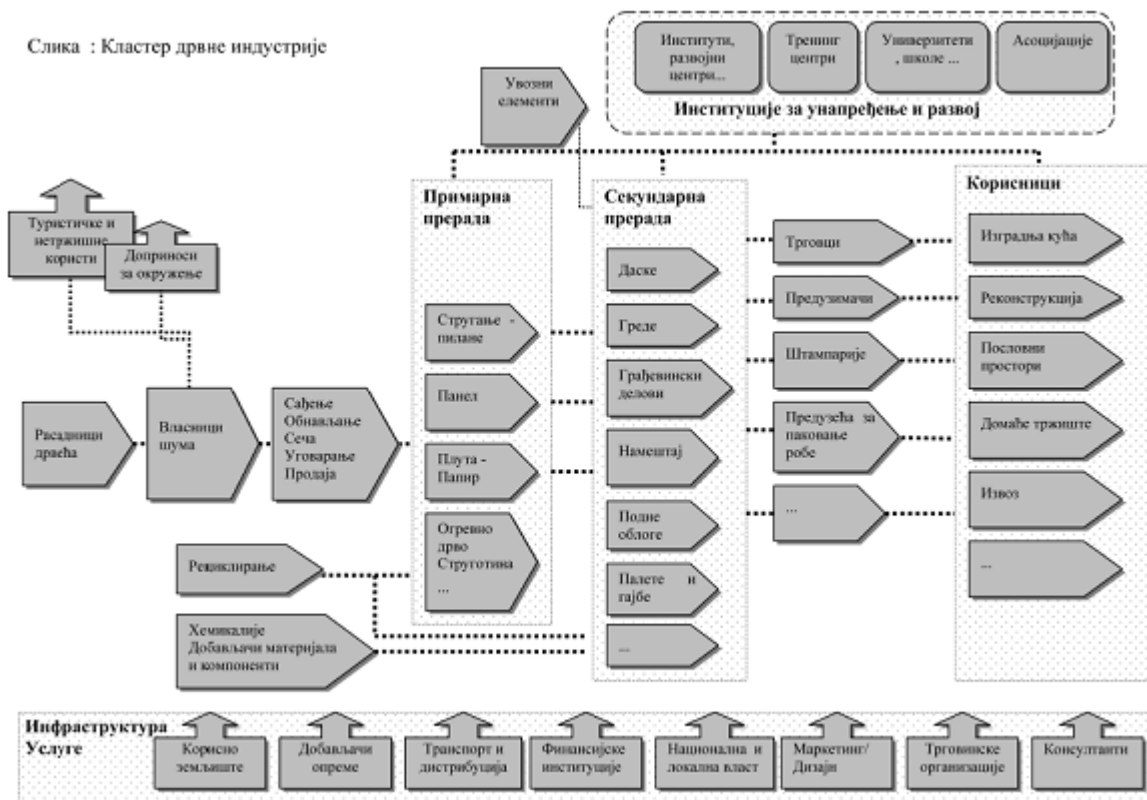
Кластер дрвне индустрије општина Бујановац–Медвеђа приказан је на наредној шеми.

У кластеру послују предузећа различитих величина и свака са својом улогом. Већина предузећа припада групи малих предузећа и они имају улогу тзв. „савршеног кооперанта“ док је мањи број већих предузећа, лидера. Сви заједно чине јединствену, конкурентну целину, користећи предности и велики и малих предузећа. Велика предузећа користе своју стечену позицију приступа тржишту, искуство, поседовања технологије, капитала... док кооперацијом са малим предузећима обезбеђују тржишну флексибилност. Мања предузећа се специјализују за производњу одређених производа који могу бити или готови производи или делови производа који се даље у оквиру другог предузећа, члана кластера, склапају у готове производе. Сва предузећа послују на бази заједничке стратегије формирање на нивоу кластера која производњу усмерава у правцу тржишних захтева. Тако на пример кластер дрвне и индустрије намештаја у Венету (Италија) има чак 13.000 предузећа и 74.000 запослених (просечно 5.7 запослених по предузећу) где постоји само 650 предузећа која запошљавају више од 20 запослених. У периоду 1991. до 1996. године ова регионална индустрија намештаја повећала је стопу запослености за 4% што је супротно са националним падом од 4.3 %. Већа предузећа, преко 100 запослених, повећала су запосленост за 16% док је на националном нивоу то повећање износило само 5.3%. У Италији постоји око 50.000 предузећа из производње намештаја од чега само 4% њих има преко 20 запослених.

Како би цео систем ефикасно функционисао утицај кластера захвата целокупан ланац вредности дрвне индустрије од инпута, преко производње па све до реализовања пласмана. У делу набавке основних инпута кластер омогућава приступ квалитетним ресурсима и стварање јаче преговарачке позиције у погледу услова набавке коју предузећа самостално не би могла да стекну. Сарадњом са развојним институцијама, образовним установама из области дрвне индустрије, контактима са произвођачима опреме и експертима из области дрвне индустрије кластер омогућава трансфер нових достигнућа у предузећа чланове чиме се повећава квалитет и продуктивност производње и прате тржишни трендови. Поред технологије веома је важан и трансфер знања како производним радницима тако и менаџерима предузећа који се постиже организованоом обуком, семинарима, креативним радионицама, посетама компанијама у развијеним земљама и сл. Кластер шаље повратне информације са тржишта и информације о новим трендовима путем интерних медија или организованих скупова. Дисперзија свега наведеног се врши према потребама и нивоу развијености тако да се тим, организованим начином, постиже равномеран развој и подизање конкурентности свих предузећа па и кластера као посебног ентитета. То је посебно важно јер кластер често пред тржиште излази са јединственом понудом производа различитих произвођача који морају имати стандардни ниво квалитета производа.

Како би то постигли кластер иницира и пружа подршку сертификацији производње успостављањем везе између произвођача и одговарајућих тела и субвенционисањем трошкова сертификације. Поред тога кластер обезбеђује сарадњу са финансијским институцијама и тржиштем радне снаге.

Слика : Кластер дрвне индустрије

Поред бриге о ефикасном функционисању како појединачних чланова тако и целокупног система кластер има улогу креирања будућих стратегија и њиховог спровођења. То значи да од кластера потиче иницијатива о развоју појединачног сектора дрвне производње па ће исте и стимулирати одређеним мерама. То је битно како за регионални тако и за развој целокупне привреде јер се на тај начин развијају компоненте које недостају у систему а коју су често увозно зависне тј. кластер стимулише отварање производње компоненти које су се увозиле или покретање производње производа који се увозе или нису присутни на циљном тржишту. На тај начин се ствара дугорочно одрживи систем дрвне индустрије који ствара нове вредности.

1.2. Кластери у пољопривреди

Повртарство

Преоријентацијом производње на производњу повртарског биља могуће је интензивно коришћење земљишта сменом две до три врсте у току године, на њиви и у заштићеном простору. Производња поврћа представља једну од најинтензивнијих грана биљне производње, а подручје Сијаринске Бање пружа идеалне услове у погледу квалитета земљишта и постојањем оптималних услова за додатно загревање геотермалним изворима. Омогући ће се висококвалитетна понуда повртарских култура, јагода, цвећа и ароматичних врста. Производња ће се обављати по еколошким принципима која ће допринети развоју општине уз могућност запошљавања локалног становништва. Производња у стакленику 190–250 пута обезбеђује већу вредност производње у односу на пшеницу. Њивска производња поврћа у односу на производњу пшенице повећава доходак за 7–10 пута, масу личног дохотка за 30–80 пута, а то значи и већу запосленост. Један хектар интензивне њивске производње поврћа еквивалентан је 80–100 хектара под пшеницом, а један хектар стакленичке производње 600–900 хектара под пшеницом.

Произвођачи поврћа у пластеницима и на отвореним пољима нису могли да остваре задовољавајуће приходе услед недостатка инфраструктуре (стакленици и системи за наводњавање) за производњу квалитетног поврћа и расада.

Фактори који доводе до смањења добити коју остварују произвођачи поврћа су:

- Многи произвођачи купују расаде поврћа са разних страна, садњу семена и расада обављају ручно, што све утиче на квалитет и резултира у већем степену угинуће расада и смањен принос.
- Недостатак стандарда квалитета за поврће отежава произвођачима да пласирају поврће поузданим велетрговцима и прерађивачима.

- Произвођачи немају приступ хладњачи која би складиштила производе.
- Произвођачи немају приступ кредитним средствима.

Створила се потреба за увођење кластеризације у производњи поврћа регистрацијом пољопривредне задруге за око 20 произвођача на подручју Сијаринске Бање која ће имати улогу развијања планова производње и пласмана за продају квалитетног расада поврћа произвођачима истог.

Овим ће се створити услови продаје сировина по veleпродајним ценама што ће смањити трошкове производње, повећаће се могућност за пласман производа и обезбедиће се боља информисаност о савременој технологији гајења поврћа.

Неопходно је обезбедити:

- мини хладњачу 50 m³ – умањиће трошкове превоза за испоруку поврћа;
- дворедну сејалицу;
- машину за прекривање фолијом – пнеуматска сејалица и машина за стављање фолије смањују степен угинућа расада за 20 %;
- дигиталну вагу 500 kg.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде ће преко одређених банака помоћи у обезбеђивању кредита ради финансирања куповине сировина, пластеника, механизације и опреме за наводњавање.

Задруга ће, као учешће у пројекту, обезбедити два велика пластеника са системима за наводњавање за производњу расада поврћа као и сировине (нпр. семена, супстрат, ђубриво, фунгициде, итд.) за производњу расада паприке, парадајза и краставаца за производњу у пластеницима и на отвореним пољима.

Један од битних корака је потписивање уговора о закупу земљишта на простору Сијаринске Бање на коме ће бити постављени пластеници.

Производња расада поврћа у пластеницима од стране задруге омогућиће продају за велики број пољопривредних организација (за поменутих 20 произвођача поврћа, асоцијација произвођача цвећа и поврћа са преко 150 чланова...).

Задруга ће обезбедити услуге маркетинга за неколико пољопривредних организација која се баве продајом салате, краставаца и парадајза познатом прерађивачу који ће ово поврће продавати ланцу ресторана у Србији.

Задруга ће такође склопити предуговоре о продаји поврћа неким страним продајним ланцима као и продавати нпр. паприку и парадајз неком од предузећа ради извоза у неке стране ланце супермаркета.

Пластеници ће омогућити прелазак са производње у једном циклусу годишње (брање поврћа са отворених поља у лето) на три циклуса годишње (брање поврћа у касну јесен, лето и рано поврће).

Пољопривредници ће остварити повећани приход кроз смањење трошкова куповином расада од задруге. Задруга ће купити увозно семе поврћа и произвешће квалитетан расад у два савремена пластеника. Производња у пластеницима омогућава произвођачима пласман поврћа 15 дана раније него произвођачима који своје производе гаје на отвореним пољима.

Овим кластером могуће је обезбедити око 400 радних места (задруга, стручни сарадници за заштиту биља, хонорарни радници, по два нова радника у просеку за свако домаћинство, сезонски радници).

Основни предуслов пословног повезивања и удруживања је идентификација потенцијалних производних и непроизводних субјеката кроз попуњавање одређених упитника који се достављају члановима пројектног тима. Након посете и вођења конкретних разговора у циљу укључивања у кластер од стране координатора пројекта, могуће је приступити једној од првих фаза укључивања која подразумева организовање стручних трибина, штампање информативних летака и едукација кадрова.

Сточарство

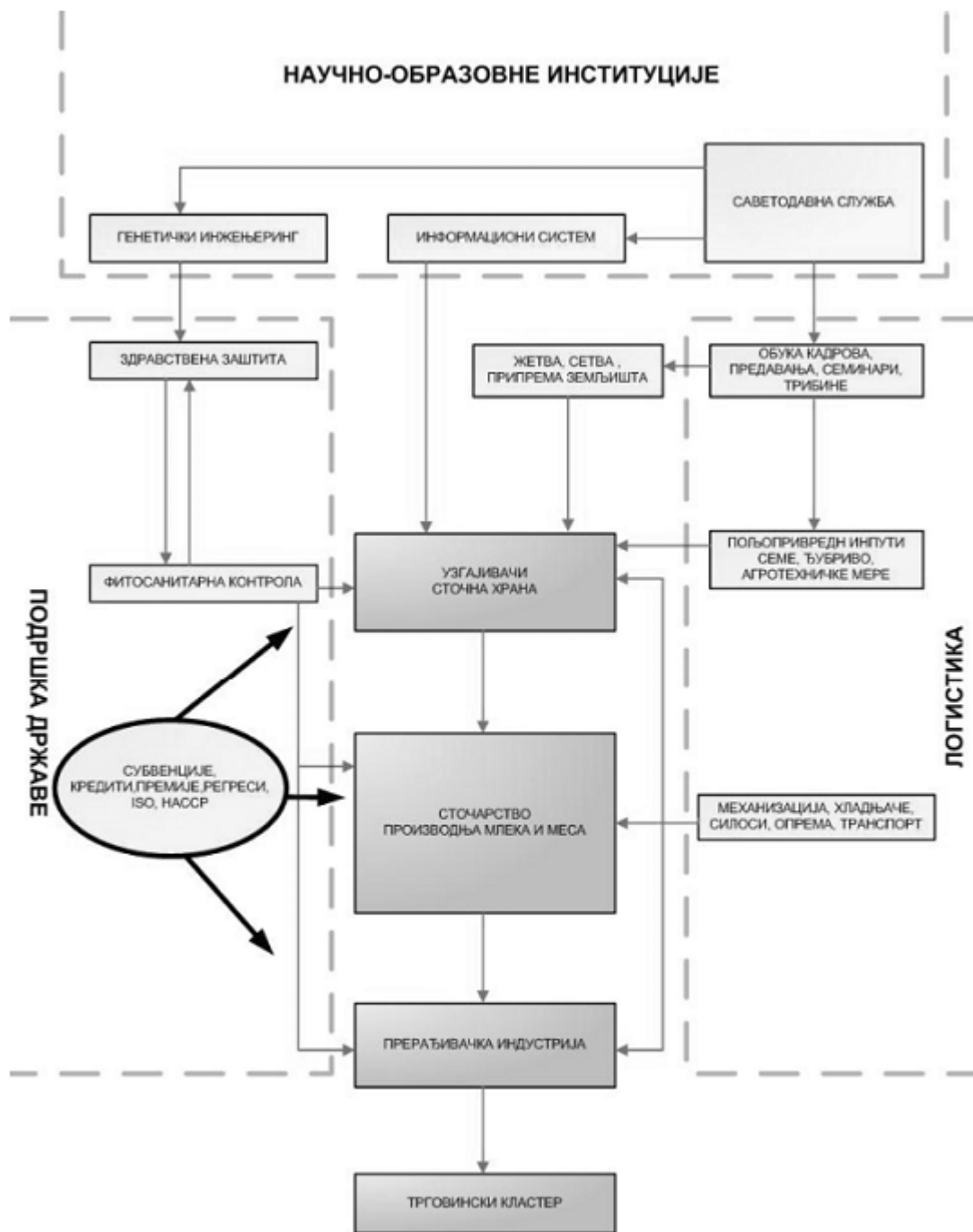
Квалитет млека које се производи на подручју Прешева и Бујановца је испод стандарда ЕУ. Милилитар сировог млека у просеку садржи 4,8 милиона микрорганизама у поређењу са 100 000 у ЕУ. Лоши услови за производњу млека и центрима за сакупљање су главни узроци оваквог стања. У региону не постоје свеобухватни програми дезинфекције. Слаб квалитет млека доводи до ниских цена за пољопривреднике и великих трошкова за прерађиваче истог. Неопходно је остварити раст производње млека кроз повећану продуктивност бољим расним саставом говеда, добрим резултатима у биљној производњи и квалитетнијим снабдевањем сточне хране. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде треба да настави програме унапређења сточарства кроз премије за млеко, унапређење расног састава, директне инвестиције и програм бесповратне помоћи,

кредитирање. Без заједничког наступа и удруживања било у задруге или асоцијације нема озбиљне пољопривредне производње. Циљ оваквог облика удруживања је заједничка набавка репроматеријала по veleпродајним ценама, смањење трошкова производње и заједнички пласман и производња млека и меса, повећање конкурентности, проналажење нових тржишта, прилагођавање правилима и стандардима ЕУ, лакше увођење нових технологија и др. Смисао оваквог удруживања је да и мали могу да производе под истим условима као и велики.

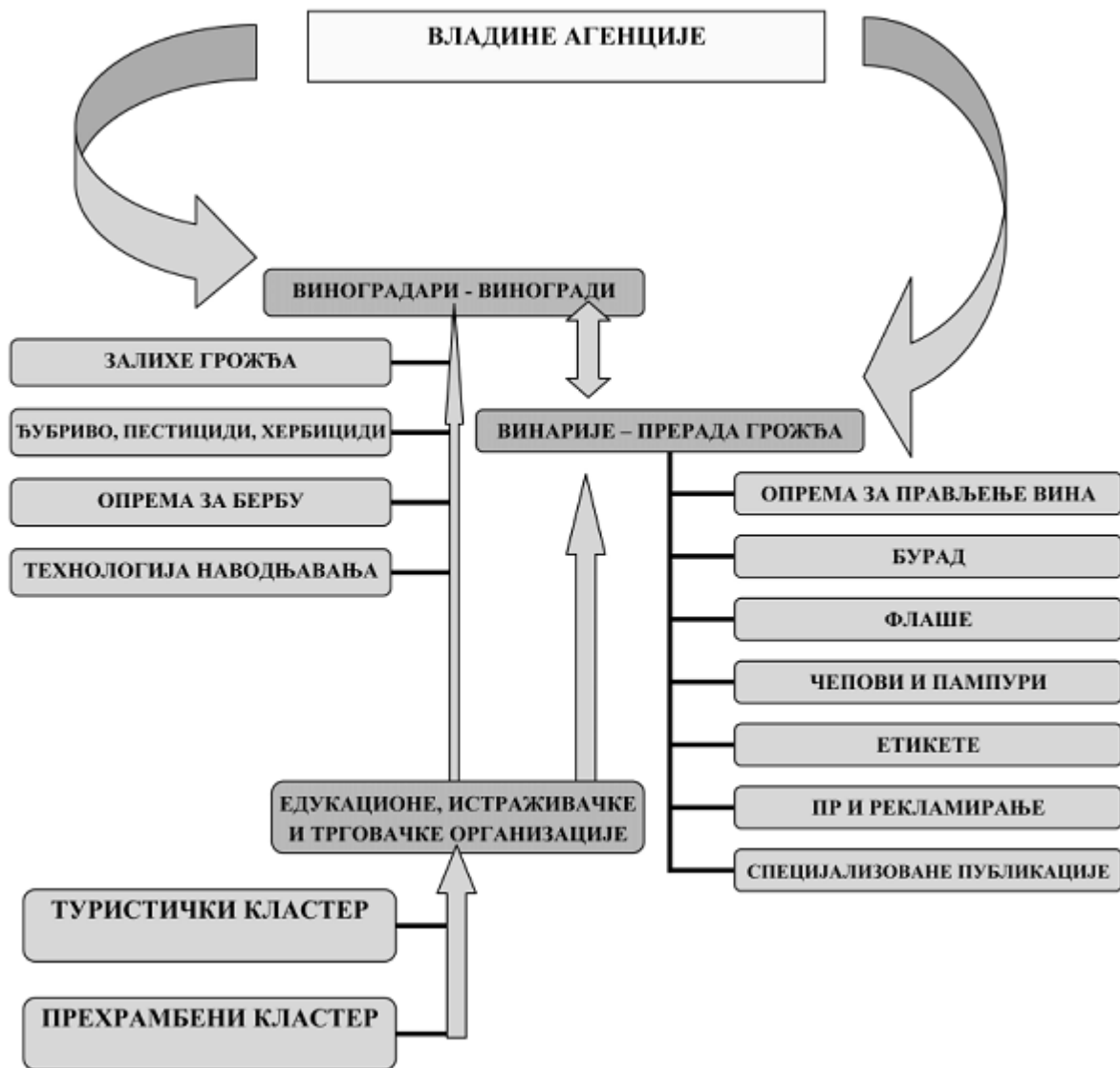
Предности:

- регистрација, системско праћење и класификација говеда у оквиру кластера;
- организовани наступ према прерађивачима меса и млека, повезивање и јачање тржишне позиције;
- трансфер савремених технологија кроз обуку фармера, семинаре и тренинге;
- организовани наступ према добављачима сточне хране и међусобно повезивање;
- јединствени систем стандардизације у оквиру кластера ISO 9001, 14000, HACCP, могућност извоза;
- међусобна сарадња са научним институцијама.

Индустријски колапс и пад прихода од јагњећег и овчијег меса довео је до пропадања организованих програма селекције и репродукције оваца на подручју општине Прешево. Неопходна је савремена технологија уз маркетиншку помоћ за успешан пласман производа.

ПРИМЕР КЛАСТЕРА У СТОЧАРСТВУ

КЛАСТЕР- виноградарство/ шема

1.3. Кластер Транспорт-Дистрибуција-Логистика

Општина Прешево, иако сада спада у групу најнеразвијенијих општина, својим положајем поседује компаративне предности за формирање тзв. ТДЛ кластера тј. кластер Транспорт-Дистрибуција-Логистика. Формирање овог кластера подржано је истраживачким резултатима који потврђују да би улагање у саобраћај као привредну грану највише допринело привредном развоју општине Прешево. Тренутно од важнијих саобраћајница кроз општину Прешево пролазе два магистрална пута првог реда и то Београд-Скопље и Прешево-Гњилане и железнички део коридора 10 на правцу Београд-Ниш-Скопље. Прешево због своје географске позиције и близине коридора 10 чији завршетак је неминован у наредном периоду поседује потенцијал будућег дистрибутивног центра региона. Коридор 10 је најкраћа веза између запада и крајњег југа Европе па према томе је и значајна транзитна веза ова два краја. Поред близине Коридора Прешево има низ других предности. Овај предео је одувек био трговински усмерен пре свега из наведених географско-локацијских фактора па се институционалним мерама и усмеравањем овај регион може развити у логистички центар ширих географских размера. Тренутно у општини послује 80 трговинских предузећа која генеришу 36.7% запослених и 50% укупног прихода и добити.

Дистрибуција, транспорт и логистика су заједнички за многе индустрије па су као такве комплементарне у региону. Кластер дистрибуције и транспорта и логистике обухвата : трговине на велико, транспорт (различитим облицима превоза), службе за испоруку робе, поштанске услуге, складиштење, паковање, етикетирање и др.

Кластер овог типа обједињује различите индустрије и послове укључене у кретање робе између производње и продаје тј. ентитете транспорта плус трговине на велико. Такође је у овај кластер укључена и трговина на мало.

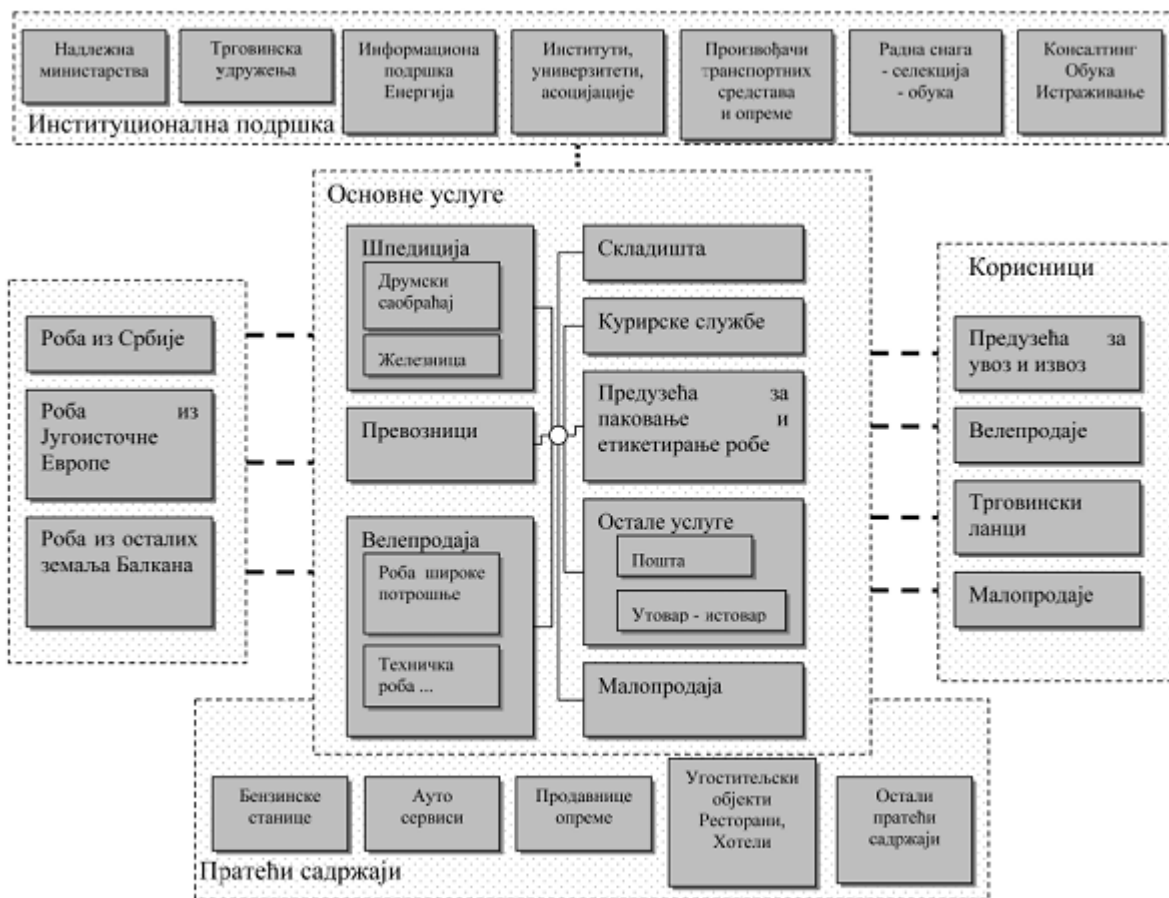
Веза дистрибуције и економског развоја се налази у дистрибутивним капацитетима, дефинисаним као централизованим операцијама који:

- опслужују регионално тржиште;
- консолидују велике пошиљке од стране различитих произвођача;
- обрађују и прегрупишу производе у поједине поруџбине;
- одржавају целокупне линије производа за клијенте;
- формирани су пре свега за кретање добара, пре него складиштење.

Југ Србије своје географске предности стиче пре свега близином великог броја граничних прелаза према Бугарској, Македонији, Албанији, Косову и Метохији и налази се такође на тремеђи. Овај регион даље пружа могућност транзита са Грчком, Турском и многим другим земљама.

Поред тога овај регион атрактиван је и због ниских цена коришћења постојеће дистрибутивне инфраструктуре и изградње нове. Поред тога постоје многе субвенције које стимулишу инвестирање у овај регион, тако да се може инвестирати под повољнијим условима. Цена радне снаге у овом региону је такође на ниском нивоу.

Учесници овог кластера са међусобним везама приказани су на следећој шеми.

Слика : Кластер Транспорт-Дистрибуција-Логистика

Формирање кластера оваквог типа значајно би допринело развоју региона како због директног доприноса развоја саобраћаја као индустријске гране тако и посредно развојем других привредних делатности чијем развоју би допринела развијена инфраструктура и повећан број кретања људи, робе и капитала. Кластером се ствара систем којим се захватају све интересне група у промету роба. Тај систем подразумева постојање свих неопходних ресурса и институција тј. са једне стране квалитетну шпедицију, информациону подршку, праћење и контролисање, складишта, магацине, хладњаче, службе за претовар робе и др. а са друге стране су

подржавајуће институције које одржавају везе између интересних група, брину о одржавању и унапређењу система, стварају везе са корисницима услуга, са добављачима опрема и др. Поред услуга транспорта и дистрибуције интересе за постојање на оваквој локацији пронашла би многа предузећа за паковање. етикетирање роба бар кодовима, ценама и сл., разне доставне службе, представништва произвођача, погоне за дораде и додавање одређених компоненти на производе, станице за контролу квалитета и др.

Велика фреквенција људи, роба и капитала повлачи за собом и развој многих других пратећих делатности попут угоститељских објеката, бензинских станица, маркета и доста других пратећих садржаја транзитног подручја.

2. Индустијска и пословна инфраструктура

Тренутни недостатак услова за пословање и привлачење већих инвеститора у посматраним општинама је главна препрека у погледу имплементације стратегије убрзаног економског развоја. Ако се има у виду бројност и минорна пословна ефикасност постојећих предузећа у овим општинама, постаје јасно да ендогени покретачи економског развоја нису расположиви. Сви напори институција Србије, па и међународних организација, које подржавају економски развој, нису дали значајније резултате. У том смислу, полазна хипотеза, да је развој заснован на локалним потенцијалима и способностима локалних предузетника кључ успеха, једноставно није реална. Неопходна је покретачка снага већих потенцијала, снага која није условљена ограничењима и слабостима локалног тржишта, већ усмерена на искориштавање локалних предности и потенцијала. Најзначајније предности и потенцијали су, пре свега:

- врло добар гео-стратешки положај имајући у виду удаљеност од тржишта неколико земаља, (Македонија, Грчка, Албанија, Црна Гора, Бугарска, па и Румунија);

- ниски трошкови радне снаге, ако се узме у обзир просечни ниво зарада, и мала могућност да оне убрзано расту, с обзиром на постојећу стопу незапослености;

- могућност повезивања са локалним добављачима, која је врло извесна, с обзиром да постоји извесна иновативна кратковидост и усмереност само на локалне потребе, многи су спремни да раде у кооперацији са великим купцима, који би обезбедили стабилност тражње;

- ниски трошкови закупа или куповине земљишта, као и могућност ширења поседа;

- бенефиције и приступ изворима средстава за инвестирање засновани на подршци Владе убрзаном развоју најнеразвијенијих општина и округа.

Искуства и позитивни примери убрзаног развоја заосталих региона у „транзиционим“ земљама и земљама ЕУ које су имале проблема са нивоом економске развијености пре 10–15 година, указују да су експоненцијални раст и корените промене привредне структуре реалност, заснована на стратегији и систематском улагању у њену примену. С друге стране, ни један пример убрзаног развоја није познат без спољњег покретача, без иницијалног раста заснованог на лидерским предузећима, чија производна, тржишна и пословна моћ превазилази услове локалне привреде и утицаја.

Са становишта посматраних општина, индукцију убрзаног развоја је могуће обезбедити и привлачењем домаћих инвеститора, уколико имају озбиљне планове наступа на поменутим тржиштима и уколико су заинтересовани не само за приступ јефтиним ресурсима него и за трансфер дела својих кључних активности на подручје ових општина, као и на укључивање локалних добављача или коопераната у мрежу својих кључних пласмана изван локалног тржишта, па и саме Србије.

Да би се створиле претпоставке за долазак предузећа која би иницирала процес развоја локалне привреде неопходно је створити одређене предуслове. На бројна постојећа ограничења у постојећој индустријској и пословној инфраструктури је указано и у прегледу стања и кроз приоритете економског развоја. Овде желимо да укажемо на типска институционална и инфраструктурна решења која се морају имплементирати у оквиру општина, и на иницијативу локалних власти. Пре свега неопходно је створити услове за оснивање и рад:

- start-up центри и предузетнички инкубатори;

- индустријске зоне;

- логистички паркови;

- занатско-услужни и туристички паркови;

- земљишта од посебног значаја за туризам;

- пословно-административни центри.

Тренутни недостатак предузетничких паркова је само један од значајних недостатака пословне инфраструктуре општина. Услови и услуге које се нуде у оваквим парковима су и код нас и у свету све значајнији и готово стандардизовани. Паркови треба да представљају изbalансирану понуду кадровских потенцијала, пословног амбијента и опремљености, финансијских стимуланса, техничко-технолошке опремљености, локација и објеката, у условима усаглашеним са захтевима заштите човекове околине. Овакви паркови могу да буду смештени само у административним центрима општина, имајући у виду потребу да обезбеди и блиску повезаност и сарадњу са свим институцијама локалне власти и администрације која може допринети ефикасном обављању основне делатности предузећима која послују у оквиру паркова. Поред тога, на одабир микро локације паркова ће значајно утицати и могућност њиховог директног повезивања са коридором 10 и најзначајнијим регионалним саобраћајницама.

Предузетничко-индустријски паркови треба да буду повезани са предузетничким парковима и да представљају њихов производни сегмент. Избор локација ће зависити од локалитета постојећих предузећа чија инфраструктура и објекти могу бити искоришћени као почетно језгро, што ће допринети заинтересованости инвеститора за њихову приватизацију, и смањењу потребних улагања у заснивање паркова. Други важан фактор ће бити повезаност са саобраћајницама и са другим привредним или туристичким капацитетима, како би се постигло снижавање трошкова повезивања или избегло нарушавање амбијента пословања у другим делатностима. Трећи утицајни фактор је власништво земљишта и сложеност и цена његовог превозиња овим наменама.

Да би се извршиле адекватне припреме и реализовали пројекти заснивања предузетничких, индустријских, пословних и туристичких паркова неопходно је спровести:

- краткорочне мере припреме некретнина за планиране намене у оквиру индустријских паркова, на основу чега ће се предвидети локације највишег степена спремности за реализацију;
- детаљно вредновање локација и потенцијалних инвеститора на основу усклађености са стратегијама и приоритетним делатностима у општинама;
- увођење иновативних подстицајних мера за привлачење инвеститора, на основу подстицаја које обезбеђују надлежна министарства, локална самоуправа или развојни фондови државе. Осим финансијских, као погодне се сагледавају и материјалне бенефиције (бесплатно земљиште, убрзани поступци одобравања градње, инфраструктурно опремање локација на терет средстава локалне самоуправе и надлежних министарстава и јавних предузећа);
- презентацију локалних инфраструктурних, ресурсних, тржишних и кадровских потенцијала општина на домаћем и међународном нивоу, посредством локалних и националних развојних агенција и министарстава.

Реализација заснивања и покретања паркова који су поменути захтева улагање значајних средстава. Пројектована повећана издвајања државе за убрзани развој најнеразвијенијих општина и округа су значајна, али још увек недовољна. Међународне организације и фондови за сада само симболично доприносе реализацији одабраних пројеката, али се њихова појачана активност може очекивати са остваривањем права наше земље да користе средства предприспунних фондова ЕУ (Instrument of pre accession). Као трећи извор финансирања су самостална или удружена улагања приватних компанија у пословање на посматраном подручју, која ће бити иницирана или понуђеним условима пословања или подстицајима која могу остварити на бази пројеката које усвоје државне или међународне финансијске институције, а који су у складу са приоритетима и циљевима стратегије економског развоја. Поделом ризика улагања између ова три сектора се може остварити значајни инвестициони буџет и динамика, која ће посредно покренути и локалне инвеститоре, као и добављаче роба и услуга.

Формирање буџета и приступа намењених привлачењу значајнијих домаћих или страних инвеститора не треба да умањи активности и мере које се од стране државе и домаћих развојних фондова предузимају у правцу оживљавања сектора МСП. Напротив, може се очекивати да са доласком значајнијих инвеститора, буде покренут ланац захтева за додатним, мањим, али сада умреженим пројектима локалних предузећа са делатношћу предузећа која имају улогу спољњег иницијатора промена.

У ранијим годинама, широм Србије се у недовољно развијеним општинама, приступало изградњи инфраструктурних објеката и индустријских зона, као и пословних центара са намером да они привуку предузећа сами по себи. Већина од тако покренутих зона и центара су сада затворени или се користе са јако малим капацитетом. Поучени тиме, морамо створити приступ где потенцијални „чланови“ паркова морају уложити бар 50% средстава од вредности инвестиције, како би се обезбедила мотивација да максимизирају коришћење капацитета и потенцијала који ће бити створени на бази заједничког улагања. Чак и та средства могу бити обезбеђена из развојних фондова у виду кредита, а предмет обезбеђења враћања средстава може бити залог самих објеката и земљишта која су у функцији реализације пројекта који се зајенички уговори.

2.1. Индустријски паркови

Локације за формирање индустријских зона у општинама са недовољном развијеношћу могу бити врло значајне за способност привлачења спољних инвеститора. У њима имају интерес да буду смештени произвођачи како би користили предности близине добављача или сировинских ресурса или близине циљних тржишта. Посебну погодност доносе чланови индустријских паркова који су оријентисани на добављаче, јер најчешће њихов долазак и веће повезивање са локалним добављачима доприноси и расту њихове продуктивности.

Индустријске зоне су зоне намењене градњи произвођачких капацитета. Опремање техничким условима за почетак градње и производње пада на терет и изводи се у организацији самих инвеститора. Међутим, општине које желе да буду конкурентне са понудом локација за индустријску градњу предузимају кораке који знатно скраћују време почетка експлоатације одабране локације или коначног покретања погона, па на терет својих буџета, чак и из кредита, финансирају техничко опремање локација. Најчешће се овакве инвестиције исплате већ код привлачења једног инвеститора, јер су они спремни да покрију те трошкове, свесни уштеда у времену и организацији обезбеђивања потребних техничких услова. Сви наредни инвеститори имају мање трошкове техничког опремања локација, али је вредност опремљености иста, тако да се локалним самоуправама исплати да наставе са праксом прединвестирања у опремање локација. Ово је кључна одлика индустријских паркова, добра претходна испуњеност техничких услова за почетак градње, а врло често и постојање индустријских објеката (хала, паркинга,...) који се лако могу привести коначној намени.

Индустријски паркови, нарочито када имају перспективу ширења имају утицај на градску инфраструктуру јер често захтевају њено појачавање (саобраћајнице, водовод, гас, електрична енергија, телекомуникације, отпадне воде, депоније чврстог отпада...). У том смислу, пре њиховог формирања је потребно проценити њихове захтеве у погледу сваког техничког услова у контексту раста броја и обима пословања чланова индустријских паркова.

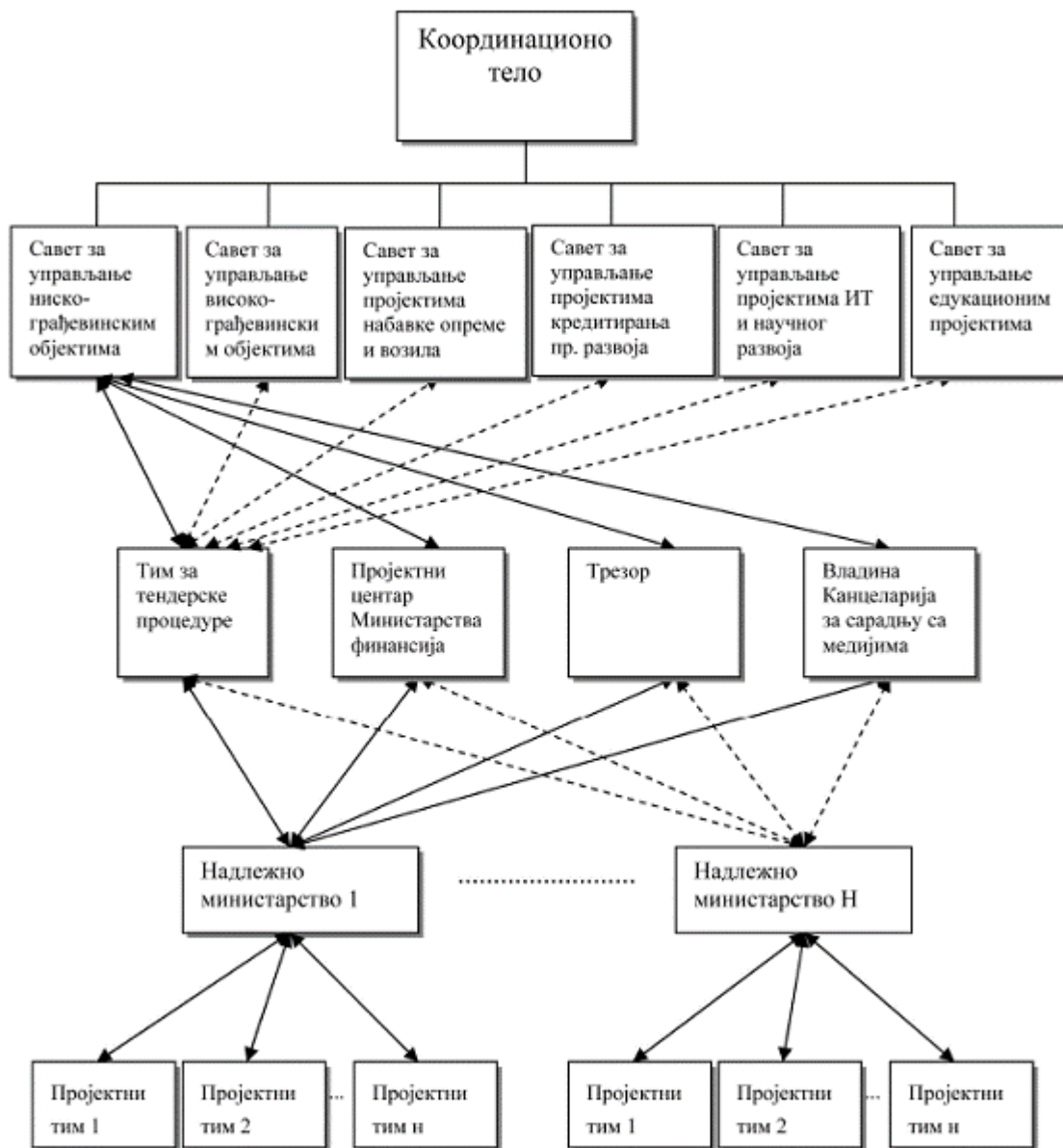
3. Финансијски извори и имплементација пројеката и мера

План инвестиција у оквиру НИП-а за 2006. и 2007. годину је већим делом урађен на бази иницијативе локалних самоуправа. За период 2008–2011. године се планира да Влада ангажује сопствене ресурсе како би се помогло неразвијеним општинама, у којима не постоје капацитети за израду инвестиционих пројеката, да креирају квалитетне пројекте за своја подручја, полазећи од заједнички утврђених приоритета. Ово би могло да има знатан утицај на смањење регионалних диспропорција, које су међу највећим у Европи.

Могуће решење би било да Економски тим за Косово и Метохију и југ Србије, постане специјално извршно тело које ће на регионалном нивоу утицати да се оствари циљно оријентисан приступ економском развоју недовољно развијених подручја. Координационо тело Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђу ће сачињавати годишњи извештај о имплементацији мера предвиђених стратегијом и направити детаљну анализу. У претходном периоду милиони евра су уложени у ова подручја без прецизно дефинисане стратегије, институционалне повезаности, плана финансирања за будући период, на основу чега се изгубио ефекат ових улагања.

Са НИП-ом, као инструментом финансирања економског развоја, створени су услови да се на регионалном нивоу реализују пројекти, који су од приоритетног значаја искључиво за одређене области, а који немају примарни утицај на националном нивоу. Из овог разлога, неопходно је да буде формирано регионално извршно тело са непосредним утицајем на имплементацију стратегије у одређеном региону и са непосредним учешћем у управљању средствима. Потребно је да буду успостављене међуинституције, које имају мандат директног утицаја и комуникације са надлежним институцијама за управљање НИП-ом.

Поступак селекције пројеката у НИП-у одвија се тако што надлежна министарства врше анализу предложених пројеката на основу чега треба да сачине динамику реализације пројеката, да процене трошкове везане за примену пројеката и да сачине секторске планове. Координационо тело НИП-а, уз помоћ Пројектног центра, врши коначну селекцију пројеката у оквиру Секторског плана инвестиција. Руководилац пројектног тима прати реализацију и подноси извештаје Пројектном центру и надлежном Савету за управљање пројектима. На претходно описан начин се одвија селекција и праћење имплементације пројеката, без претходног раздвајања на пројекте од националног и регионалног интереса. На пример, у ирском Националном развојном плану за период 2000–2006. године, пројекти су разврстани у шест оперативних програма, од којих су три национална, два регионална и један мировни. Пошто све пројекте у НИП-у воде надлежна министарства, неопходно је формирати тела на регионалном нивоу која ће бити носиоци имплементације пројеката значајних за одређени регион.

Учесници у процесу реализације НИП-а

Учесници у процесу реализације НИП-а

3.1. Институционални модел организације НИП-а

Ова стратегија представља основу за ефикасно улагање, при чему је НИП финансијска основа, а Економски тим представља институционалну основу за управљање имплементацијом стратегије.

НИП представља инструмент који ће у наредним годинама бити усмерен на остваривање убрзаног економског развоја. Основни извори финансирања пројеката у оквиру НИП-а су:

- приватизациони приходи;
- буџетски суфицит;
- кредити међународних финансијских организација;
- претприступни фондови ЕУ (у периоду 2007-2011.).

Неопходно је да се успостави институционализован систем, који ће се односити на финансијски менаџмент и контролу трошкова у оквиру НИП-а, који ће омогућити да се, када се стекну услови за приступ ЕУ фондовима, обезбеди финансирање пројеката из претприступних фондова.

Поред средстава НИП-а, имплементација стратегије развоја посматраних општина, захтева и додатне изворе средстава, с обзиром на обим потребних улагања. У те сврхе може се рачунати на средства институција од којих су се и до сада финансирали улагања у привреду или инфраструктуру посматраних општина. У наредним табелама је дат преглед улагања у последње две године.

Уложена средства у општине Прешево, Медвеђа и Бујановац

Табела 33: Уложена средства у општину Прешево (у еврима)

Општина Прешево	2005.	2006.	2007.
Фонд за развој	87.500	96.750	
Координационо тело	1.102.661	1.139.726	
НИП		1.403.080	6.250.327
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	1.000	268.417	
CHF, UNDP	1.166.318	514.513	
Укупно		3.422.486	

Табела 34: Уложена средства у општину Медвеђу (у еврима)

Општина Медвеђа	2005.	2006.	2007.
Фонд за развој	256.250	24.375	
Координационо тело	1.313.468	1.602.691	
НИП		620.293	1.513.939
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	3.000	23.040	
CHF, UNDP	226.668	103.693	
Укупно		2.374.092	

Табела 35: Уложена средства у општину Бујановац (у еврима)

Општина Бујановац	2005.	2006.	2007.
Фонд за развој	2.248.500	150.750	
Координационо тело	656.659	934.044	
НИП		674.691	869.540
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	18.781	51.600	
CHF, UNDP	686.682	979.377	
Укупно		2.790.462	

Овај преглед је дат и са циљем да се сагледа реалност планираних улагања. И поред тога што су већ и за 2006. годину планирана значајна улагања, њихов обим у 2007. години може бити значајно повећан. У свим наведеним институцијама постоје значајне резерве за повећање улагања, уколико се препозна њихова директна корелација са стопом привредног раста у посматраним општинама и ако их приближи нивоу развијености који ће им обезбедити самостално финансирање економског развоја у будућности.

У буџет за имплементацију стратегије треба уврстити и средства приватних улагача, с обзиром на интенцију стратегије да потпомаже пре свега развој приватног сектора и да убрза процес приватизације у свим локалним предузећима. Привлачање домаћих или страних инвеститора ће бити подржано разним видовима суфинансирања, повољним кредитима или другим финансијским или материјалним (некретнине или инфраструктура) користима за улагаче.

Проблем кредитне способности или обезбеђивања гаранција за улагање у привреду ће бити ублажен формирањем гаранцијаког фонда. UNDP је већ подржао прерастање гаранцијског фонда општине Лесковац у регионални гаранцијски фонд у циљу унапређења кредитирања.

Приближавањем Србије ЕУ ће се обезбедити све повољнији услови за финансирање пројеката економског развоја из развојних фондова ЕУ. Као најзначајније навешћемо кохезиони и структурне фондове.

Структурни фондови (Structural Funds) су креирани да помогну регионима унутар ЕУ који заостају у развоју. Циљ је да се смање разлике између региона и креира бољи економски и социјални баланс унутар и између држава чланица. Четири индивидуална фонда се подразумевају под ЕУ структурним фондовима:

- European Regional Development Fund (E.R.D.F.) – као главни циљ има промоцију економске и социјалне кохезије унутар ЕУ кроз редукацију дисбаланса између региона и социјалних група.

- European Social Fund (E.S.F.) – представља финансијски инструмент ЕУ за инвестирање у људе. Мисија овог фонда је да помогне у превенцији и борби против незапослености, да припреми радну снагу за суочавање са новим изазовима и да држи људе у контакту са тржиштем рада.

- European Agriculture Guidance and Guarantee Fund (E.A.G.G.F.) – доприноси структурној реформи пољопривредног сектора и развоју руралних области.

- Financial Instrument for Fisheries Guidance (F.I.F.G.) – представља специфични фонд за структурну реформу рибарског сектора.

За средстава из структурних фондова могу конкурисати региони чији је Gross Domestic Product (GDP) мањи од 75% просека Европске уније. Укупна вредност структурних фондова за период 1994–1999. је била 163 милијарде евра, док за период 2000–2006. то износи 195 милијарди евра.

Грађанске иницијативе (Community Initiatives) – представљају последицу реформе структурних фондова из 1988. године. То је резултирало обезбеђивањем буџета за специјалне програме у циљу проналажења општих решења за специфичне проблеме који погађају целу ЕУ. Поред програма националних иницијатива, структурни фондови се користе и за финансирање грађанских иницијатива и иновативних акција (студија, пилот пројеката, итд.). На грађанске иницијативе, које су у интересу целокупне заједнице, је алоцирано око 9% укупног буџета структурних фондова у периоду 1994–1999. За исту намену за период 2000–2006. је предвиђено 5,35% укупног буџета структурних фондова и 0,65% из сваког од четири структурна фонда је предвиђено за финансирање иновативних активности и за мере техничке подршке на грађанском нивоу. Иако се грађанске иницијативе кофинансирају од стране ЕУ структурних фондова, оне су изван структуре Цоммуниту Суппорт Фрамењорк. Грађанске иницијативе се заснивају на смерницама које је поставила Европска Комисија. Ирска ће примити 1,5% укупног буџета ЕУ за грађанске иницијативе за период 2000–2006., што износи 176 милиона евра.

Кохезиони фонд (Cohesion Fund) је установљен 1993. год. и био је дизајниран да помогне државама чланицама са најмањим просперитетом како би се припремиле за Монетарну и Економску унију. Овај фонд је одвојен од структурних фондова и има свој сет критеријума. Да би се квалификовала за помоћ из кохезионог фонда, земља мора да има GNP који представља најмање 90% просека ЕУ. Кохезиони фонд се разликује од структурних фондова због тога што се базира на државама чланицама пре него на регионима. Први период финансирања из кохезионог фонда је био 1993–1999, а текући период је 2000–2006. Поновно разматрање погодности земље за финансирање из овог фонда је на средини периода. Кохезиони фонд финансира пројекте из две главне области – транспорт и животна средина. Давање помоћи из фонда је условљено испуњавањем конвергирајућег критеријума који се односи на јавни дефицит, који не сме да достигне 3% од GDP. Према томе, кохезиони фонд може бити описан као условна форма помоћи, насупрот структурним фондовима који се базирају на принципу додатног издавања (које је дизајнирано тако да обезбеди да ЕУ фондови не оду у националну потрошњу). Државе чланице које добијају средства из кохезионог фонда морају да обезбеде детаљан приказ свог дефицита, а Комисија ће просудити о њиховом испуњавању овог услова. Кохезиони фонд је установљен да финансира пројекте од најмање 10 милиона евра (Regulation (EC) No 1164/94). Максимална стопа помоћи кохезионог фонда варира између 80% и 85% трошкова.

V. АКЦИОНИ ПЛАН

Један од најважнијих делова Стратегије је Акциони план, јер представља подлогу за имплементацију ове стратегије. У оквиру Акционог плана наведени су идентификовани проблеми, препреке убрзаном развоју ових општина, кључни циљеви у вези са њиховим решавањем, као и пројекти чијом реализацијом се очекују унапређења у идентификованим проблемским областима. Да би се решили постојећи проблеми и достигли

назначени циљеви, неопходно је предузети одређене мере и активности. Пројекти, мере и инструменти су представљени по општинама у којима ће се реализовати. Такође су одређени и временски рокови и институције, које ће бити надлежне за реализацију.

У области инфраструктуре се посебно разматрају проблеми приступачности и инфраструктурне опремљености ових општина. Предложена је реализација пројеката у области изградње путног и железничког Коридора 10, електроенергетске инфраструктуре, водоснабдевања и социјалне инфраструктуре (школе, домови здравља, домови културе и сл.). Други битан сегмент акционог плана се односи на изградњу инфраструктуре и институција које подстичу развој МСПП, као и на запошљавање. Као кључни привредни сектори идентификовани су трговина и саобраћај, пољопривреда, дрвна индустрија, туризам, као и прерађивачка индустрија.

Од посебног значаја за имплементацију Стратегије је институционална и финансијска подршка. Институционалну сарадњу на имплементацији стратегије ће обезбедити координациона иницијатива Координационог тела за југ Србије, општине Прешево, Бујановац и Медвеђа. Финансијска подршка имплементацији је заснована на очекивањима да се настави појачано улагање у развој ових општина кроз део буџета Координационог тела намењен инвестицијама, кроз Национални инвестициони план, улагања јавних предузећа, као и донације појединих земаља, међународних и невладиних организација.

Имплементацији ове стратегије посебно ће допринети одговоран рад локалних самоуправа, као и њихова пуна сарадња са институцијама Републике Србије на реализацији пројеката који се налазе у њиховој надлежности.

Акциони план је одштампан уз ову стратегију и чини њен саставни део.

VI. ЗАВРШНИ ДЕО

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

05 број 30-10951/2006-002
У Београду, 11. јануара 2007. године
Влада
Председник,
Војислав Коштуница, с.р.

АКЦИОНИ ПЛАН

АКЦИОНИ ПЛАН

1. ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Уређење пограничног саобраћаја	Отварање малограничног прелаза Митровац–Лојане	Краткорочне мере и активности (2006–2007. година): – Приоритет 1: Спровођење комплетне процедуре и помоћ надлежним државним институцијама у уређењу пограничног саобраћаја и приоритетно отварање малограничног прелаза Митровац – Лојане; – Приоритет 2: Иницирање развоја принципа мултиетничности у решавању проблема безбедности кроз укључивање координационе групе у раду ДФИД-а, на пројектима безбедности и права најширем делу грађана општине Бујановац, Прешево и Медвеђа; – Приоритет 3: Израда функционалне анализе финансијских средстава и уређења административног прелаза „Кончуљ”.	2006. година, МУП РС, Погранична полиција и Координациона група за сарадњу са ДФИД

1.1. ПУТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
БУЈАНОВАЦ			
Незадовољавајуће стање регионалних и локалних путева	Изградња, модернизација и реконструкција путне мреже и граничног прелаза	– Магистрални и регионални путеви (државни путеви првог и другог реда): – Наставак изградње аутопута М-1; – Реконструкција пута Р-214 у делу од Павловца до Давидовца; – Реконструкција пута Р-125а Ристовац-Кленике-Прохор (гранични прелаз са БЈРМ); – Локална путна мрежа: – Изградња: – Изградња пута до Омладинског кампа у Прохорову (2 km); – Изградња пута Букуревац-Биљача-Себрат-Спанчевац, као споне између регионалних праваца Р-125а и Р-214; – Асфалтирање путева: – Асфалтирање пута кроз Велики Трновац (вредност инвестиције око 34.130.494 дин.); – Асфалтирање новопроектване улице од Гњиланског пута до насеља „Салваторе”; – Омладински камп у Прохорову (2 km); – Раковац-Карадник (2 km); – Бујановачка Бања – село Српска Кућа (2 km);	2007–2008. година, ЈППС, инострани кредити 2007–2009. година, ЛС, НИП, ФРРС, страни донатори 2007–2009. год, ЛС, НИП, ФРРС, страни донатори

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Асфалтирање пута Лучане-Добросин (вредност инвестиције 76.700.000 дина.); – Реконструкција путева: – Бујановац-Раковац-Бујановачка бања; – Наставак реконструкције пута Левосоје-Осларе-Летовица; – Изградња петље код сточне пијаце; – Изградња моста у селу Брисић, (пројектантска вредност инвестиције око 30 мил. дина.); – Изградња моста у селу Кончуљ (пројектантска вредност инвестиције 15 мил. дина.); – Изградња моста на Куштичкој реци у селу Кленике; – Изградња моста на Кршевичкој реци у селу Кршевица; – Проширење и асфалтирање улица у Бујановцу и Бујановачкој Бањи.	2007–2009. година, ЛС, НИП, ФРРС, страни донатори
МЕДВЕЂА			
Незадовољавајуће стање и изграђеност путне мреже регионалних и локалних путева. Општина је изолована и саобраћајно неповезана са окружењем	Изградња, модернизација и реконструкција путне мреже са циљем бржег интегрисања и повезивања са саобраћајним и развојним токовима суседних општина и Републике Србије	– Магистрални и регионални путеви (државни путев првог и другог реда): – Изградња, модернизација и реконструкција пута М-9 на деоници Лебане-Медвеђа-Мутиводе (45 km). (обрачунски трошкови износе 1.134 мил. дина.); – Изградња, реконструкција и модернизација пута Р-222 Гајтан–Гајтанска Врата–до границе општине Медвеђа, на деоници Негосавље-Гајтан (22 km) (обрачунски трошкови износе 382 мил. дина.); – Изградње пута Р-258 Сијаринска Бања–Косовска Каменица, односно повезивање са Р-216; – Изградња пута Р-277 Туларе–Табла–Орлане–Лужане, односно повезивање са Р-125, (повезују се магистрални путеви М-9 и М-25); – Локална путна мрежа: – Оспособљавање путева за нормалан саобраћај (чврста подлога са пратећим објектима): – Сијаринска Бања–Равна Бања–Маровац (18 km) (обрачунски трошкови 489 мил. дина.); – Медвеђа–Реткопер; – Медвеђа–Стубла (15 km); – Медвеђа–Црни Врх–Доња Лапашница–Ружковац (5 km); – Петриље–Мркоње–Врапце (7 km); – Петриље–Богуновац (7 km); – Негосавље–Пусто Шилово–Леце (10 km); – Леце–Стубла (7 km); – Леце–Дренце–Гајтан (Равниште), (8km); – Леце–Бубрег; – Ружковац–Гургutowaц (3 km); – Петриље–Чокотин (8 km); – Сијаринска Бања–Сијарина (8 km); – Равна Бања–Стара Бања (10 km); – Туларе–Меденце–Мркоње–Петриље (12 km); – Мутивода–Губавце–Табла–Споње (17 km); – Сливане (Лебане)–Г. Бучумет–Гајтан (12 km); – Равна Бања–Грбавце (8 km); – Туларе–Мала Брајина (4 km); – Шанчеви–Чокотин; – Медвеђа–Дедић; – Медвеђа–Богдушевац; – Богдушевац–Маћедонце; – Медвеђа–Капит (9 km); – Изградња више махалских путева на територији општине;	2007–2009. година, ЈППС, ЛС 2007–2012. година, ЛС, НИП, ФРРС, донације

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		- Асфалтирање путних праваца: - Завршетак путног правца Сијаринска Бања–Свирци–Капија (12 km); - Завршетак путног правца Маћедонце (река)–Маћедонце (школа)–Реткоцерско-Маћедонце (10 km); - Завршетак путног правца Маћедонце–Реткоцер (6 km); - Завршетак путног правца Негославље–Пусто Шилово (12 km); - Медвеђа–Станишићи (3 km); - Завршетак путног правца Медвеђа–Црни Врх (12 km); - Доња Лапаштица – Рујковац; - Завршетак локалног пута Медвеђа–Тупале–Сијарина–Ђулекаре (21 km); - Боровац–Врапце–Капија (14 km); - Завршетак путног правца Медвеђа–Канит (5 km); - Медвеђа–Реткоцер–Спонце (12 km); - Туларе–Спонце; - Медвеђа–Богдушеваци; - Медвеђа–Стубла (4 km); - Стубла–Доњи До (16 km); - Завршетак путног правца Сијаринска Бања–Равна Бања–Грбавце–Маровац (18 km); - Газдаре–Г. Бучумет–Д. Бучумет–Рујковац (18 km); - Изградња локалног пута Цамија–Свирце; - Изградња локалног пута Лесе–Дренце; - Изградња локалног пута Петриље–Врапце; - Изградња локалног пута Петриље–Мркоње; - Изградња локалног пута Д. Гајтан–Г. Гајтан (Луковићи–Кепојевићи–Жутићи–Тмушићи); - Асфалтирање приступних путева у Сијаринској Бањи; - Асфалтирање локалног пута у Цамија–Сијарина; - Изградња локалног пута Велика река–Арсини, у селу Газдаре; - Завршетак локалног пута Медвеђа–Шилово–Лесе; - Изградња и асфалтирање улица на територији општине; - Реконструкција и изградња више мостова и пропуста на територији општине.	
ПРЕШЕВО			
Незадовољавајуће стање мреже регионалних и локалних путева)	Изградња, модернизација и реконструкција путне мреже и граничних прелаза	- Магистрални и регионални путеви (државних путева првог и другог реда): - Реконструкција и модернизација пута М-1 Давидовац–Букуревац; - Завршетак паневропског Коридора 10 до границе са Македонијом; - Реконструкција и модернизација пута М-25.2 на најугроженијим деоницама (улаз у Прешево и део према општини Ѓњилане, 11,5 km, вредност радова 210 мил. дин.); - Реконструкција пута Р-214; - Изградња регионалног пута Трновац–Брезница–Муховац–Зарбинце; - Изградња моста на Реланској реци; - Модернизација граничног прелаза Прешево (обрачунски трошкови 1,5 мил. евра, НИП и 4,5 мил. евра инострани кредити); - Локална путна мрежа: - Изградња пута Железничка станица–Чукарка; - Изградња пута македонска граница–Миратовац–Трнава–Норча–Прешево;	2007–2012. година, ЈППС, НИП, ЛС, НИП, ФРРС, инострани кредити, дојатори

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
	Редовно и адекватно одржавање путне мреже	– Реконструкција и асфалтирање пута Трла–Доња Шушаја–Црнотинце–Рајинце–Бујановац; – Изградња пута Букаревац – Р-214; – Изградња пута Црнотинце – Р-214; – Уређење градских улица у Прешеву; – Асфалтирање локалних путева: – Прешево–Жујинце; – Чукарка; – кроз село Трнава; – Црнотинце–Букаревац; – Рељине–Големи Дол; – Бујић–Илинце; – Прешево–Курбалија; – Ашане–Маминце; – Ашане–Шомизојце; – Свињинште–Јаник; – Одржавање пута Р-214; – Одржавање и постављање још једног слоја асфалта на локалним путевима: Буштрање, Рељан–Свињинште–Прохор Пчињски, Алићерце, Стрезовце, Ашане.	2007–2012. година, ЈППС, Локална самоуправа, НИП, донатори

1.2. ЖЕЛЕЗНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
БУЈАНОВАЦ			
Пруга на К-Х заостаје за европским стандардима у погледу техничко-експлоатационих карактеристика	Завршетак модернизације паневропског Коридора 10 кроз Србију	– Реконструкција магистралне железничке пруге на К-Х Ниш-Прешево-граница са Македонијом (реконструкција доњег строја пруге, електричне контактне мреже и сигнално-сигурносних уређаја; обрачунски трошкови износе 6.570 мил. дин.); – Реконструкција пограничне железничке станице у Ристовцу и Божињевцу.	2007–2012. година, ЈП ЖС, инострани кредити 2007–2008. година, ЈП ЖС, НИП, инострани кредити
ПРЕШЕВО			
Пруга на К-Х заостаје за европским стандардима у погледу техничко-експлоатационих карактеристика	Завршетак модернизације паневропског Коридора 10 кроз Србију	– Реконструкција магистралне железничке пруге на К-Х Ниш-Прешево-граница са Македонијом (реконструкција доњег строја пруге, електричне контактне мреже и сигнално-сигурносних уређаја; обрачунски трошкови износе 6.570 мил. дин.); – Реконструкција пограничне железничке станице у Прешеву (обрачунски трошкови износе 680 мил. дин.);	2007–2012. година, ЈП ЖС, инострани кредити 2007–2008. година, ЈП ЖС, НИП, инострани кредити

1.3. ПОШТАНСКА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
БУЈАНОВАЦ			
Незадовољавајући степен изграђености и стање ПТТ капацитета на територији општине	Модернизација поштанских и телекомуникационих капацитета ради обезбеђења ефикасног и квалитетног поштанског саобраћаја, као и потпуне покривености	– Приоритени радови у области ПТТ саобраћаја: – Изградња и реконструкција телекомуникационе мреже; – Побољшање фиксне телефоније проширењем капацитета међумесних централа; – Побољшање мобилне телефоније инсталирањем нових базних станица; – Наставак изградње оптичког кабла Врање – македонска граница; – Проширење телефонске централе у Бујановцу са 3.000 на 6.000 прикључака;	2007–2008. година, Телеком Теленор, ЈС, ЈП ПТТ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
	општине сигналом фиксне и мобилне телефоније	– Проширење телефонске централе у Кеникама; – Изградња нових централа у селима Левосоје, Биљача, Лучане и Кончуљ; – Отварање поште у Великом Трношу; – Изградња нове поште у Бујанову; – Решавање проблема телефонизације руралних подручја.	

МЕДВЕЂА

Незадовољајући степен израђености и стање ППТ капацитета на територији општине	Модернизација поштанских и телекомуникационих капацитета ради обезбеђења ефикасног и квалитетног поштанског саобраћаја, као и потпуне покривености општине сигналом фиксне и мобилне телефоније	Приоритени радови у области ППТ саобраћаја: – Изградња и реконструкција телекомуникационе мреже; – Побољшање мобилне телефоније инсталирањем нових базних станица; – Побољшање фиксне телефоније проширењем капацитета међумесних централа; – Решење проблема телефонизације осталих руралних подручја путем мобилне телефоније; – Полагање оптичког кабла од 5 km, Медвеђа – Македонце; – Завршетак изградње телефонске централе у Газдару (740 прикључака); – Телефонизација села: Рујовац, Лесе, Туларе, Тупале, Црни Врх, Равна Бања, Бучумет, Гајтан; – Проширење телефонске мреже у Медвеђи – Бабини – Брусићи; – Изградња репетитора у селу Равна Бања; – Адаптација шалтер сале у пошти у Медвеђи; – Пресељење поште Туларе у објект Дома здравља; – Завршетак изградње телефонске централе Лесе; – Завршетак телефонске централе Рујковац.	2007–2010. година, Телеком, Теленор, ЈП ППТ
--	---	--	---

ПРЕШЕВО

Незадовољајући степен израђености и стање ППТ капацитета на територији општине	Модернизација поштанских и телекомуникационих капацитета ради обезбеђења ефикасног и квалитетног поштанског саобраћаја, као и потпуне покривености општине сигналом фиксне и мобилне телефоније	Приоритени радови у области ППТ саобраћаја: – Изградња магистралног оптичког кабла Бујановац-Прешево-македонска граница; – Изградња и реконструкција телекомуникационе мреже; – Побољшање мобилне телефоније инсталирањем нових базних станица; – Побољшање фиксне телефоније проширењем капацитета међумесних централа; – Модернизација поштанског саобраћаја отварањем нових поштанских испостава; – Изградња пет КАТЦ (Миратовац, гранични прелаз, Стрезовце, Железничка станица и Рајинце); – Проширење две КАТЦ (Прешево и Рељан); – Проширење поште у Прешеву; – Отварање поштанског шалтера у Железничкој станици и Ораовици; – Решење проблема телефонизације осталих руралних подручја путем мобилне телефоније.	2007–2008. година, Телеком, Теленор, ЈП ППТ
--	---	---	---

1.4. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
ЈУГ СРБИЈЕ			
Нису у потпуности израђени електроенергетски капацитети	Модернизација електроенергетских капацитета, као предуслов динамичног развоја југа Србије	– Највећи приоритет у развоју преносне мреже и кључни објект за развој југа Србије је изградња далеководна напонског нивоа 400 kV од трафостанице Ниш, преко трафостанице Лесковац и будуће трафостанце у близини Врања, све до границе са Републиком	2007–2009. год., ЕПС, ЕМС, ЕАР, донације

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		Македонијом. Укупна вредност објекта је 30,7 мил. евра. Средства за изградњу далековода кроз Србију су обезбеђена донацијом Европске агенције за реконструкцију (ЕАР) обезбеђено је 21,5 мил. евра, а остатак средстава се планира из средстава ЕМС-а и донација.	
		– Реконструкција ТС 400/220/110 kV Ниш 2 (7. мил. евра, 5,6 мил. евра из кредита ЕИБ)	2008. год., ЕПС, ЕМС, ЕИБ
		– Проширење ТС 220/110 kV Лесковац 2 и увођење напона 400 kV у вредности 6. мил. евра (из кредита ЕИБ 3. мил. евра)	2009. год., ЕПС, ЕМС, ЕИБ
		– Трафостаница 400/110 kV Врање 4	2010. год., донације
		– Изградња ДВ 110 kV у вредности 3 мил. евра а који се финасирају у оквиру Светске банке за прикључак дистрибутивних трансформаторских станица.	2010. Светска банка
		– Развој дистрибутивне мреже подразумева изградњу нових трафостаница 110/x kV, 35/10 kV и 10/0,4 kV и појачање снаге постојећих трафостаница.	2010. , ЕПС, ЕМС, ЕИБ, инострани кредити
		– Изградња трафостанице 100/35 kV Врање 2 и повезног далековода 110 kV до постојеће трафостанице Врање 1.	2008. год., ЕПС, ЕМС и Светска Банка.
		– Замена проводника већег пресека у нисконапонској мрежи 0,4 kV.	Годишње, ЕПС, ЕМС
		Редовно одржавање је један од предуслов за сигурно мрежи. ПД Југоисток је у ову сврху планирао средтва у износу од 167 мил. динара током 2006. за своје Техничке јединице Лесковац, Лебане, Сурдулица и Власотинце. Од ове суме 77 мил. динара је намењено одржавању ваздушне нисконапонске мреже 10 kV.	2006. год., ЕПС, ЕМС

БУЈАНОВАЦ

Незадовољавајући степен изграђености и стање електроенергетских капацитета на територији општине	Модернизација електроенергетских капацитета ради повећања поузданости, расположивости и ефикасности постојећих електроенергетских објеката и снабдевања свих потрошача на територији општине	– Ревитализација, санација, осавремењавање и изградња производних и преносних капацитета: – Побољшање електро-снабдевања сектора 6 и насеља; – „Морава 76“ у Бујановцу. Вредност инвестиције око 25.780.865 динара; – Изградња расвете на деоници Гњилански пут-Водоводна станица; – Оријентациона вредност инвестиције је три милиона динара; – Изградња трафо-станица за измештање црпне – фекалне станице са аутоматиком (пројектантска вредност инвестиције 3,1 мил. динара); инвестициона вредност осветљења деонице од надвожњака до Црпне станице у вредности износи 300.000 динара; – Изградња 10 kv подземног вода од ТС 10/0,4 kv Моравска до ТС 10/0,4 kv Солитер (800 m); – Повећање снаге трансформатора у ТС Лоле Рибара и Косовска; – Реконструкција ДВ 10 kv Бујановац – Биљача – Рајинце (20 km); – Реконструкција ДВ 10 kv Бујановац – В.Триовац – Брезница (15 km); – Реконструкција ДВ 10 kv Ристовац-Давидовац-Карадник-Д.Вртовош (15 km); – Изградња две ТС 10/0,4 kv у селима Руце и Сејаше; – Замена старог проводника од 16 mm² на 35 mm² (Жбевац, Клиновац, Трејак, Куштица, Спанчевац, Жужелица и Лопардинце); – Замена 100 стубова ниско напонске мреже;	2007–2009. год, ЕПС, НИП, ФРРС, ЛС, инострани донатори
--	--	---	--

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Изградња ТС 10/0,4 kV у Бујановцу (Бранко Раличевић и Каракачка); – Изградња ДВ од ТС 110/35/10 kV Бујановац до ТС 10/0,4 kV Турија; – Изградња ДВ 110/10 kV Ристовац – Давидовац – Доњи Вртогон; – Уградња ДВ 35 kV, ТС 110/35/10 kV и ТС 35/10 kV „Гробље“; – Реконструкција ДВ 35 kV „Врање 2“ – Бујановац (20 km); – Реконструкција ДВ 10 kV Ристовац – Жбевац – Љиљанце (10 km); – Изградња новог трансформатора 31,5 МВА у ТС 110/35/10 kV Бујановац 1 са израдом трафо поља – аутоматске; – Изградња ДВ 35 kV „Бујановац 1“ – Трновац (3 km); – Изградња ТС 35/10 kV Трновац (вредност 40 мил.дин.); – Изградња ДВ 10 kV Граница – Ристовац; – Топлификација на локацијама: Бујановац, Бујановачка Бања, Биљача, Велики Трновац и Кленике; – Изградња котларница у насељима Кленике, Света Петка, Биљача, В.Трновац.	

МЕДВЕЂА

Незадовољавајући степен изграђености и стање електроенергетских капацитета на територији општине	Модернизација електроенергетских капацитета ради повећања поузданости, расположивости и ефикасности постојећих електроенергетских објеката и снабдевања свих потрошача на територији општине	– Ревитализација, санација, осавременавање и изградња производних и преносних капацитета: – Изградња постројења ТС 35/10 kV „Леце“ и дела 10 kV далековода од постројења до Газдара и улична расвета „Колонија“ – Леце; – Опремање хелије 35 kV у ТС 110/35 Јабланица, правац Клаји – Сијаринска Бања; – Проширење ДВ од ТС 35/10 kV „Сијаринска Бања“ до ТС 35/10 kV „Клаић“ Лебане (10 km); – Опремање хелија 35 и 10 kV у ТС 35/10 kV Газдаре; – Изградња и реконструкција нисконапонске мреже на територији општине Медвеђа (10 km); – Реконструкција високонапонске мреже у МЗ Руковац у дужини 6 km; – Реконструкција високонапонске мреже у МЗ Булекаре; – Изградња ТС 10/04 kV, 250 kW Репетитор и Вртог; – Изградња ТС 10/04 kV, МБТС 630 kV Ветеринарска станица; – Изградња ТС 10/04 kV, 250 kV изнад обданишта; – Кабловски вод 10 kV за ТС Ветеринарска станица; – Кабловски вод 10 kV ТС 35/10 kV Медвеђа – ТС 10/04 kV Бензинска пумпа; – Формирање новог магистралног правца за Слишане (2,5 km); – Изградња и реконструкција ДВ 10 kV: – Свирце 2 – Свирце 4 (2 km); – Газдаре – Леце (6 km); – Газдаре (хангар) – Бучумет – Ребро (12 km); – Газдаре – Руковац – Булекаре (12,5 km); – Спонце – Велика Брајина (3 km); – до СТС Мркоњски вис (2 km); – Медвеђа – Туларе (0,4 km); – Водовод (Медвеђа) – Маћедонце – Реткоцер (3,5 km); – од ТС 35/10 kV Сијаринска Б. за магистрални правац Боровац – Свирце (3,4 km); – Сијаринска Бања – Маћедонце (3,4 km);	ЕПС – ЕИ, ФРРС, ЛС
--	--	--	--------------------

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Петровац 1 – Петровац 2 (1,7 km); – Медвеђа – Тупале – Капит (8 km); – Вртоп – Горњи Гајтан (5 km); – ТС 35/10 kW Медвеђа – ТС 10/04 kW Шанчеви (3,5 km); – Маћедонце – Борован (1,5 km); – Набавка и уградња 6 трансформатора снаге 50 kW, 10/04 kV напона у ТС са оштећеним трансформаторима; – Набавка и уградња 22 растављача 10 kV на магистралним правцима и њиховим одвојцима; – Кабловски вод 10 kV Школа – Реткоцерски пут – бензинска пумпа; – Измештање мешовитог вода у Млинској улици; – Улична расвета за насеље „Брусали“; – Завршетак уличне расвете у селу Јесе.	

ПРЕШЕВО

Незадовољавајући степен изграђености и стање електроенергетских капацитета на територији општине	Модернизација електроенергетских капацитета ради повећања поузданости, расположивости и ефикасности постојећих електроенергетских објеката и снабдевања свих потрошача на територији општине	– Ревитализација, санација, осавремењавање и изградња производних и преносних капацитета: – Изградња ТС 10/0,4 kV „Вранска“; – Реконструкција и модернизација ниско напонске мреже у Прешеву и најугроженијим селима убацивањем новог пресека 35,50 mm² на ДВ и НН мрежама; – Изградња далековода Бујановац 1–Прешево за двоструко напајање града и подручје Прешево; – Напајање свих ДВ кроз град Прешево (7 km); – Реконструкција ТС 10/0,4 kV у Прешеву и изградња 10 нових ТС; – Изградња ТС 35/10 kV Прешево 2 у северном делу града и подручје; – Изградња ТС 110/35 kV Прешево 1; – Изградња три ТС 10/0,4 kV у Прешеву; – Уградња самоносећег кабла у граду (15 km); – Реконструкција ДВ 10 kV Карадак; – Реконструкција и модернизација мреже по селима према Програму општине.	ЕПС, ФРРС, ЛС
--	--	--	---------------

1.5. ВОДОПРИВРЕДНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
------------------	--------	-------------------	----------------------------

БУЈАНОВАЦ

Низак степен изграђености и опремљености општине објектима комуналне инфраструктуре	Модернизација система за пречишћавање отпадних вода, водоснабдевање, канализационе мреже, хигијенско-техничка заштита воде и свих изворишта и решавање питања депоновања отпадака	– Приоритетни радови у области водопривредне инфраструктуре: – Изградња регионалног подсистема „Првонек“; – Санација и ревитализација постојећих мини акумулација „Кисела вода“ (ревитализација бране, чишћење језера и друго) и „Проход Пчински“ (чишћење језера, преводница на брани за мрешћење риба и др.); – Завршетак радова на регулацији Пчиње (чишћење од наноса и изградња узводних устава); – Регулација Трновачке реке кроз Велики Трновац (вредност инвестиције око 20 мил. дина.); – Изградња вишенаменске акумулације Кончуљ; повезивала би канал Вардар – Морава); – Приоритетни радови у области комуналне инфраструктуре: – Смањење губитака у системима за снабдевање водом насеља на 30%; ревитализацијом постојећих система; – Решавање проблема водоснабдевања становништва;	2007–2010. год., ЛС, НИП, ФРРС, ЈКП 2007–2010. год., ЛС, НИП, ФРРС, ЈКП
---	---	--	---

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Наставак радова на изградњи међуопштинског водовода Бујановац – Врање (катодна заштита магистралног ценовода 5 km); – Проширење општинског водовода за села Жужелица и Карадник и према изворишту у Ристовцу; – Изградња бунара у Ристовцу; – Ревитализација и проширење водоводне мреже у Бујановцу; – Замена дела трасе од резервоара до Конака у Прохорову; – Водоснабдевање села Дрежница, Кршевица и Клиновац; – Изградња водоводне мреже у селу Летовица (пројектанска вредност инвестиције око 20 мил. дин.); – Изградња водоводне мреже у селима Брњаре и Русе (пројектанска вредност инвестиције око 4.990.000 дин.); – Изградња водоводне мреже у селу Кончуљ (пројектанска вредност инвестиције око 12.030.000 дин.); – Изградња водоводне мреже у селу Муховац (пројектанска вредност инвестиције је 13.363.300 дин.); – Изградња водоводне мреже у селу Брезница (пројектанска вредност инвестиције око 21.915.000 дин.); – Изградња водоводне мреже у селу Трејак (пројектанска вредност инвестиције око 11 мил. дин.); – Изградња водоводне мреже у селима Боровац, Самољница и Биљача (пројектанска вредност инвестиције око 32 мил. дин.); – Изградња водоводне мреже у селима Клиновац и Кршевица (пројектанска вредност инвестиције око 38.259.000 дин.); – Решавање проблема канализационе мреже; – Измештање постојеће и изградња нове фекалне црпне станице; – Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода; – Евакуација отпадних вода насеља Велики Трновац, Сабирни колектор Велики Трновац-Бујановачка Бања (пројектантска вредност инвестиције око 24.500.000 дин.); – Изградња канализационе мреже у селу Раковац (предрачунска вредност пројекта 20.336.000 дин.); – Изградња канализационе мреже Новог Насеља у Бујановцу (предрачунска вредност пројекта 5.000.000,00 дин.); реализација овог пројекта омогућиће да се Ново Насеље у Бујановцу прикључи на главни Сабирни колектор Велики Трновац – Бујановачка Бања; – Наставак изградње канализационе мреже Северни слив у Великом Трнову (предрачунска вредност пројекта 17.626.348 дин.); реализација овог пројекта омогућиће да се Велики Трновац прикључи на главни Сабирни колектор Велики Трновац – Бујановачка Бања; – Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода у селу Лучане (пројектантска вредност инвестиције 6,7 мил. дин.); – Реконструкција и проширење канализационе мреже у Бујановцу; – Изградња канализационе мреже у Бујановачкој Бањи.	

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Изградња нове еколошке депоније; – Санаија, затварање и ремедијација градске депоније у Бујановцу (инвестициона вредност 1.716.400 дина.); – Опремање ЈП „Комуналац” – набавка возила за прикупљање и одвожење смећа, цистерне за чишћење канализације и погребног возила; – Изградња сточне пијаче у Бујановцу (пројектантска вредност инвестиције око 22.640.000 дина.);	
МЕДВЕЂА			
Низак степен изграђености и опремљености општине објектима комуналне инфраструктуре	Модернизација система за пречишћавање отпадних вода, водоснабдевање, канализационе мреже, хигијенско-техничка заштита воде и свих изворишта и решавање питања депоновања отпадака	– Приоритетни задаци: – Смањење губитака у системима за снабдевање водом насеља за 30%, ревитализацијом постојећих система; – Реализација програма трајног водоснабдевања Сијаринске Бање; – Изградња канализационе мреже у Сијаринској Бањи; – Проширење и реконструкција водоводне мреже у Медвеђи; – Изградња канализационе мреже у Медвеђи; – Измештање црпне фекалне станице (обрачуноски трошкови 382 мил. дина.; 18.900.000 дина. Акциони план КГИКС за 2006.); – Изградња фекалног колектора Сијаринска Бања – Медвеђа; – Изградња заједничког система за пречишћавање отпадних вода у Медвеђи, Сијаринској Бањи и индустријској зони у Медвеђи; – Измештање постојеће и уређење нове депоније смећа у Сијаринској Бањи; – Уређење и потребно опремање постојећих депонија смећа у Медвеђи и Лецу; – Изградња депонија смећа у центрима месних заједница; – Потпуно комунално уређење града Медвеђе и Сијаринске Бање (планско уређење и осветљење улица, зелених површина, тргова, паркинг простора, шеталишта, пијачних површина и друго);	2007–2012. год., ЈС, ФРРС, ЈКП
ПРЕШЕВО			
Низак степен изграђености и опремљености општине објектима комуналне инфраструктуре	Модернизација система за пречишћавање отпадних вода, водоснабдевање, канализационе мреже, хигијенско-техничка заштита воде и свих изворишта и решавање питања депоновања отпадака	– Приоритетни задаци: – Смањење губитака у системима за водоснабдевање насеља за 30%; – Заштита изворишта водоснабдевања Жујинског водовода; – Проширење водоводне мреже у Прешеву; – Завршетак изградње сеоског водовода у селу Илишце; – Изградња водовода – Жујинце, Миратовац, Црнотинце, Букаревац и Рајинце; – Завршетак изградње канализационе мреже у Прешеву; – Завршетак изградње канализационе мреже у Ораовици; – Регулисање канализационе мреже у Великом Трнавцу; – Изградња система за пречишћавање отпадних вода са колектором; – Изградња фекалне канализације: Славујевац, Чукарка, Жујинце, Букаревац, Трнава, Миратовац, Црнотинце, Рајинце, Буштрање, Релан, Алијевице и Стрезовце;	2007–2012. год., ЈС, ФРРС, ЈКП

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		– Хигијенско-техничка заштита бунара и изворишта водоснабдевања код свих сеоских водовода; – Затварање постојећих дивљих депонија; – Изградња централне градске депоније на утврђеној локацији са прописаним санитарно-техничким условима; – Материјално и техничко оспособљавање комуналног предузећа „Моравица”.	

1.6. ИМОВИНСКО-ПРАВНИ ПОСЛОВИ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Поштовање, развој и заштита имовинско-правних односа у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа засновано на владавини права и организованом систему правосудја	Ефикаснија судска заштита	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Брже решавање спорова; – Стручно усавршавање кадрова – организовање курсева, семинара и других облика едукације кадрова у циљу боље примене законских прописа, ефикаснијег вођења судских и других поступака; – Уређење катастра; – Сарадња свих релевантних институција Републике Србије у циљу давања стручних мишљења, савета, инструкција домаћих и иностраних експерата.	2007. год., Судови опште надлежности: општински судови и јавна тужилаштва, Локална самоуправа, дирекције, канцеларије; Остале институције: агенције, установе и службе Републике Србије
	Укључивање албанског становништва у рад институција	– Враћање поверења албанског становништва у рад институција; – вођење поступка на албанском језику	Општински судови и јавна тужилаштва, Локална самоуправа, дирекције, канцеларије

1.7. УРБАНИЗАМ И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Израда детаљног просторног плана у циљу израде урбанистичких и просторних планова општина	Увођење стандарда у урбанистичко планирање са одговарајућом документацијом	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Иновирање постојећих урбаних планова и израда нових; – Решавање проблема земљишних књига; – Ефективна контрола нелегалне изградње и легализација постојећих објеката; – Промена употребе државних објеката; – Имплементација националног просторног плана за промоцију сеоског туризма.	2007. год., Локална самоуправа, дирекције, канцеларије
		Бујановац: – Израда планске документације нижег реда. Прешево: – Доношење: Просторног плана општине, општинских урбанистичких и регулационих планова, планови детаљне регулације; – Урбанизација села Ораовица, Норча и Трнава.	

1.8. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Недостатак квалитетних комуналних услуга и санација дивљих депонија и израда студије изводљивости управљања отпадом	Подизање нивоа услуга према међународним и националним стандардима	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Ефикаснији рад санитарних инспекција; – Промоционе активности у школама и преко медија о заштити животне средине; – Увођење ЕОМ и осталих стандарда ЕУ; – Израда студије о решавању проблема отпада у циљу формирања система управљања отпадом; – Изградња капацитета за прераду отпадних вода.	

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		Медвеђа: – Изградња прихватишта за комунални отпад; – Сортирање, сепарација (примарна и секундарна) комуналног отпада; – Трансфер станица са свим пратећим елементима; – Технолошко решење постројења за сушење био-маса топлотном енергијом из геотермалне бушотине В-4; – Технолошко решење дистрибуционе топлотне мреже Медвеђа; – Технолошко решење постројења за производњу топлотне енергије из био-маса.	

1.9. ИНСТИТУЦИЈЕ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Јачање капацитета јединица локалне самоуправе	Кадровско, организационо и техничко јачање свих надлежних служби општинске администрације	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Организовање одговарајућих служби општинске администрације; – Кадровско оспособљавање запослених у општинској администрацији (семинари, обука, тренинзи и сл.); – Опремање општинских служби информатичком опремом.	2006–2008. год., Министарство за државну управу и локалну самоуправу, општински органи
Унапређење рада правосудних органа	Модернизација у раду правосудних органа	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Обезбеђење адекватних услова рада правосудних органа у Прешево; – Ажурирање матичних књига и бирачких спискова у управним органима општине Бујановац; – Едукација кадрова у сарадњи са представницима ОСЦЕ.	2006. год., Министарство правде, Правосудни и управни органи у општинама Бујановац, Прешево и Медвеђа и ОСЦЕ

2. ПОЉОПРИВРЕДА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Неприлагођена пољопривредна производња према обиму, асортиману, тржишној усмерености и ниском технолошком и маркетиншком нивоу	Максимална тржишна валоризација природних и људских ресурса у циљу развоја руралних области општина и туризма	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Повећање конкурентности пољопривреде југа Србије; – Унапређен тржишни наступ; – Унапређена квалификациона структура и трансфер специјалних вештина; – Развој пољопривредне инфраструктуре југа Србије; – Подизање стандарда живота у руралним подручјима.	2006–2008. год, Министарство пољопривреде, пољопривредна удружења и задруге, општина
		Медвеђа: – Интензивирање пољопривредне производње са акцентом на органској и еколошки здравом храни; – Заједнички наступ пољопривредних произвођача – оснивање удружења и задруга, едукација пољопривредних произвођача и промоција пољопривредних производа. Прешево: – Ревитализација система за наводњавање у селима Буштрање и Ораовица; – Изградња хладњаче за складиштење пољопривредних производа; – Изградња минифарме за чување ситне и крупне стоке за производњу меса и млека.	

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Рурални развој неразвијених општина	Подршка пољопривредној производњи	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Наставак уписа у Регистар пољопривредних газдинстава; – Имплементација закона о пољопривредном земљишту за област органске производње; – Помоћ при куповини домаће пољопривредне опреме преко лизинг организације „Липакс”.	2007. год., Министарство пољопривреде, локална самоуправа

3. ИНДУСТРИЈА, УСЛУГЕ И МСП

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Приватизација и реструктурирање	Активности на власничком, финансијском, организационом и статусном реструктурирању, уз анимирање стратешких партнера	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Интензивирање процеса приватизације у све три општине; – Развој МСП и предузетништва, кластера и инкубатор центара; – Кредитна подршка Фонда за развој Републике Србије; – Оснивање Канцеларије за економски развој у Медвеђи.	2007. год., Агенција за приватизацију, локална самоуправа, Канцеларија за економски развој у Бујановцу
		Прешево: – Изградња слободне индустријске зоне у близини Коридора 10.	2007–2008. год., републички фондови, донације, стране инвестиције, општина
Недовољна развијеност сектора малих и средњих предузећа и предузетништва	Развијање партнерства локалне власти и предузетника	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Оснивање Форума МСПП на локалном нивоу; – Обука особља у институцијама локалне самоуправе како би се у највећој могућој мери помогло оснивање и развој МСПП; – Развијање нефинансијских облика подршке локалне власти развоју предузетништва; – Покретање иницијативе за формирање канцеларија за обављање свих административних послова на једном месту („one-stop-shop”); – Промоција предузетништва, предузетничких достигнућа и заједничких пројеката и сарадње; – Учествовање локалне заједнице у суфинансирању пословних сусрета, пословног повезивања и изради промоционог материјала.	2007. год., Министарство привреде, Републичка агенције за развој МСПП, Локална економска развојна агенција, НВО
	Изградња МСП инфраструктуре	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Развијање локалних предузетничких центара; – Развијање бизнис инкубатор центара; – Стварање комунално уређених индустријских зона; – Стварање Центра за развој сеоских подручја; – Оснивање финансијског фонда за развој МСП, како би се одобравањем микрокредита, субвенција и гаранцијских шема подстакло привредни раст региона.	2007. год., Министарство привреде, Републичка агенције за развој МСПП, Локална економска развојна агенција, НВО
	Подстицање развоја сектора МСПП	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Поједностављење поступака регистрације нових фирми; – Давање подршке пројектима развоја квалитета и увођења ISO и CE стандарда у МСП; – Подршка пројектима повезивања предузећа у мреже и кластере; – Организациона и финансијска подршка за учешће МСП на сајмовима, изложбама и конференцијама у суседним земљама; – Израда програма укључивања сиве економије у легалну привреду; – Пружање подршке новим предузетницима и предузећима у расту.	2007. год., Министарство привреде, Републичка агенције за развој МСПП, Локална економска развојна агенција, НВО

4. ТУРИЗАМ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Инфраструктурно и садржајно обогаћена туристичка понуда	Пораст запослености и прихода из туризма	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Унапређење имџа јужне Србије као туристичке дестинације; – Унапређење образовања и обука туристичког особља; – Унапређење видљивости и функционалности туристичких организација; – Боља доступност туристичких атракција; – Развој производа (за нове туристичке категорије). Бујановац: – Модернизација Бујановачка Бање. Медвеђа: – Пораст запослености у области туризма; – Развој етнотуризма; – Повећање смештајних капацитета и других садржаја; – Топлификација Сијаринске Бање; – Повећање искоришћености термоминералних вода; – Проширење фекалне и атмосферске канализационе мреже (спајање Сијаринске бање са Медвеђом). Прешево: – Изградња хотелског објекта (3 звезде) у Прешеву; – Изградња хотелског капацитета на локалитету „Пржар“; – Изградња и реновирање хотелско-рекреативног капацитета на објекту ОШ у Церевојки; – Изградња хотелско-рекреативног капацитета на локалитетима код Буштрања и Ораовице.	2006–2008. год., Министарство туризма, ТО, општина, носиоци развоја туризма, НВО, донације

5. РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

5.1. ЗАПОШЉАВАЊЕ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Смањење стопе незапослености	Усавршити постојећи систем за стицање додатних знања и вештина у циљу побољшања могућности за запошљавање и прилагођавање структуре људских ресурса потребама тржишта рада. Смањити стопу незапослености кроз развијање предузетничког духа и подстицај оснивању МСП у оквиру дефинисаних развојних приоритета региона (у делатностима које користе природне, географске,	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Развити систем перманентног образовања заснован на концепту доживотног учења (едукација одраслих) кроз: – Организовање функционалног основног и стручног образовања одраслих према потребама тржишта рада; – Формирање клубова за стицање додатних информатичких знања ради усавршавања лица са високим и вишим образовањем; – Омогућити отпочињање сопственог посла свим заинтересованим лицима са конкурентном бизнис идејом, кроз: – Организовање обуке из предузетништва и развијање посебних програма за угрожене друштвене групе; – Основање фонда за подстицај новог запошљавања код постојећих предузетника (1–3 нова радника); – Ојачати предузетнички сектор кроз помоћ одрживости и опстанку новооснованих привредних субјеката, кроз: – Оснивање БИ центра у Бујановцу, Прешеву и Медвеђи; – Оспособити незапослена лица за заузимање активног става према проблему сопствене незапослености кроз	2007. год., Влада РС, локална самоуправа, центри за информациону обуку, донатори, НВО и образовне институције

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
	културно-историјске, привредне потенцијале)	– Формирање клуба за АТП у Прешеву са обукама на српском, албанском и ромском језику; – Формирање клуба за АТП у Медвеђи са обукама на српском, албанском и ромском језику.	
Повећање запослености	Интезивирање примене мера за нова запошљавања	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Четири групе мера (мере за активно тражење посла, програми припреме за запошљавање, програми запошљавања и развој нових програма) које се односе на формирање клубова, организовање сајмова, одобравање субвенција послодавцима, организовање јавних радова и др.	2007. год., НСЗ, локална самоуправа

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
	Стварање продуктивних радних места	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Промовисање активне политике запошљавања; – Промовисање развоја предузетништва у селским срединама; – Подржавање предузетничких иницијатива и обука за жене; – Подржавање развоја предузетништва међу младима; – Вршење анализе људских ресурса и потреба МСП по броју и врсти квалификоване радне снаге; – Вршење анализе постојећих и развој нових програма школовања и обуке у складу са потребама привреде; – Подржавање запошљавања младих високообразованих кадрова; – Подржавање запошљавања инвалида и људи са ограниченом способношћу рада; – Развој допунских делатности на селу.	2007. год., Министарство привреде, Републичка агенције за развој МСПП, Локална економска развојна агенција, НВО
	Развој људских ресурса потребних за привредни раст и реструктурирање	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Преквалификација и доквалификација кадрова кроз програм образовања за конкурентност; – Подстицање јавних програма образовања лица која желе да стекну додатна знања; – Развој општег програма образовања предузетника почетника; – Развој специјалних програма за едукацију предузетника и радника из различитих сектора; – Развој финансијске шеме за суфинансирање образовања појединих циљних група.	2007. год., Министарство привреде, Републичка агенције за развој МСПП, Локална економска развојна агенција, НВО

5.2. ОБРАЗОВАЊЕ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Адаптација школских и спортских објеката	Опремање простора и набавка наставних средстава	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Израда инвестиционих пројекта која се односе на реконструкцију и модернизацију школа.	2007. год., Министарство просвете Просветне установе, НВО
Едукација радника у просвети	Стручно-педагошко усавршавање радника у просвети	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Организовање семинара, тренинга, обука и испита за лиценцу.	2007. год. Министарство просвете Просветене установе, НВО

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
		Бујановац: – Наставак изградње Средње школе „Сезаи Сурои” у Бујановцу; – Изградња ОШ у Великом Трнову; – Изградња спортских терена и оgrade при ОШ у Несалју; – Изградња фискултурне сале у ОШ „Наиме Фрашери” у Бујановцу; – Доградња спрата у ОШ „Мухарем Кадрију” у Великом Трнову. Медвеђа: – Изградња школе у Горњој равнјој бањи; – Реконструкција школе у селу Црни Врх; – Изградња школског објекта у селу Чокотин; – Реконструкција школе у селу Губавцу; – Довршетак радова на објекту дечјег вртића у Медвеђи; – Изградња спортско рекреативног терена око хале у Медвеђи; – Стварање услова за смештај ученика и студената; – Привођење спортских објеката намени. Прешево: – Изградња основне школе у Прешеву; – Изградња Спортске хале; – Изградња фискултурних сала у ОШ у насељима Ораховац, Миратовац и Рајинце; – Изградња предшколских установа у селима.	Министарство просвете, локална самоуправа

5.3. ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Реорганизовање примарне здравствене заштите	Успостављање система који одговара потребама становништва и наставак реформе система примарне здравствене заштите	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Јачање служби (едукација здравствених радника, реорганизација служби); – Имплементација Пројекта „Праћење здравственог стања становништва након НАТО бомбардовања мунисијом обогатењем осиромашеним уранијумом” на територији Прешево (Рељан) и Бујановац (Братоселце и Боровац); – Појачан инспекцијски надзор над радом здравствених установа; – Информатичко јачање здравствених институција у циљу подизања интерне комуникације између централних здравствених установа и домова здравља.	2007. год., Министарство здравља, здравствене установе, Координациона група за здравство, соц. заштиту и хуманитарну помоћ, НВО
		Бујановац: – Доградња здравствене станице у селу Велики Трновац; – Доградња здравствене станице у селу Кленик; – Изградња амбуланти у селима Туларе и Рујковац. Медвеђа: – Реконструкција гаража Дома здравља у Медвеђи. Прешево: – Изградња ванболничког породилишта у Прешеву; – Изградња амбуланти у селима Туларе и Рујковац.	

5.4. КУЛТУРА И МЕДИЈИ

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
Модернизација у објектима културе	Кадровско, материјално и организационо јачање носилаца	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Наставак модернизације Дома културе у Прешеву; – Осавремењавање и унапређивање програмских садржаја локалних медија;	2007. год., Министарство културе, домови културе

Подручје/проблем	Циљеви	Мере и активности	Рок и надлежна институција
	културно- -манifestационих активности	– Организовање мултиетничких и међународних манифестација.	
Утврђивање стања споменика културе	Израда плана заштите свих споменика културе и пројектне документације	Краткорочне мере и активности (2006–2007): – Наставак радова на локацијама: Биљача, Сијаринска Бања, Славујевац; – Оснивање Музеја мира у Прешеву.	2007. год., Министарство културе, Министарство вера, надлежни органи у општинама